

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE • ST. 9. • 21. FEBRUARJA 1958. • LETO XVII. • CENA 20 DIN

PROLETARCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!

KARL MARX
V KROGU
SVOJIH
SODELAVCEV
IZ ZVEZE
KOMUNISTOV

STO DESET LET »KOMUNISTIČNEGA MANIFESTA«

Te dni bo minilo sto deset let, odkar so v Londonu prvič tiskali »Manifest Komunistične partije«, v katerem sta Marx in Engels obrazložila komunistični pogled na svet, na razvoj družbe, in ga spojila z revolucionarnim gibanjem proletariata.

»Manifest« je rezultat dolgoletne znanstvene in praktične dejavnosti Marxa in Engelsa v delavskem gibanju prve polovice minulega stoletja. Drugi kongres Zveze komunistov novembra 1847, na katerem so zmagale ideje Marxa in Engelsa, jima je naročil, naj »sestavita za javnost obširen teoretični in praktični program Partije« (Engels). Tako je nastal »Manifest Komunistične partije«, ki so ga objavili v Londonu zadnje dni februarja 1848.

V letih, ki so minila od tedaj, se je na svetu marsikaj spremenilo. Socialistična ideja je postala materialna sila, socializem ni več stvar nekaj ozkih skupin, niti ne posameznih držav, temveč vsakdanja praksa milijonov in milijonov delovnih ljudi po vsem svetu. »Manifest« je v tem času vzgojil številne zavestne revolucionarne borce delavskega razreda in še danes je živ v proletariatu sveta, v njegove prizadevanje za zmago socializma. Živa je njegova osnovna misel, »da je ekonomska proizvodnja in iz nje nujno izhajajoča družbena struktura vsake zgodovinske epohe osnova politične in intelektualne zgodovine te epohe; da je zato (od razpada prastare skupne lastnine zemlje) vsa zgodovina bila zgodovina razrednih bojov, bojov med izkoriščanimi in izkoriščevalskimi, podrejenimi in vladajočimi razredi na različnih stopnjah družbenega razvoja; toda, da je ta boj dosegel sedaj takšno stopnjo, v kateri se izkoriščani in zatirani razred (proletariat) ne more več osvoboditi od razreda, ki ga izkorišča in zatira (od buržoazije), ne da bi obenem tudi za vedno osvobodil vso družbo od izkoriščanja, zatiranja in razrednih bojov.« (Engels v Predgovoru nemški izdaji »Manifesta«, 1883). Še vedno je živo in aktualno njegovo osnovno načelo »Proletarci vseh dežel, združite se!«, morebiti danes — ko se je človeštvo znašlo v vrtincu priprav na novo strahotno vojno, ki jo lahko prepreči le združen boj vsega proletariata — bolj kot kdaj koli prej.

Ena naloga sodobnih zavestnih socialističnih sil pa je tudi, da dopolnijo »Komunistični manifest« z izkušnjami, ki si jih je proletariat pridobil v svojem boju za socializem v minulih sto desetih letih, in znanstvenimi analizami sodobne družbe ter s tem izpolnijo svojo dolžnost do sedanjih in bodočih rodov.

Trdna politična podpora sindikatov

pogoj za uspešen razvoj delavskega samoupravljanja
GOVOR PREDSEDNIKA REPUBLIŠKEGA SVETA TOVARISA STANETA KAVČIČA NA POSVETOVANJU SINDIKALNIH ODBORNIKOV
PRED VOLITVAMI DELAVSKIH SVETOV

V SREDO, DNE 19. FEBRUARJA, JE BILO V DOMU SINDIKATOV V LJUBLJANI POSVETOVANJE ODBORNIKOV OBČINSKIH IN OKRAJNIH SINDIKALNIH SVETOV IN REPUBLIŠKIH ODBOROV STROKOVNIH SINDIKATOV O NALOGAH V ZVEZI Z VOLITVAMI DELAVSKIH SVETOV. V ZACETKU POSVETOVANJA JE GOVORIL PREDSEDNIK REPUBLIŠKEGA SVETA TOVARIS STANE KAVČIČ. NJEGOV GOVOR OBJAVLJAMO:

Obstajajo določeni razlogi, ki nam vzbujajo misel, da bi lahko te volitve razmeroma slabo uspele, če ne bi zlasti s pomočjo sindikalnih organizacij nekaterih stvari postavili na pravo mesto. Predvsem bi bilo nepravilno izhajati iz nekakšnih popolnoma oddvojenih družbeno-političnih problemov in nalog pri volitvah v delavske svetove glede na splošne državne volitve. Te volitve je treba, nasprotno, čim bolj povezati s splošno državnimi volitvami. Ni treba voditi posebne akcije, ker bi take akcije lahko duplirale obravnavanje nekaterih problemov, hkrati pa pustile mnoge probleme neosvetljene, neobravnavane.

Prvič — konkretna ekonomska analiza...

Če govorimo s stališča kolektivov, delavstva, potem bi bilo treba stvari tako postaviti, da bi najprej videli, katera vprašanja se bodo obravnavala že v splošni volilni akciji, predvsem v okviru komun in terenov, katera vprašanja pa je treba obravnavati še posebej v zvezi z volitvami v delavske svetove. In če bomo tako gledali, potem se mi dozdeva, da obstajata dve skupini problemov, ki spadata v predvolilno obravnavo v zvezi z volitvami v delavske svetove. Prva skupina problemov je tista, ki naj bi bila v okviru kolektivov vezana na obravnavo našega splošnega, državnega razvoja, njegovega napredka in uspehov. Jasno je, da bo treba v splošni volilni agitaciji govoriti nasploh o tem, koliko smo povečali proizvodnjo, koliko smo povečali narodni dohodek, koliko se je v celoti povečal plačni sklad, povečalo število zaposlenih, kakšni so doseženi uspehi na področju socialnega zavarovanja, zdrav.

stava itd. Vendarle bi bilo potrebno, da bi se v okviru kolektivov te stvari konkretizirale, da bi namreč v pripravah na volitve v delavske svetove napravili s tega stališča jasne analize, ki bi jih morali predvsem delavski sveti in upravno-operativni organi v podjetjih dati celotnemu kolektivu. Napraviti je namreč treba ekonomsko analizo doseženih uspehov posameznega kolektiva, pokazati, kako so rasti plačni sklad, število zaposlenih, storilnost, kakšen je napredek, dosežen s tehničnimi izboljšavami, skratka, povedati, kaj je bilo napravljenega. Nastopiti je treba s konkretnimi podatki. Vsi skupaj preveč živimo samo pod vtisom tega, kaj še potrebujemo in premalo pod vtisom tistega, kar je že napravljenega. To je sicer prav in razumljivo, ker nas to sili naprej, nam odpira perspektivo, toda toliko le moramo biti pametni, da vsaj ob taki priložnosti, kot so volitve, ko je treba dajati obračun svojim volivcem, bodisi v splošno državnem merilu bodisi v okviru kolektiva za leto dni, da vsaj takrat nastopimo s konkretnimi uspehi. Te konkretne uspehe bi bilo treba vzeti iz kolektiva in jih postaviti kot platformo, ter reči: to smo storili, to dosegli, naši načrti za naprej pa so na tem področju taki in taki. To bi morala biti prva akcija in ena osnov, ki bi na njej počivala razprava in priprave na volitve delavskega samouprave.

... drugič — kritična politična ocena razmer v kolektivu

Druga osnova pa bi morala biti politična, kritična analiza stanja v podjetju. Datj je treba kritično analizo obstoječih razmer. Ne govoriti samo o soci-

alizmu nasploh in o socialističnih odnosih in to spreminjati v neko splošno parolo. Treba je izhajati iz razmer v kolektivu in reči: pri nas je tako in tako, ti in ti problemi so živi med delavci, taki in taki komentariji so, te in te razprave med njimi, taka in taka stališča je mogoče najti v kolektivu, ta so pravilna, ta niso pravilna, povedati, zakaj so ta pravilna in druga nepravilna. To bi morala biti politična platforma za predvolilni obračun ob volitvah v delavske svetove. Iz take politične analize odnosov bi moral potem slediti program

je pa treba tudi temeljito obratovati z nekaterimi napačnimi gledanji na odnose med sindikati in organi delavskega samoupravljanja. Tu sta predvsem dve napačni mnenji. Prvo, da se organi delavskega samoupravljanja preveč idealizirajo. Nesporo je, da so organi delavskega samoupravljanja veličanska pridobitev in da so v celoti zadovoljili vsa pričakovanja, izpolnili tudi najbolj optimistične napovedi. Toda daleč smo od tega, da bi jih lahko idealizirali, da bi lahko rekli: vse, kar se pod firmo organov delavskega samoupravljanja de-

pač biti ne more, kajti kakor hitro se sindikat izdvoji iz tega mehanizma, ga mora železna logika pahniti na slepi tir, ker izven tega mehanizma resnih problemov v kolektivu ni. Če gre proč od resnih problemov, mora obviseti nekje v zraku. To je pa danes za sindikalno organizacijo »bankrot«.

To so posledice takega zmotnega gledanja na sindikalno organizacijo. Ima pa to zmotno gledanje še hujše posledice v organih delavskega samoupravljanja. Brž ko organ delavskega samoupravljanja izgubi svojo pol-

dela, perspektiva za naprej, za novoizvoljene organe. In to bi bil končno tudi kriterij, ki bi se po njem ljudje pri volitvah odločili za tega ali onega člana kolektiva, to naj bi dalo tudi vsebino in usmerjenost bodočemu delu delavskih svetov.

Napačni pogledi na delavsko upravljanje...

Ce pa hočemo to stvar predvsem politično dobro postaviti,

SPET JE ZAPADEL SNEG — IN OSREČIL NEKATERE, RAZZALOSTIL DRUGE, VSEM NAM PA ZAGOTOVIL, DA BO SPOMLADI DOVOLJ ELEKTRIČNE ENERGIJE

la, je prav in organi delavskega samoupravljanja rešujejo vse probleme. To, tovariši, preprosto ni res. Ob taki priložnosti, kot so volitve, je treba tudi kritično pogledati na te samoupravne organe in poskušati slabosti odpraviti. Tu je preveč idealiziranja. Mnogi mislijo, da bo mehanizem družbenega upravljanja, brž ko je postavljen, tekkel že kar sam od sebe. To ni res. Mnogokrat teče, mnogokrat pa tudi zaškriple. Mnogokrat teče v pravilni smeri, a kdaj pa kdaj tudi ne in mnogokrat se prepočasno vrtil.

... in posledica — sindikat na slepem tiru

Obstaja še drugo napačno mnenje: da je delavsko samoupravljanje nekakšna avtonomna, neposredna delavska demokracija, ki je zaprta v svoj lasten okvir in kamor se sindikati pravzaprav nimajo niti pravice vmešavati. Od takega zmotnega mnenja do zaključka, da je sindikat sprito delavskega samoupravljanja nepotreben, je seveda zelo majhen korak in v marsikateri glavi je bil napravljen, seveda nepravilno in mnogo prehitro. Tako zmotno gledanje ima seveda vrsto precej hudih posledic. Predvsem tako gledanje nujno škodi sami sindikalni organizaciji, kajti brž ko se organizacija ne smatra za sestavni del celotnega družbenega, delavskega mehanizma in misli, da je le-ta nekaj zase, ona pa zopet nekaj zase, tedaj nujno samo sebe pokaže v »sindikalizem«. V političnem smislu se mora spremeniti v splošnega pridigarja o socializmu nasploh, o borbi za socialistične odnose nasploh, in konkretni akciji se pa naposled sindikat degradira na poste gospodarske pomočnice, da nabavlja krompir, priredi kako pustno veselico in tako životari od danes do jutri in ne najde svojega mesta. Ker pa čuti, da ga ne najde, od časa do časa poskrbi za kak referat o načelnih vprašanjih, o mestu in vlogi sindikatov nasploh. Drugače

tično osnovo, svoj studene, iz katerega mora neprestano črpati nove in sveže delavske, demokratske, revolucionarne sile in ideje, potem je popolnoma jasno, da mora organ delavskega samoupravljanja postati prežal slej le prispevek operativnega vodstva v podjetju, pri- vesek, ki da za vse tiste stvari, ki jih vodstvo podjetja samo po sebi napravi, od časa do časa svoj blagoslov, ne da bi vedel, za kaj ga daje. In še naprej: nujno se mora začeti ukvarjati predvsem s stvarmi, ne pa z ljudmi. V takem podjetju se potem dogaja, da hkrati, ko je v kolektivu zelo mnogo perečih družbeno političnih problemov, zaseda delavski svet, da pa le-ta razpravlja samo o tem, ali bodo dali ta stroj sem ali tja, ali pa da posluša zelo strokoven ali načelen referat. To mora ubiti revolucionarno plebejsko dušo organov družbenega samoupravljanja. Kakor hitro pa oni to dušo izgube, je konec. Potem nujno postanejo demokratska, delavska fasada za kar koli hoče, za najrazličnejše stvari, ki si jih lahko izmisli kdor koli. In kjer je takšno stanje, tam ni zadovoljstva v kolektivu.

Tak kolektiv, ne glede na to, ali je, objektivno gledano, v dobrem ali slabem položaju, (lahko je celo v zelo dobrem, lahko je dvignil proizvodnjo, plačni sklad in izboljšal materialni položaj svojih članov), tak kolektiv je po neki notranji logiki kljub vsemu temu vendarle notranje slab, razbit, razvojen: prepripi so stalno na dnevnem redu, polno je najrazličnejših stališč, vsak ima neverjetno mnogo kritičnih pripomb, akcije pa ni nobene. To pa so seveda objektivno ugodna tla za najrazličnejšo demagogijo, za najrazličnejše problematične, kvazi-socialne uravnilovske parole itd.

Vse to kaže, kako nesmiselno je pričakovati, da bodo organi delavskega samoupravljanja kar sami, po neki notranji inercialni pravilno in dobro delovali. (Nadpisanje na 4. strani)

NE ZAPRAVIMO ZAUPANJA

v nagrajevanje po učinku, ki smo si ga lani znova pridobili

Lani januarja je bilo v 445 gospodarskih organizacijah obračunanih po učinku 46.9% opravljenih ur, junija 48.4%, v septembru pa že 49%. Leta 1956 pa so obračunavali v teh podjetjih po učinku le 42.7% ur

Predsedstvo republiškega sveta sindikatov Slovenije in predsedstva posameznih strokovnih sindikatov so minule dni med drugim razpravljala o nagrajevanju, boljše rešeno nagrajevanju po učinku, to je po nprman in akordih. Razprava o tej stvari ni bila slučajna. V posameznih gospodarskih organizacijah namreč trdijo, da sredstva, določena za izplačevanja akontacij na osebne dohodke delavcev, ne zadostajo za redno izplačevanje tekočih obveznosti (zaslužek po tarifni postavki, delo po učinku, izplačila za nadure, premije itd.) Iz teh trditve, ki pa niso podprte s točnimi izračuni, se je v nekaterih gospodarskih organizacijah porodila težnja, v celoti odpraviti nagrajevanje po učinku, ali pa spreminjajo norme, vendar brez sodelovanja delavcev, ki delajo po učinku. Urejanje norm pa povezujejo z določili zakona o sredstvih gospodarskih organizacij.

Na republiškem odboru sindikata lesnih delavcev Slovenije pravijo na primer tole:

»Zadnje dni januarja je bila na strokovnem združenju lesne industrije konferenca računo-

vodij. Računovodje so se menili o izračunavanju dohodka v zvezi s sedanjimi predpisi. Ko pa so se le-ti vrnili v tovarno, so nekateri zatrjevali, da v lesni industriji v sedanjem položaju ne bo mogoče izplačevati presežkov norm, to je nagrajevati po učinku. Nobeden seveda tega ni podkrepil z izračuni. Razumljivo je, da se delavci zaradi takšnih govoric razburjajo. O teh trditvah posameznih računovodij so nas opozorili sindikalni odborniki in delavci iz podjetij...«

In na republiškem odboru sindikata kovinarjev pravijo tole:

»Rog je nova tovarna s še ne povsem uteceno proizvodnjo. Proces dela vsak dan izpopolnjujejo. Glede na to imajo v tej tovarni izkustvene norme. V posameznih oddelkih so začeli norme znova urejati že lani oktobra. Uredili so jih povsod, samo ne še v montažnem oddelku, kjer znaša povprečno preseganje norm okoli 65%. Upravni odbor podjetja je minuli teden naročil normirer, naj v tem oddelku spremenijo norme. Pred tem pa delavcem v mon-

tažnem oddelku ni upravni odbor, niti izvršni odbor sindikata ne podružnice pojasnil, zakaj je potrebno norme urediti, kajti norme v tem oddelku že zaostajajo za razvojem procesa dela, to je, so nerealne. Takšno spreminjanje norm, ne da bi se o tem vodstvo podjetja pomenilo z delavci, je med njimi seveda vzbudilo določeno negodovanje...«

Iz teh dveh primerov lahko razberemo, kako škodljivo je zatiranje, da so v sedanjem položaju slabše možnosti za nagrajevanje po učinku, zatrjevanje, ki se nima nobene realne podlage, niti ne za posamezne primere, in drugič, kako škodljivo je urejanje norm brez sodelovanja kolektiva.

Takšno ravnanje vzbuja nezaupanje v novo delitev dohodka, nezaupanje v nagrajevanje po učinku. Ta zaupanje pa velja krepiti, kajti ne smemo pozabiti, da je od vseh prejemkov, izplačanih v gospodarstvu, izplačanih v merilu vse države le okoli 40 % po učinku, 60% sredstev pa je izplačanih iz rednega delovnega razmerja, to je izplačanih za delo po času.

Zaupanje v nagrajevanje po učinku moramo krepiti, saj smo si ga lani komaj znova pridobili. Reči je treba, da so proizvajalci dobili zaupanje v norme in akorde in delo po učinku naraslo. Lani januarja je bilo v 445 gospodarskih organizacijah obračunanih po učinku 46.9% opravljenih ur, junija lani 48.4%, v septembru pa je bilo od vseh delovnih ur, opravljenih po učinku obračunanih že 49%. Leta 1956 pa so obračunali v teh podjetjih po učinku le 42.7% opravljenih delovnih ur.

Kot rečeno, trditve o premanjnih sredstvih za tekoče izplačilo akontacij niso obrazložene z izračuni. Značilno je, da širijo te govorice posamezni računovodje in tehnostratski strokovnjaki, ki bi morali predpisati najboljše poznati. Čudno je to, da vsi tisti, ki trde te stvari niso prebrali »Odredbe o izplačevanju akontacij na osebne dohodke delavcev gospodarskih organizacij in o plačevanju akontacij na prispevke iz teh dohodkov za prvo tromesečje 1958. leta«, ki je bila objavljena v Uradnem listu št. 5/58. Kratko rečeno, s tem predpisom je ukazano, da se dohodki delavcev v prvem kvartalu v celoti obračunavajo po starem načinu delitve dohodka. Za takšno delitev dohodka, kot

je sedaj uveljavljena, se nobeden nima izračunov, kajti nobeden se ni delil dohodka po novih načelih. Zato je posplošno zatiranje, češ da so letos manjše možnosti za nagrajevanje po učinku, škodljivo, vzbuja nezaupanje v nagrajevanje po učinku, nezaupanje v merila dela. Zaupanje v merila dela pa moramo krepiti, kajti norme so ena izmed osnov vsega napredka in storilnosti.

Res pa je, da obstajajo v podjetjih določene rezerve, da izplačujejo veliko denarja za stvari, ki niso nujno potrebne. Ena izmed rezerv je na primer določeno izplačevanje za nadurno delo, ki ga je marsikje veliko, nedvomno tudi zato, ker delo ni smotno organizirano. Pogledjmo samo mimogrede, kako je v nadurnem delom v posameznih panogah. V premovalništvu je 8% nadurnega dela, v črni metalurgiji 7.3%, v industriji papirja 6.5%, v živilski industriji 6.1% (po učinku pa v tej panogi obračunavajo le 27.2% opravljenih ur). Zaradi tega, ker opravljajo ponekod veliko nadurnega dela, izplačujejo za to tudi precej gredstev, ki so ponekod postranski zaslužek, postranski seveda za posameznike in zavoljo tega, ker delo ni najbolj urejeno. Če bi

(Nadpisanje na 4. strani)

V NEKAJ vrsticah

SKOZI TAM. To je glasilo Tovarne avtomobilov v Mariboru. Na nedavnem plenumu sindikalne podružnice te tovarne so ugotovili, da vedno več delavcev dopisuje v tovarniško glasilo. Menili so, naj bi list Skozi TAM izhajal dvakrat na mesec. — S. F.

NA RAZŠIRJENI SEJI sindikalne organizacije v Tovarni avtomobilov so razpravljali tudi o novem zakonu o delovnem razmerju. Sklenili so, da bodo za sindikalne delavce in za člane delavskega sveta in upravnega odbora priredili seminar, na katerem bodo proučili novi zakon o delovnih razmerjih. — G. D.

V TOVARNI DEKORATIVNIH TKANIN V LJUBLJANI so priredili predavanje »Rak na maternici«. Članom sindikalne organizacije je o zanimivi temi govoril dr. Bonač. — Z. A.

V TEZENSKI OBČINI so lepo proslavili obletnico Prešernove smrti. Osrednja proslava je bila v kulturnem domu na Teznu. Nastopili pa so mladi godbeniki, pevci in recitatorji. — D. G.

V ŠIŠKI je bila pred kratkim v okviru občinskega sindikalnega sveta ustanovljena konferenca dopisniške komisije Delavske enotnosti, ki šteje 6 članov. — I. V.

V KONJSKI OBČINI si bodo nabavili avtomobus. (Precej sredstev so prispevala konjska podjetja.) Avtomobus bodo v glavnem uporabljali delavci na progi Konj—Poljane. Ti so imeli zlasti do sedaj popoldne in ponoči po končani drugi izmeni zelo neugodne prometne zveze, saj so morali tudi po več ur čakati, da so se lahko odpravili domov. — L. V.

V SVOBODI na Teznu je precej sekcij. V kratkem bodo tu odprli novo čitalnico. Na zadnji seji upravnega odbora so se nekateri predlagali, naj bi kupili tudi televizijski sprejemnik in magnetofon. Oba aparata naj bi namestili v društvenih prostorih. — G. D.

ČLANI PREDSEDSTVA občinskega sindikalnega sveta Ljubljana-Siška bodo povabili na razgovor zastopnike podjetij iz te občine, da bi jih seznanili z bližnjimi volitvami in kandidati v zvezno in republiko ljudsko skupščino. Na tej skupni seji pa se bodo tudi pogovorili o stvareh, o katerih so razpravljali na zborih volivcev. — I. V.

NEKATERE KOMISIJE pri občinskem sindikalnem svetu v Slovenskih Konjicah so že pričele z deli. Komisija za splošno in strokovno izobraževanje bo poskrbela, da se bodo delavci čimbolje seznanili z novimi gospodarskimi in drugimi predpisi. Komisija za gospodarstvo in nagajevanje pa bo zbrala podatke o premijskih pravilnikih in nagradah. Sodiijo, da bodo lahko na podlagi teh podatkov ugotovili, v katerem podjetju naj bi spremenili oziroma popravili premijski pravilnik. — L. V.

NA GOSPODARSKEM POSVETOVANJU, ki je bilo pred kratkim v Kranju, so med drugim razpravljali o novi delitvi dohodka in o Zakonu o delovnih razmerjih. — I. V.

OB TOLETNICI SMRTI velikega slovenskega pesnika doktorja Franceta Prešerna so imeli učenci industrijske šole tovarne »Iskra« v sindikalni dvorani podjetja svečano akademijo. Po akademiji so obiskali pesnikov grob. — M. Dj.

V ŠTORAH je bilo pred kratkim zanimivo predavanje »Od ognja do reaktivnega letala«. — J. M.

V KRANJU so te dni odprli razstavo »Zagrebski sejem v sliki«. Razstavljenih je več kot 50 fotografij v barvah, ki kažejo razvoj zagrebskega sejma in paviljone inozemskih držav, ki so jih nedavno dogradili. — M. Dj.

STRELSKA DRUŽINA tovarne »Iskra« v Kranju je organizirala tabor v streljanju. V tekmovalstvu so sodelovale ekipe iz »Iskre«, »Planike« (Kranj) in Komende. Zmagala je ekipa »Iskre« z 812 krogi pred »Planiko« in Komendo, ki je dosegla 765 krogov. — M. Dj.

REPUBLIKI STAB MLADINSKIH DELOVNIH BRIGAD Slovenije je organiziral seminar v domu Srednje glasbene šole v Ljubljani. Na seminarju so razpravljali o pripravih na letošnje mladinske delovne akcije. — I. V.

NA OBČNEM ZBORU tolovadnega društva »Partizan« v Spodnji Šiški so razpravljali o delih in uspehih tega društva v preteklem letu. Med drugim so ugotovili, da je bilo v tem društvu leta 1956 — 571 tolovadcev ter 130 aktivnih in podpornih članov. Zdjaj pa ima društvo 589 tolovadcev in tolovadk ter 140 aktivnih in podpornih članov. Od tega je 415 moških in 340 žensk. Sodiijo, da bo treba v letošnjem letu posvetiti precejšnjo skrb delovni mladini, tako da bo čimveč mladih delavcev in delavk redno prihajalo na vaje. — L. I.

NA ZBORIH VOLIVCEV v okolici Kranja, v krajih Planina, Zlato polje, Gorenja Sava je bilo precej živahno. Volivci so veliko razpravljali o komunalnih problemih, gradnji cest itd. Prav tako je bilo izrečene precej ostre kritike na račun tega, ker v kranjski občini do sedaj marsikdaj niso izpolnili tistega, kar so odborniki večkrat obljubili na zborih volivcev. — M. Dj.

V TOVARNI DEKORATIVNIH TKANIN v Ljubljani so na zborih volivcev-proizvajalcev razpravljali o uspešnem delu tega podjetja. Tovarna dekorativnih tkanin je lani dosegla lepe proizvodne uspehe. Na zboru volivcev so govorili tudi o sindikalnem delu in o vzgoji mladih delavcev, saj je tu zaposlene precej mladine. — A. Z.

VZAJEMNO DRUŠTVO sindikalne podružnice Zelenarje v Štorah ima 367 članov ali 21% zaposlenih. Vloge članov so znašale na dan 31. decembra 1957, leta 2.043.400 dinarjev. Upravni odbor društva je v letu 1957 izplačal 1.328.776 dinarjev brezobrestnih posojil. — J. M.

V ŠTORAH so prejšnjo sredo svečano proslavili obletnico smrti pesnika Franceta Prešerna. Lep kulturno-umetniški program je pripravila domača Svoboda. Nekaj pesmi je zapel moški pevski zbor, recitirali pa so člani dramske sekcije domače Svobode. Ob zaključku proslave so si ogledali še film o Prešernu.

Podobne proslave z lepimi programi in številnim obiskom so te dni bile tudi v osemletki in na metalurški industrijski šoli v Štorah, osnovni šoli na Teharih in Kompolah. — J. M.

OBČINSKI SINDIKALNI SVET V DOBREPOLJAH je razpravljal o ustanovitvi sindikalne podružnice v Strugah, kjer je zaposleno večje število ljudi, ki nimajo svoje sindikalne podružnice. Ker je kraj oddaljen od središča občine, bodo sklep izvedli čimprej. — V.

V VIDMU-DOBREPOLJU že več let pogrešajo prostore za trgovsko stavbo; da pa bi bila ta prostor in stavba bolj izkoriščena, je občinski ljudski odbor sklenil, da bodo pričeli še letošnje leto v Vidmu graditi trgovsko in hrkati stanovanjsko hišo iz sredstev stanovanjskega sklada. — V. D.

V SOSTANJU je bilo pred kratkim zanimivo predavanje o umetnem satelitu in možnostih poleta v vesolje.

V SENTJURSKI OBČINI so v letošnjem letu pri trgovskem podjetju »Resevna« uredili potrošniški kredit, tako da lahko dobijo potrošniki na obroke vse, kar si želijo, v vseh njenih poslovalnicah, ne pa tako kot prej, ko je bilo treba urejevati potrošniške kredite v Celju. — J. M.

Plan ni merilo za določanje premij

Na zadnji seji predsedstva Republiškega sveta sindikatov Slovenije ste sodelovali pri razpravi o premiranju. Ali je Republiški odbor sindikata tekstilnih in usnjarskih delavcev proučeval premiranje v posameznih podjetjih in kaj ste ugotovili?

Po dvehletnih izkušnjah lahko rečemo tole: premije kot oblika nagajevanja so se zelo uveljavile. Seveda so se določene slabosti. Z gotovostjo pa lahko trdimo, da se sindikalne podružnice s premijskim sistemom nagajevanja niso veliko ukvarjale.

Osnovna slabost premijskih pravilnikov je v tem, da določene premijske osnove za posamezne premijske upravičence ne temelje na določenih nalogah, temveč je za posameznike to vnaprej določen ključ za izračunavanje premije brez konkretno doseženega rezultata dela.

V premijskih pravilnikih so določene premijske osnove za dela, ki spadajo v redno službeno dolžnost: na primer za ažurnost v knjigovodstvu, premije sekretarju podjetja za preseganje proizvodnih planov, administrativnim delavcem za preseganje finančnega plana itd. Takšne premijske osnove niso v skladu z namenom premiranja in izpreminjajo premije v dopolnilne plače.

Republiški odbor je sestavil analizo premijskih pravilnikov iz 53 podjetij tekstilne industrije. V devetih mesecih lani je bilo v teh podjetjih premirano skupno 45.185 delavcev in uslužbencev (vsak premijski upravičenec je štet devetkrat — torej za vsak mesec). V teh podjetjih je okoli 5.300 premijskih upravičencev. Od prejšnjega števila je prejelo premije 41.749 delav-

cev in 3.436 uslužbencev. V devetih mesecih lani je bilo izplačano na račun premij 72 milijonov 512 tisoč dinarjev, od tega 53 milijonov 531 tisoč delavcem in 19 milijonov 215 tisoč delavcem premij uslužbencem. Delavci — premijski upravičenci so torej prejeli povprečno 539 dinarjev premije, uslužbenci pa 781 dinarjev.

Razen tega je republiški odbor sestavil analizo premij iz 23 podjetij usnjarske in usnjarsko predelovalne industrije. V teh podjetjih je bilo premiranih 5.407 upravičencev, od tega 3.954 delavcev in 1.443 uslužbencev. Za premije je bilo izplačano skupno 11.636.000 dinarjev. Povprečna premija delavcev — premijskih upravičencev je znašala 1.529 dinarjev, uslužbencev pa 3.859 dinarjev.

Razen tega smo opazili, da so premijske osnove ostrejšje za delavce, milejše pa za uslužbence. Seveda je pri uslužbenih višina premij še drugačna, če bi analizirali vsako posamezno podjetje posebej.

Nadaljnja slabost, ki smo jo opazili ob tem, je, kot rečeno, da so premirana določena dela, ki spadajo v redno službeno dolžnost. Resno se vprašujemo, ali je plan podjetij in preseganje plana objektivno merilo za določanje premij. V zadnjem času opažamo pri nekaterih odgovornih ljudeh v podjetjih težnjo proti povečanju proizvodnih planov. Pravijo, da planov ne morejo povečati, ker je

iztrošen strojni park, ker manjka surovin itd. Razumljivo je, da daje nizek plan precej večjo možnost za njegovo preseganje, s tem pa je tudi dana večja možnost za izpolnitev pogojev, ki naj posamezniku omogočijo, izplačilo premij.

V podjetjih je bil premijski sistem preveč prepuščen le posameznim komisijam. Praksa je pokazala, da se bodo morali sindikalni odborniki bolj zavzeti za pravilno nagajevanje, torej tudi izreči svoje misli o premijskem sistemu, kajti premiranje je sestavni del nagajevanja.

MLADI KEMIČNI DELAVCI SO ZBOROVALI

NALOGE SO VELIKE

Na posvetovanju v Radečah so se pogovarjali o nekaterih vprašanjih slovenske kemične industrije. — Precejšnje so naloge klubov mladih proizvajalcev. — Kaj pa mladi delavci — člani delavskih svetov?

Nedavno tega se je v Radečah zbralo nad 100 mladih delavcev kemične industrije Slovenije. To posvetovanje so organizirali zaradi tega, da bi se pogovorili o nekaterih vprašanjih slovenske kemične industrije in da bi razpravljali o nalogah mladinskih organizacij v podjetjih in komunah.

Na tem posvetovanju so veliko govorili o delu klubov mladih proizvajalcev. Menili so, da je njihova osnovna naloga, da se vedno bolj ukvarjajo s proizvodnjo, delavskim upravljanjem, nagajevanjem, proučevanjem raznih zakonov ter da klubi mladih proizvajalcev pomagajo delavskim svetom s koristnimi predlogi. Veliko so tudi

govorili o mladih delavcih, članih delavskih svetov. Nekateri delegati so se pritoževali, da ne najdejo dovolj razumevanja pri vodstvih podjetij in drugih organizacij. Zelo živahno so razpravljali tudi o nagajevanju, premiranju in o strokovni vzgoji mladih delavcev. (Poudarili so, da starejši strokovnjaki vseh ljubosumno čuvajo svoje znanje, namesto da bi ga posredovali mladim delavcem.) F. P.

IZ SOSTANJSKE OBČINE

MLADINA BO GRADILA DOMA

Na razširjeni seji občinskega komiteja Ljudske mladine v Šostanju so te dni obširno razpravljali o tem, koliko mladine bo odšlo graditi ceste Ljubljana — Zagreb. (Prvega marca bo odšlo iz te občine 15 mladincev v celjsko brigado.)

Mladina pa bo imela polne roke dela tudi doma. V Šostanju bodo letos začeli graditi kopalnice, v Velenju telovadnico, nadaljevali pa bodo tudi z regulacijo Pake od Šostanja do Velenja. Sodiijo, da bodo precej dela opravili prostovoljno, tako

da bo Paka še letos tekla po novi strugi do Šostanja.

Na tej seji so se tudi dogovorili, da bodo skupaj z osnovnimi organizacijami Ljudske mladine po tovarnah in vaseh pripravili javne oddaje v Radiu Celje. Prav gotovo je v šostanjski občini precej mladih talentov, ki bodo z uspehom nastopili v tej oddaji

SAMI MED SEBOJ

F. V. Senvid: prejeli smo oba Vaša članka. Prvega, o premijah, ki je prenatčen, ne moremo objaviti, ker smo v prejšnji številki posvetili precej prostora temu vprašanju in so danes osnovna stališča tudi že pojasnjena. Drugi sestavek bomo nekoliko skrajšali in ga objavili.

G. D. Maribor: Zal je dogodek, če precej za nami, zato ne moremo objaviti Vaše slike in vesti o obisku sovjetske sindikalne delegacije. Sliko vam bomo vrnil. Toda pošljite nam še kdaj kakšno sliko. Zadržati ste pripisali, da pošiljate sliko tezenske šole, ki pa ni bila priložena k članku.

V. S. Celje: Prejeli smo oba dopisa in drugača objavili prvi z naslovom »Dobro je, da vemo«, je malce preveč »poetičen« in ga v našem listu ne moremo objaviti.

J. M. Store: V treh dneh ste nam poslali dva prispevka o isti zadevi (razgovor o vprašanju zaposlenih žena). Medtem ko smo prvega uporabili, mora drugi v koš. Zato Vas še enkrat prosim, da nam pošljete o vsem le enkrat, ker sicer poplujemo odveč obremenjujete sebe in nas.

Preklic sindikalne knjižnice

Sindikalna knjižnica Stev, 36.542 je izgubila in jo pregleda za neveljavno Cvahte Ljudmila, Ljubljana

S SEJE PREDSEDSTVA REPUBLIŠKEGA ZBORA SINDIKATA KEMIČNIH DELAVCEV SLOVENIJE

PRED VOLITVAMI

V industrijskih središčih bodo sklicali sektorske konference, na katerih bodo govorili tudi o tem, v kolikšni meri so v delovnih kolektivih izpolnili sklepe kongresa delavskih svetov

Na drugi seji republiškega odbora sindikata kemičnih delavcev Slovenije so razen o premljavih in normah govorili tudi o pripravah na volitve delavskih svetov. (Kakor je znano, morajo biti redne volitve zaključene do 30. aprila.)

V gospodarskih organizacijah naj bi člani delavskih svetov sestavili poslovna poročila in napravili analize o delu delavskega sveta in upravnega odbora.

Na seji republiškega odbora so tudi sklenili, da bodo v industrijskih središčih naše republike priredili sektorske konference, ki se jih bodo udeležili predsedniki in tajniki sindikal-

nih organizacij. Na teh konferencah bodo med drugim razpravljali tudi o tem, v kolikšni meri so v delovnih kolektivih izpolnili sklepe kongresa delavskih svetov.

Kaj so razpravljali na zboru volivcev v Štorah

Letos bodo v Štorah in okolici začeli graditi 26 stanovanj in nadaljevali gradnjo ceste Štore — Svetina. Popravili bodo več občinskih cest, uredili trgovski lokal, začeli graditi železniško postajo, osemletko, učilnico na Svetini itd.

Neurejena materialna vprašanja

Drugi so problem v poslovanju, problemi, ki imajo materialni značaj. Tu so stvari, ki izvirajo mnogo pripomb: tarifni pravilniki, tarifne postavke, delovna mesta, analiza delovnih mest, premije, razni materialni privilegiji, uporaba skladov, delitev stanovanj, norme, nadure, razne nagrade itd. Okrog tega, tovariši, je v naših kolektivih izredno mnogo razprav. Tu je zelo živo in polno je komentarjev. Ne mislim, da so vse pripombe upravičene, da so vsi predlogi dobri, da je vsa kritika, ki se včasih sliši s tem v zvezi, na mestu in pravilna. Ne mislim tega, tovariši. Mislim pa, da je to stvar, ki jo moramo razčistiti, da mora imeti sindikalna organizacija v tem pogledu svoje stališče, ali je treba stvari napasti ali braniti ali posvajati. Če je neke premijski sistem slab, naj sindikalna organizacija postavi to vprašanje na dnevni red in naj se razčisti, zakaj je slab. Če je dober, ga bomo vsi zagovarjali, če pa ni, naj ga sindikalna organizacija prva napade in najbolj

Dušitev kritike

Tretjič: neposredni demokratični odnos v kolektivih, strah pred kritiko oziroma strah pred represalijami v primeru kritike, kar se v kolektivih tudi že dogaja. Glede tega še nismo napravili dokončne preloma. Se se dogaja, da se delavci boje kritizirati, še se dogodi, ko govorijo o delavcem, da le-ta pravijo: konec koncev imam družino in štiri otroke, naj se kdo drug zaletava v te reči, zakaj bi se moral ravno jaz. Dokler bodo člani sindikata še tako govorili, bo treba, tovariši, še dosti delati in krepko zavijati rokave. Ni treba misliti, da se s splošnim slavošpevi demokraciji in samoupravljanju da te stvari urediti. Te stvari se dajo samo tako urediti, da konkretno podpremo tistega, ki se boji, ali pa zagrabimo tistega, katerega se boji. S splošnimi pridigami o socialističnih odnosih se stvar ne bo spremenila niti za dlako. Tukaj je potrebna konkretna borba »za Janeza proti Jožetu«.

Trdna politična podpora sindikatov

pogoj za uspešen razvoj delavskega samoupravljanja

(Nadaljevanje s 1. strani)

gani delavskega samoupravljanja lahko delujejo dobro samo tam, kjer je kolektiv politično razgiban, kjer je visoka politična zavest in kjer imajo podporo kolektiva in so z njim tesno povezani. Takega stanja pa si v kolektivu ni mogoče zamisliti brez dela sindikalne organizacije. To se pravi: ne le da, ni sindikat nepotreben zato, ker so tu organi delavskega samoupravljanja, ampak je treba reči prav nasprotno: organi delavskega samoupravljanja ne morejo delati kot je treba in se morajo preji ali slej spremeniti v navaden prirepek najrazličnejših problematičnih težej, če nimajo krepke in trdne politične podpore, kontrole in pomoči. To politično kontrolo, pomoč in pomoč pa ne more dati nihče drug kot politične organizacije, v prvi vrsti Zveza komunistov in sindikat. Tega bi se morali zavedati, ko postavljamo na dnevni red v sindikalnih organizacijah volitve v delavske svete.

Če iz te splošne načelne ugotovitve gremo na konkretno, praktično analizo posameznih primerov, tedaj bi rekel naslednje: nesporno je, da je v naših kolektivih zelo različen položaj in da bilo zelo napačno, posamezne primere posploševati, bodisi pozitivne bodisi negativne. Naš demokratični razvoj je danes dosegel tako stopnjo, da vpliva na stanje v posameznem kolektivu že zelo mnogo čimiliteljev, od splošno državnih pa do tistih neposrednih, ki so

v podjetju, včasih celo od najmanjših odločitev in korakov. In zmeraj je treba videti konkretne vzroke. To govorim zaradi tega, ker se bom v svojem nadaljnjem izjavljanju predvsem dotaknil nekaterih negativnih pojavov, ki se opažajo v delovnih kolektivih, ne da bi — po novno poudarjam — želel kar koli posploševati in risati bodisi vsesplošno črno bodisi vsesplošno belo sliko, ker niti ena niti druga ne bi ustrezala dejanskemu stanju.

Kje so osnovni vzroki za probleme v kolektivu

Če pogledamo, kje so osnovni vzroki za določene probleme v delovnih kolektivih, bi bilo seveda nesmiselno tajiti dejstvo, da imajo splošne objektivne težave, ki se z njimi borimo in splošni materialni položaj, ki se v njem nahajamo in ki bi ga vsi skupaj želeli čimprej izboljšati, da bi lahko hitreje dvigali življenjsko raven, da imajo torej vse te težave svoj določen političen odmev. Razumljivo, da ta odmev ni vedno najboljši, to da razlogi za določene probleme v delovnih kolektivih izvirajo mnogokrat tudi iz neposrednih razmer in odnosov v kolektivu oziroma v komunah. V zvezi s tem se ustvarja politično nerazpoloženje in negotovnost predvsem v takih primerih:

Sklepi za pisalno mizo

Prvič, predvsem tam, kjer se ravna nepolitično, kjer se ravna

z golj po upravni poti, kjer nismo dosegli, da bi bili ukrepi operativnega vodstva dovolj jasni, tedaj, tudi tedaj, ko so ti ukrepi pravilni. Splošna socialistična zavest našega človeka je prišla danes že tako daleč in razvoj njegove osebnosti je tolikšen, da preprosto ne prenese tega, da šele po naključju zve, da se nekaj dela, pa četudi se dobro dela. Naš človek smatra to že za neke vrste degradacijo, za neke vrste zapostavljanje in je v nekega smislu tudi užaljen. Naposled je tudi prav, če je užaljen. Delavci v podjetju hoče, da se mu vnaprej pove, kaj se misli napraviti, ne pa da lepega dne mimogrede na cesti zve, da je upravno vodstvo sklenilo napraviti to in to, ker je pač to pametno. Tega je v naših kolektivih dosti. Namreč tega, da se sklepov ne tolmači. Ta interes delavcev je razumljiv in moramo ga vzdrževati, ne pa ga zavračati, češ kaj boš ti, to smo sklenili in čemu bi vam kaj razlagali, če je pa stvar, ki smo se zanj odločili, pametna. V resnici pa ni tako. Ravno ta interes, ki ga delavci kažejo, moramo razvijati, kajti le-ta je zelo pozitivna stvar. Primer: očitno je na primer, da so neke norme nepravilne in ker določen krog ljudi smatra, da so norme nepravilne, mislijo, da se jih da revidirati kar z nekim sklepom. Tovariši, to se danes ne da več. Danes je treba iti pred kolektiv, treba je povedati argumente, treba je poslušati protargumente in po-

glasno kritizira. Sindikalna organizacija bi morala tako vprašanja postaviti na svoj dnevni red, sklicati kolektiv in doseči neko skupno stališče. Ta materialna vprašanja, tovariši, niso urejena. To, da niso povsem urejena, še ni najslabše, kajti stvari se stalno menjajo. Tudi naslednja leta ne bodo še čisto urejena, ker gre tu za živ mehanizem, ki se razvija skupno z našim gospodarstvom in se jih ne da urediti enkrat za vselej. Ampak najslabše je to, če politične organizacije pri reševanju teh vprašanj ne sodelujejo in predvsem, če sindikalna organizacija ne deluje kot tista sila, ki mora ta vprašanja razčistevati in postaviti na pravo mesto.

DELAVSKA ENOTNOST

Glasilo sindikatov Slovenije, izdaja republiški svet Zveze sindikatov za Slovenijo. — Odgovorni urednik Ivo Tavčar. — Tisk: Časopisno — založniško podjetje »Slovenski poročevalci« v Ljubljani. — Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Cufarjeva ulica 3, poštni predal 284. — Telefon uredništva 32-538, uprave 30-654. Skupni za uredništvo in upravo 32-621. — Račun pri Mesni hranilnici v Ljubljani 601-406-1-221. — List izhaja vsak petek. — Rokopisov ne vračamo. — Posamezna številka stane 20 din. — Naročnina v predplačilu je mesečna 80 din. Četrletna 240 din. polletna 460 din in celoletna 900 din.

Kriza stanovanjske krize?

Kdaj bom prišel na vrsto, morda letos, morda naslednje leto, to je vprašanje, ki tare mnoge izmed nas, ki potrpežljivo čakamo na stanovanje. Stanovanjska stiska je zares huda in je zato čisto naravno, da se tolikokrat pogovarjamo o njej.

Vendar doslej le nismo tako malo napravili, kot si danes misli marsikdo, ki čaka na stanovanje. Od leta 1943 do leta 1957 smo v vsej Jugoslaviji zgradili 270.000 stanovanj. To je veliko, če pomislimo, da je bila ta čas gradnja stanovanj pravzaprav zapostavljena, ker je bila kapitalna izgradnja na prvem mestu. V stari Jugoslaviji so v 20 letih zgradili 350.000 stanovanj, po osvoboditvi pa smo jih zgradili v desetih letih 250.000. Vzroki, da je stanovanjska stiska še hujša kot pred vojno, pa so še drugje.

Tik pred vojno je bilo zaposlenih v Sloveniji približno 190 tisoč ljudi. Danes se ta številka giblje že okrog 400.000 in živita dve tretjini ljudi od zaslužka v delovnem razmerju. Pred vojno je bilo prav obratno: tretjina ljudi je živela od zaslužka, dve tretjini pa od kmetijstva. Razen tega je tudi proizvodnja po vojni sila porasla. Če predstavljamo indeks proizvodnje leta 1939 — 100, se bližamo danes že številki 400, kar pomeni, da proizvajamo

Delež gradnje stanovanj v naši republici je znašal:		
vseh investicij	vseh gradbenih del	
1952 11,1%	22,4%	
1953 12,9%	26,0%	
1954 12,8%	25,8%	
1955 14,1%	27,5%	
1956 15,8%	31,6%	

To pomeni, da zavzema gradnja stanovanj danes že tretjino vseh gradbenih del in da ta odstotek nenehno narašča.

O pospešeni gradnji stanovanj priča še nekaj zelo zanimivih podatkov za našo republiko. Če primerjamo namreč število novozgrajenih stanovanj s številom novih gospodinjstev, dobimo naslednjo podobo, ki kaže, za kolikošen odstotek novih gospodinjstev smo zgradili nova stanovanja.

	FLRJ	LRS
1953	60,2%	82,4%
1954	47,9%	84,5%
1955	47,2%	71,7%
1956	60,8%	103,7%

Iz teh števk je razvidno, da smo v naši republici daleč nad jugoslovanskim povprečjem in da smo predlanskim zgradili celo več stanovanj kot pa je bilo po približnih računih ustanov-

● Zgrajenik: stanovanj na 1000 prebivalcev

	1953	1954	1955	1956
FLRJ	2,4	2,0	1,7	2,1
Slovenija	3,0	2,7	2,1	2,7
Srbija	1,9	1,4	1,2	1,6
Hrvatska	2,3	2,0	1,6	2,3
BIH	3,9	3,4	2,8	2,9
Makedonija	1,5	1,5	1,7	1,2
Črna gora	2,8	2,1	1,5	2,8

Razen tega kaže opozoriti še na to, da je odpadlo v Jugoslaviji leta 1955: 4,9, leta 1956 pa 3,7 novih prebivalcev na eno novozgrajeno sobo, v Sloveniji pa 2,5 in 2,6.

Kljub vsem dosedanjim naporom pa smo bili leta 1956 še daleč izza evropskega povprečja gradnje stanovanj na 1000 prebivalcev. Medtem ko je prišlo pri nas 2,1 stanovanja na 1000 prebivalcev, so jih zgradili v Avstriji 6, Belgiji in ČSR pa 4,8, na Danskem 4,5, na Finskem 7,5, na Irskem 3,8, v Italiji 4,8, v Franciji 5,5, v Sovjetski zvezi 8,2, v Zahodni Nemčiji celo 11. Za nami so še Vzhodna Nemčija z 1,7, Madžarska z 1,6 itd. V perspektivnem planu predvidevamo, da jih bomo do konca 1961. leta zgradili 200.000, za kar je predviden približno 74,3 milijard dinarjev letno. Samo v Ljubljani predvidevamo, da bodo ta čas zgradili čez 7000 stanovanj.

Po vsem tem sodeč, se v naši republici kljub nekaterim črnogledom z velikimi koraki približujemo časovni, ko stanovanjska stiska ne bo več predmet tako pogostih razgovorov. Premislimo namreč, da ne moremo računati le s tistim, kar imamo danes, da bodo v naslednjih letih gradbena in obrtna podjetja napredovala, da bodo končno le prešli na industrijski način gradnje, s čimer se bo gradnja stanovanj pocenila in čas gradnje močno skrajšal.

● Ozka grla stanovanjske izgradnje

Vsa ta leta po osvoboditvi so bili naši napori osredotočeni na kapitalno graditve in njej je bila tudi prilagojena gradbena operativna in proizvodna gradbenega materiala. Po gradnji tovarniških objektov smo n. pr. potrebovali sorazmerno malo opeke. Zato se je sedaj močno povečalo povpraševanje po opeki in predstavlja pomanjkljivo opeke precejšnjo oviro pri gradnji stanovanj. Opekarniški obrati so skoraj docela zastareli, za nizko produktivnostjo, zato vozijo opeko od daleč, celo iz Vojvodine, kar gradnjo močno podraža.

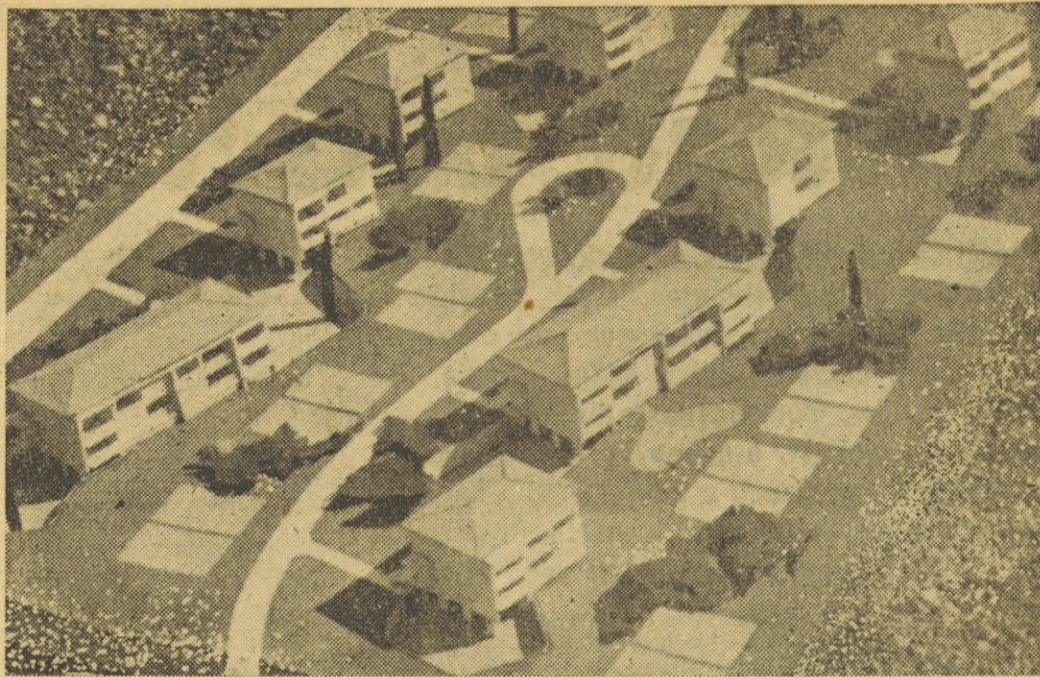
Opekarnje se pripravljajo načrte za rekonstrukcijo, polovica opekarnj jih že ima. To bo stalo približno milijardo dinarjev. Lani so dobile opekarnje 170 milijonov dinarjev na zveznem natečaju in se sedem opekarnj v naši republici že rekonstruira. V Ljubljani bo manjkalo letos pri-

bližno 3 milijone zidakov, saj plan proizvodnje opeke letos še ni nič večji. Zagotovljena so že sredstva za izgradnjo nove opekarnje bodi na Golovcu ali pri Rašici, ker prevoz opeke dlje kot 50 km ni več ekonomičen. No, letošjo so si pomagali tako, da so se gradbena podjetja dogovorila, da bo vsak sorazmerno enak delež opeke nakupilo v oddaljenejših krajih in bodo tako lahko gradila s sorazmerno enakimi stroški.

Opeka je danes torej eden izmed največjih problemov stanovanjske izgradnje, manjka pa še nekaterih vrst materiala, n. pr. Bergmanovih cevi. Te cevi izdelujejo v Jugoslaviji tri podjetja, ozko grlo pa je posvinčevalnica v jeseniški železarni, ki pa bo odpravljena že naslednje leto.

● 20 : 80

Veliko težje rešljivo je vprašanje gradbene obrti od instalaterjev, pleskarjev do parketarjev, stavbnih mizarjev itd. Danes traja izgradnja stanovanja približno polodruge leto. Petino tega časa potrebuje gradbeno podjetje, da spravi stavbo pod streho, ves ostali čas pa zavzamejo ostala dela. Tu je pravzaprav največje ozko grlo stanovanjske izgradnje, ker so kapacitete obrtnih podjetij dosti premajhne, da bi pokrile rastoče potrebe. Zaradi velikega povpraševanja so tudi cene nenormalno visoke, produktivnost majhna in kvaliteta dokaj slaba, ker mo-

URBANISTIČNA UREDITEV MANJŠEGA STANOVANJSKEGA NASELJA Z VELIKIMI ZELEENIMI POVRŠINAMI.

tipizirali posamezne gradbene elemente (vrata, stopnice, okna, predelne stene, preklade, ograje, se odločili za enotne tipe notranje opreme in razdelitve stanovanjskih prostorov itd.). Vendar je pot do tega bržčas še precej dolga. Standardi morajo biti enotni za vso državo in vsa stvar precej počasni napreduje. Ljubljanski zavod za stanovanjsko izgradnjo si je sam pomagal ter je za stavbe, ki jih on gradi, določil standarde za stopnice, vrata, skupno z Zavodom za napredek gospodinjstva se je odločil za enotne tipe kuhinj itd. Z nekaterimi podjetji je stopil v kooperacijo, da proizvajajo posamezne elemente na industrijski način in niso zanje več odvisni od obrtnih podjetij. Tako bo lesni obrat v Borovnici že dni začel s serijsko proizvodnjo vrat, bodo vsak dan napravili po sto

sebnih in združnih gradnji precej večja. Seveda pa kaže pri tem upoštevati tudi to, da imamo tudi velike družine, za katere je treba graditi velika stanovanja, ki pa morajo biti še bolj kot ostala cenejša, ker so dohodki take družine na družinskega člana nižji kot ostalih.

Glede ureditve in notranje opreme stanovanj kakor tudi glede zunanega izgleda stavb si je ljubljanski Zavod za stanovanjsko izgradnjo nabral precej izkušenj in zaslug, ker ne dopušča projektantom in investitorjem odstopanja od normativov, ki jih je določil Mestni svet, če je gradnja kreditirana iz državnih sredstev. Sploh kaže poslovanje tega zavoda, kako koristna in gospodarsko rentabilna je taka ustanova. Naj mi mogoče povemo še to, da nameravajo v bodoče zavod reor-

za igro in razvedrilo otrok, za družbeno življenje, ureditev razsvetljave, nasadov itd. S temi sredstvi naj bi razpolagala stanovanjska skupnost, lahko pa se troši tudi pri gradnji bloka, če so v njem predvideni taki prostori.

● Denarja v bodoče ne bo manjkalo

Z zakonom o stanovanjskem prispevku, ki ga je prejela Zvezna ljudska skupščina ob koncu 1955. leta, so zagotovljena sredstva za pospešeno stanovanjsko graditve. Ta kreditna sredstva se vsako leto večajo in bo čez čas veliko bolj vprašanje, kako denar koristno porabiti, kot pa da ga bo premalo. Danes je še tudi to problem in se bomo kmalu izkopali iz težav le, če bomo v gospodarskih organizacijah videli malo dlje kot do nosa ter iz razpoložljivih sredstev dali čimveč za gradnjo stanovanj.

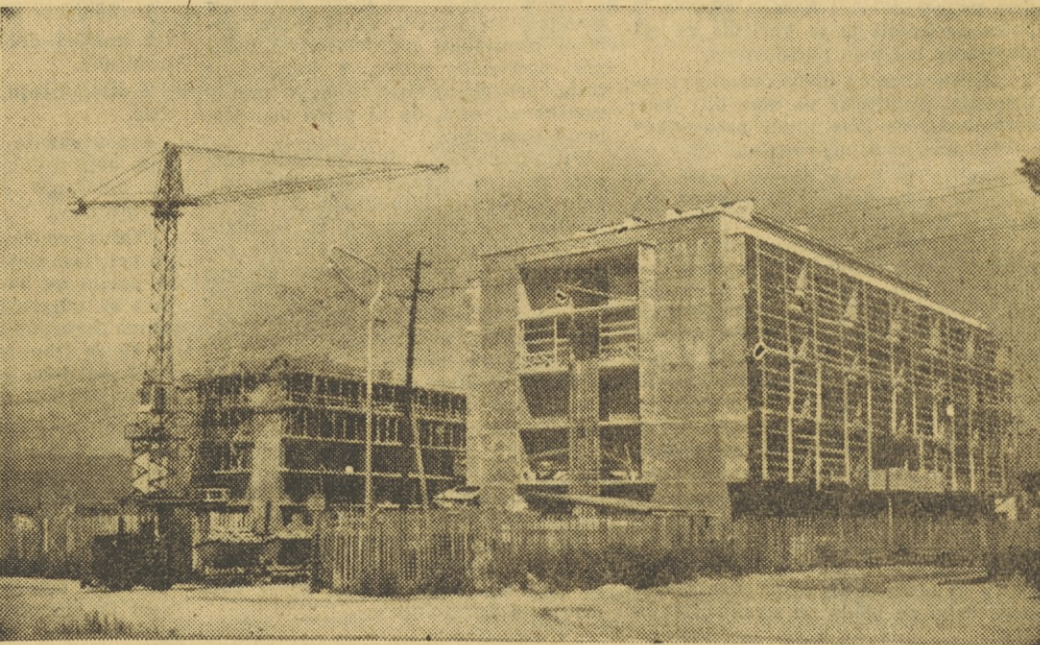
Ob tem se odpira še drugo vprašanje. Pravi, da si večja podjetja lahko grade stanovanja, ker imajo dosti denarja. Če pa premislimo, da je to, če neko podjetje n. pr. z 2000 zaposlenimi zgradi sto stanovanj, prav toliko, kot če podjetje z 20 zaposlenimi zgradi eno stanovanje, spoznamo, da je to prav isto. Manjša podjetja (trgovska, gostinska, obrtna itd.) naj združujejo svoje napore pri gradnji stanovanj, še bolj pa so zainteresirana za ustanavljanje stanovanjskih združenj, s čimer angažirajo tudi sredstva interesov na stanovanja. Vsak je pripravljen plačati tudi nekaj višjo najemnino, v kateri je vsebovano tudi odplačilo dolga, samo da bi dobil stanovanje. Sicer pa to ni nič novega, saj je že precej podjetij pri nas, ki dajejo združni- kom poseben kredit na dolgoročno odplačilo s tem, da se zaveže, da bo toliko in toliko časa delal v podjetju. Obične pa naj bi predvsem skrbela za stanovanja svojih uslužbencev in javnih delavcev ter invalidov.

Vprašanje zase je še prodajanje novih stanovanj. Res je to za občino najhitrejši način obratovanja vloženih sredstev. Vendar menimo, da bi morali veljati za take gospodarske in družbene organizacije, ki stanovanja kupujejo, isti pogoji kot za tiste, ki grade stanovanja z delom svojih lastnih sredstev. Tudi njim naj prodajajo stanovanje na obročno dolgoročno odplačilo, kakor velja to za investitorja. Tako bi omogočili dosti širšemu krogu interesov, da bi dobili stanovanje in končno tudi oni plačujejo stanovanjski prispevek, iz katerega se kreditira stanovanjska izgradnja.

Vse to je le nekaj vprašanih stanovanjske izgradnje, na katere smo hoteli opozoriti. Toda kmalu se stanovanjske stiske res še ne bomo rešili, smo pa na najboljši poti, da jo korenito rešimo, predvsem z razumevanjem delavskih organov upravljanja in ne zgolj občin, da bodo razpoložljiva sredstva namenili za gradnjo stanovanj, saj predstavlja stanovanje tudi del — in to velik del — življenjskega standarda. Potem bomo lahko govorili že tudi o »krizi stanovanjske krize«.

V. J.

V VELENJU JE ZRASLO MODERNO UREJENO MESTO, KAKRSNEGA BI TEŽKO SE KJE NAŠLI V NAŠI DOMOVINI. NA SLIKI STA DVA BLOKA S PO 55 ENOSOBNIMI STANOVANJMI.

TA SLIKA KAŽE, KAKO HUDA JE SE STANOVANJSKA STISKA IN KAKO JE, ČE OBSEGA STANOVANJE ZGOLJ KUHINJO IN SOBO; V TEH PROSTORIH PA SE STISKA VELIKA DRUŽINA.

V Jugoslaviji še štirikrat več kot pred vojno. Vsi ti delovni ljudje so se zaposlili v mestih in industrijskih središčih in je priliv vasi stanovanjsko stisko močno povečal. Seveda je to nujna posledica vsake pospešene industrializacije, zlasti še pri nas, ko smo morali vse napraviti pravzaprav iz nič.

V Sloveniji se je gradnja stanovanj zadnja leta gibala takole:

1953	4.213 stanovanj
1954	3.888 stanovanj
1955	3.310 stanovanj
1956	4.150 stanovanj

Tu je mesto sindikatov!

V takem primeru se mora pojaviti sindikalna organizacija in postavi stvar na svoje mesto. Glede teh odnosov, tovariši, ne smemo sami sebi zapirati oči. Seveda ni treba delati preplaša, biti plač zvon ali pa misliti, da se dajo ta vprašanja urediti z nekim govorom ali pa s tritedensko kampanjo. Ne, govorimo o teh stvareh z namenom, da bi sindikalne organizacije in predvsem sindikalna vodstva orientirali h konkretnim, živim, vsakodnevni problemom, da se ne bi izgubljala v nekih pridiganju o socializmu naspolh, na konkretne in najbolj drastične pojave pa ne bi reagirala. O teh stvareh govorim z namenom, da pokažem, koliko dela nas še tu čaka, da bi imeli pravilno perspektivo in da bi se dela tudi sistematično lotili. Vse to problematiko pa bi bilo treba vnesti tudi v delavske svete in v organe družbenega upravljanja.

Zdi se mi, da so organi delavskega samoupravljanja naspolh preveč enostranski, operativno gospodarsko orientirani. Tako so orientirani predvsem zato, ker se s prav te strani — gospodarske operativne — neprestano izvaja določen pritisk, na primer na njihov dnevni red, zaradi česar se organi delavskega samoupravljanja preveč ukvarjajo samo s stvarmi, premaloplo pa z ljudmi, preveč rešujejo probleme in odnose, ki se porajajo zaradi stvari, premalo pa rešujejo, vidijo in čutijo probleme in odnose, ki se porajajo in nastajajo zaradi ljudi. Organi družbenega upravljanja, delavski sveti, upravni odbori, skupno z direktorji in upravno-operativnimi vodstvi, so premalo pod demokratičnim delavskim pritiskom, čeprav tak demokratični delavski pritisk v kolektivih obstaja, je celo zelo živ in vsakodnevni, toda marsikdaj ni

nikogar, ki bi ta pritisk, to razpoloženje, ta mnenja znal zbrati, analizirati, organizirati, pravilno usmeriti in postaviti stvari na svoje mesto.

Zbori proizvajalcev naj bodo tribuna sindikatov

Poglejmo na primer občinske zbornice proizvajalcev. Občinski zbori proizvajalcev se bodo, če ne bomo energično stvari politično drugače postavili, spreminili v dolgočasne domove, ki se bodo sestajali na sestanke z dolgiimi in suhiimi dnevnimi redi. Sestali se bodo samo takrat, kadar bodo v tajništvu občinskega ljudskega odbora ali v predsedstvu smatrali to za potrebno, ker je pač tak predpis in je treba te in te stvari izglasovati, potrditi. To pa je seveda premalo. To je nekaj, to marsikaj pomeni, ampak to je premalo. Sindikalne organizacije bi morale iz občinskih zborov proizvajalcev in sploh iz zborov proizvajalcev napraviti eno svojih najglasnejših in najbolj avtoritativnih tribun, na katerih bi se stvari tudi politično postavljale, ne pa samo glasovale o pravnih aktih.

Vzemimo primer odnosov med kolektivni, ki so tudi vir različnih komentarjev in marsikje tudi nezadovoljstva, mnogokrat upravičenega. Imamo kolektiv, ki dobro dela, pa morda komaj spravi skup eno dobro plačo preko tarifnega pravilnika. Njemu nasproti, čez cesto, pa imamo slab ali povprečen kolektiv, a ta spravi skupaj štiri ali pet plač in si jih seveda tudi razdeli. Nesporo je, da nastane zaradi tega hrup po vsej občini in se izven nje. Kako je to mogoče? Vsi mislijo, da bi bilo treba take reči od vrha navzdol preprečiti. Dobro, to je administrativno gospodarstvo. Mogoče je treba tudi sistem spremeniti oziroma izpopolniti.

Če pa bi se sestali občni zbori proizvajalcev, bi bi dal občinski sindikalni svet pobudo, da se to postavi na njegov dnevni red, pokličejo predstavniki tega kolektiva in še drugi prizadeji ljudje, in če bi na tem sestanku postavili, da dajo denar za izboljšanje trgovine ali za druge komunalne potrebe, tako da bo imela vsa komunala od tega koristi, bi bila to koristna politična intervencija, pred katero bi moral vsak kapitalist. Za to so občinski zbori proizvajalcev, za to so delavski sveti, in ne čakati samo rešitve z vrha. Ponovno podarjam: mislim, da je važen zakon in da bo treba v našem sistemu še marsikaj spremeniti. Sem daleč od tega, da bi trdil, da je v našem sistemu že vse do kraja dodelano. Toda ne smemo se samj odreči orožju, ki ga imamo v rokah. Konkretna politična, delavska akcija v tej smeri bi lahko zelo dosti napravila. Zlasti v okviru kómun bi si morali prizadevati, da bi se čutil v njih politični pritisk delavcev, da bi tekla razprave z stališča enotnih interesov delavskega razreda.

Pripombe o zaključnih računih

In še vprašanje zaključnih računov. Zaključni račun gre skozi delavske svete in občinske zbornice proizvajalcev. Tam se čisto samo glasuje, namesto da bi sindikalna organizacija dala iniciativo, da se razprava o zaključnih računih, a čisto drugače kot sedaj; da se namreč jasno reče, tu so ti in ti skladi, ki bodo šli v te in te namene, ne pa da se pred delavce vrže kup papirja, čes sedaj pa glasuj, ali je »konto 020« pravilen ali je nepravilen. Jaz, tovariši, ne bi mogel glasovati, ker se ne bi znašel v

raš biti konec koncev zadovoljen s tem, kar dobim. Sicer pa tudi nič kaj ne kaže, da bo kmalu bolje. Kadra ni in tudi pripravljeno posameznih občin, da bi ustanovile take obrate, dosti ne zaleže. Tudi vajencev je sila malo v takih poklicih.

De dolgo časa govorimo, da bi bila gradnja stanovanj dosti cenejša, če bi standardizirali in

vrat enotnega tipa. Brž ko se je zvedela ta novica, so obrtna podjetja že znižala cene...

Le tako bo moč odpraviti tudi ta ozka grla stanovanjske izgradnje, seveda pa bo parketar moral položiti parket, pleskarji bodo morali na stavbi pleskati itd.

● Veliko majhnih in ne malo velikih stanovanj

Danes so namreč že mnogokje prišli do spoznanja, da je sprito take stanovanjske stiske smotrnejše graditi manjša in cenejša stanovanja kot pa velika in draga. V tej smeri je že tudi močan pritisk delavskih svetov podjetij, ker si prizadevajo, da bi z denarjem, ki ga dajo za gradnjo stanovanj, zgradili čimveč in se čimprej rešili stanovanjske stiske, ki je zanje ne le socialni marveč tudi proizvodni problem.

O tem pričajo tudi statistični podatki, saj se iz leta v leto dvigajo odstotek v glavnem dvosobnih stanovanj. Tako so predstavljala leta 1955 tri ali večsobna stanovanja skoraj tretjino novozgrajenih stanovanj, leta 1956 pa le petino, kolikor so jih zgradili v družbenem sektorju, medtem ko so bila stanovanja v za-

Predvolilni shodi kolektivov

Tovariši, skušal sem pokazati na nekaj problemov, ki se mi zdijo, da so sedaj pereči in bodo važni in aktualni še precej časa, še nekaj let in na katere bi se morale sindikalne organizacije predvsem orientirati ter s teh vidikov iti v volilno akcijo za volitve v delavske svete. Predlagal bi še konkretne organizacijske ukrepe, da bi namreč sindikalne podružnice dale pobudo, da bi v predvolilnem času povsod sklicali množični sestanki kolektivov, na katerem naj bi dosedajni delavski svet podal konkretno poročilo o delovanju delavskega sveta in upravnega odbora. To poročilo pa bi moralo biti stvarno in bi moralo temeljiti na tistih problemih, ki delavce zanimajo. Moralo bi biti politično ekonomsko poročilo o delu, o odnosih v kolektivu itd. Za te sestanke naj bi sindikalne organizacije pripravile tudi diskutante, če je treba tudi vnaprej, ali pa naj bi obrazložila svoje stališče, ki bi bilo za osnovo razprave o vseh problemih, ki so za kolektiv najbolj pereči. Razprava na tem sestanku naj bi bila osnova za izbiro kandidatov in za splošno usmeritev bodočih organov delavskega samoupravljanja.

Drago plačane izkušnje

Dobili smo dvoje pism, ki razkrivajo razmere v avto-podjetju »Primorje«, Piran. Iz obeh je mogoče razbrati iste stvari: nemogoč odnos do delovnega človeka, slabo gospodarjenje, dušenje kritike, samopašnost direktorja, nedopustljiva slabost organov gospodarjenja in družbenih organizacij v podjetju itd. Toda preberimo si jih, da bo stvar jasnejša, in se potlej pomenimo o tem kaj več.

Tovariš Mirko Kos, nekdanji šef prometne službe avtomobilskega podjetja »Primorje«, nam je pisal tole:

»Preobširno bi bilo opisovati vse primere nepravilnih odločitev in nečloveškega odnosa direktorja podjetja »Primorje«, Piran, do članov delovnega kolektiva. Kdor koli se je zameril direktorju ali njegovim bližnjim, je odšel iz podjetja po določenem sistemu, tako kot jaz.

Na delovnem mestu šefa prometne službe sem bil nekaj več kot leto dni. Dokler nisem grajal določenih pomanjkljivosti, je bilo dobro. Toda ko sem začel grajati razne nepravilnosti, sem postal kršilec reda v podjetju, tako kot vsi pred menoj, ki so si dovolili kaj podobnega. Direktor me je za ta prekršek — to je za kritiko slabosti — kmalu opozoril na ta način, da mi je mesečno plačo zmanjšal za 1500 dinarjev in delovno mesto vodilnega uslužbenca, ki sem ga zasedal (mimogrede povedano, opravljal sem posle v prometnem oddelku, ki bi jih morali predvidoma opravljati trije uslužbeni) spremenil v delovno mesto navadnega uslužbenca. To je storil tedaj, ko so v podjetju sestavljali nov tarifni pravilnik. Pri sestavljanju pravilnika je v popolnosti uveljavil svojo besedo, saj člani delovnega kolektiva niso vedeli za njegovo vsebino. Pristojni forumi so pravilnik pozneje razveljavili.

Zavoljo tega se nisem razburjal. Toda direktorju se je zdela kaznen prejemnik. Sklical je sestanke upravnega odbora, me poklical na sestanek in razložil članom vse moje »škodljive« delo. Izrekel mi je zadnji opomin pred odpovedjo. To je bila obenem tudi prva kazen. Ker je bil to opomin upravnega odbora, sem se zavoljo njega pritožil na delavski svet podjetja. Ta pritožba je bila za direktorja in njegove najbližje nekako preveč obremenjena, ker je razen drugega vsebovala tudi podatke, kot na primer, kako je stal tovorni avtomobil dva meseca v garaži samo zato, da ga ne bi vozil šofer, ki se je direktorju zameril, druga pa ni bilo. Tisti dan, ko sem izročil delavskemu svetu pritožbo, mi je direktor že priskrbel službo pri drugem podjetju, seveda pod pogojem, da le-to umaknem. Ker nato nisem pristal, me je poslal na delo v avtomehanično delavnico za avtomobila. To je storil z namenom, da bi me prisilili, naj bi sam zapustil podjetje. Sem namreč 40-odstotni vojni invalid, imam pokvarjeno roko in ne morem opravljati avtomehaničnih del, čeprav imam za to potrebno kvalifikacijo. Direktor podjetja Zivkovič je za to dobro vedel, ko sem nastopil službo. S to premeš-

OČI SO DRAGOCENE. VENDAR VČASIH NE MISLIMO NA TO, POGLETJE TOLE DELAVKO, STRUŽI, TODA NI MA OČAL. GRČAV DROBEČ JI KAJ LAHKO POŠKODUJE OKO IN ...

nom kolektiva. Zato smo prosili Občinski sindikalni svet v Piranu, naj nam obišče obrazloži razmere v podjetju »Primorje«. Zal smo morali precej dolgo čakati na odgovor. Te dni pa smo ga prejeli. Tovariš Milan Cirk, predsednik komisije za družbeno upravljanje pri Socialistični zvezi v Piranu nam v odgovoru v Občinskem sindikalnem svetu v Piranu sporoča tole:

»V gospodarski organizaciji »Primorje«, Piran, je v času njenega obstoja, posebno pa v zadnjem času, vzniklo dvoje vprašanj: Odnos do delovnega človeka in do vodenja gospodarske organizacije, v zvezi s tem pa odnos do splošne ljudske imovine in pravičnega gospodarjenja.

Uprava omenjenega podjetja je dušila kritiko in zato ljudje niso več upali povedati svojega mnenja o tej ali oni stvari, pa čeprav bi bilo to koristno za vse kolektiv. Vratar podjetja je dejal takole: »Direktor mi je od časa do časa naročil, da ta in ta delavec ne sme več priti v podjetje in da sem jaz odgovoren za to.« V podjetju ljudje niso več razpravljali o storitostih, grupirali so se, direktor je nekaj časa držal z eno grupo, drugi z drugo. Seveda se je to odražalo tudi na uspehu podjetja. Administratorica Zdenka je na primer povedala, da je morala zapisnike sindikata, osnovne organizacije ZK, upravnega odbora in delavskega sveta izročiti v cenzuro direktorju, ki je zahteval določeno dopolnitev. Najbolj konkretni primer pa je letno poročilo osnovne organizacije Zveze komunistov, ki nekaterim ni bilo všeč zaradi tega, ker ni bilo v njem zapisano, da je za slab položaj v podjetju kriv določen krog ljudi, in zato je bilo treba poročilo sestaviti znova. Za slabo stanje v podjetju pa so obdolžili sekretarja organizacije Mirka Kosa.

Tedaj ko je delavski svet razpravljal o predlogu za združitve podjetja »Primorje« s podjetjem »Slavniki«, je delavski svet pooblastil pet članov delovnega kolektiva, med drugim tudi direktorja, naj se pomenijo z vodstvom »Slavnikov« o pogojih združitve in o rentabilnosti. Direktor »Primorja« Zivkovič se je že tedaj dogovoril pri podjetju »Slavniki« za službo v primeru, če se bosta podjetji združila. To je storil mimo kolektiva in delavskega sveta. V podjetju pa je govoril drugače. Delovni kolektiv je na osnovi govora direktorja Zivkoviča odločil združitev, predsednika delavskega sveta Emila Vontčino in sekretarja podjetja pa je ožigal kot izdajalca podjetja, češ da sta hotela podjetje »prodati«. Emilu Vontčino so protipravno in proti vsem socialističnim načelom odvzeli pravico predsednika delavskega sveta in so ga hoteli tudi odpoškoliti kot odbornika občinskega ljudskega odbora. Kolektiv, ki so ga volili v zbor proizvajalcev, tega niso dopustili. Uprava podjetja, bori direktor Zivkovič, pa je Emila Vontčino odpustila in v odpovedi navedla, da je nezadovoljen ter da mu bodo mesečne prejemke nakazali prek pošte za ves čas odpovednega roka.

Tako se je zgodilo tudi s Kosom, Kendo in še nekaterimi drugimi uslužbenci in delavci.

Toda ne gre samo za ta odnos do delovnih ljudi, gre tudi za gospodarske prekrške, za druge nepravilnosti. Vodstvo podjetja je kupilo delovne oblake za člane kolektiva na osnovi lažnega računa, ki jim ga je izstavilo podjetje »Jadro« v Piranu, in sicer v znesku 103.000 dinarjev. Direktor podjetja je bil lani 122 dni na potovanju, nabavljatelj podjetja pa je potoval še več. Podjetje je imelo dva osebna avtomobila, s katerima pa so se posamezniki neupravičeno vozili. Vodstvo podjetja ni vodilo evidence o posameznem avtomobilu in kamionu, tako da sedaj ni mogoče ugotoviti, kdo je kriv za določeno izgubo. V prvih devetih mesecih lani imajo v tovrstnem prometu 769.000 dinarjev izgube. Izgubo izkazujejo tudi v lokalnem prometu. Računovodja podjetja je spremenil način obračunavanja in izkazal višji dohodek na osnovi ponovnega obračuna uporabe gum. Zaradi slabega odnosa šoferjev do nekakega prevzetega dela je moral podjetje trpeti 300.000 din stroškov. Sodni stroški in kazni zaradi nepravilnih odpustov znašajo do 21. novembra lani 447.488 din. Zaradi tega, ker podjetje še nima tarifnega pravilnika, dobiva kolektiv le 75% plače ...

Občinski ljudski odbor — oboja zbor — je o razmerah v podjetju »Primorje« Piran razpravljal več ur in po daljši razpravi sklenil odstaviti direktorja Zivkoviča, razpustiti delavski svet in postaviti prisilnega upravitelja ...

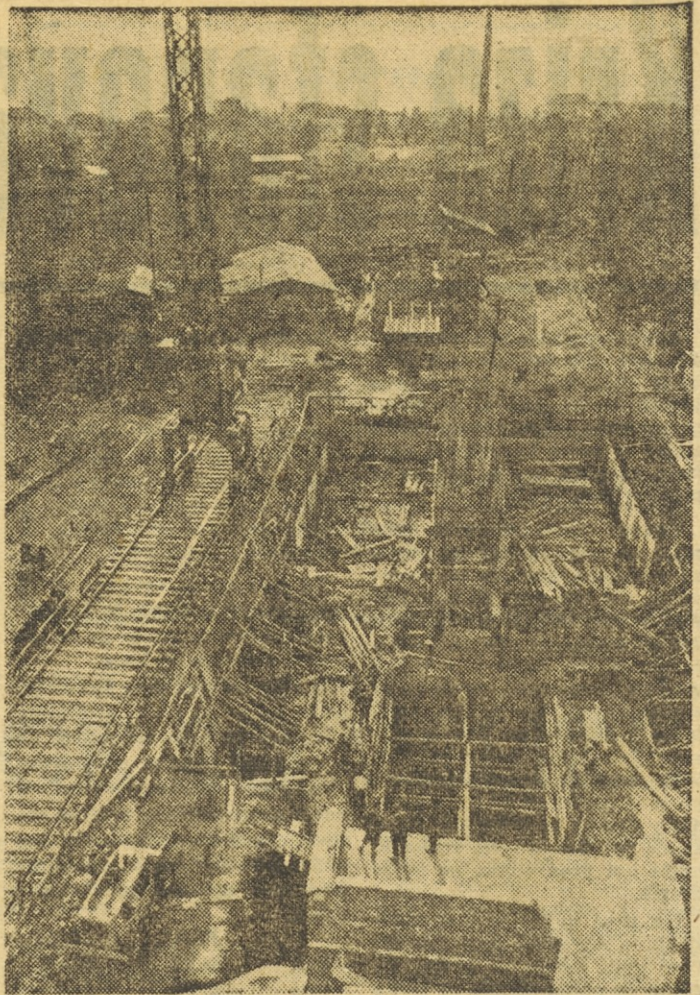
Iz obeh pism je mogoče razbrati to, kar smo zapisali že v uvodu. Oba zbora občinskega ljudskega odbora sta torej sklenila odstaviti direktorja, razpustiti delavski svet in postaviti prisilno upravo. Občinski ljudski odbor ima pravico razpustiti organe upravljanja in določiti prisilno upravo. Vendar je to zadnji, skrajni ukrep. Ob podobnih odločitvah občinskih organov se namreč človek upravičeno vprašuje, ali so vsi pristojni oblastveni činitelji — to je občinski ljudski odbor in naposled tudi okrajni ljudski odbor — in politični činitelji — družbene organizacije v kraju, to je sindikalni svet, Socialistična zveza itd. — že prej res storili vse, da bi se položaj znotraj kolektiva izboljšal. Podjetje ni v določenem kraju izoliran organizem. Nad slehernim poslovanjem podjetja, nad razmerami znotraj podjetja morajo bdeli vsi ti činitelji. Razmere, kakor sta jih opisala to-

variš Kos in tovariš Cirk, pa so dolgotrajnejšega značaja, nepravilnih odpustov je bilo že več. Vse to bi lahko že zdavnaj opozorilo pristojne činitelje, tako oblastvene kot činitelje v družbenih organizacijah, da v podjetju nekaj ni v redu. Torej že prej bi veljalo izreči ostro grajo posameznikom, opozoriti organe upravljanja in družbene organizacije v podjetju, da bi se uprli samopašnosti in se postavili na lastne noge in popravili krivice, ki so jo trpeli ljudje, ki so opozarjali na določene nepravilnosti.

Mogoče se bo zdelo komu, da smo posvečili preveč prostora samo temu primeru. To smo storili namenoma. Storišmo zato, da lahko iz tega, nekoliko daljšega sestavka bralec raz-

bere, kako drago je treba plačati določene izkušnje, kako škodljivo je dušenje kritike in kako hudo se maščuje mlačnost organov delavskega upravljanja, mlačnost sindikalne organizacije.

Ce bi denimo delavski svet in upravni odbor podjetja »Primorje« večkrat med letom pretehtala, kako izpolnjujejo plan, ali so potrebna vsa potovanja direktorja in nabavljatelja, ali so upravičeni odpusti itd., potem bi najbrže direktor Zivkovič ravnal drugače. Če bi sindikalna organizacija in organizacija Zveze komunistov tehtneje razpravljali o vzrokih odpustov, o samovolji direktorja, o slabem gospodarjenju itd., če bi za vse to zahtevala energičnejše ukrepe, povod delavskega sveta, potem bi bilo v podjetju že zdavnaj drugače. V tem podjetju gre torej tudi za družbeno odgovornost delavskega sveta in upravnega odbora ter za odgovornost družbenih organizacij v podjetju, da je lahko en sam človek spreminjal poročila, dušil kritiko, odpustil ljudi, jih premeščal itd. Ne samo direktor, ta najbolj, vendar tudi vsi drugi organi se morajo čutiti krive za to, da so bila tu grobo kršena načela socialistične demokracije. P. D.

ZA RAZVOJ GRADBENISTVA BOMO PORABILI DO 1961. LETA 69 MILIARD DINARJEV DRUŽBENIH INVESTICIJ, KI NAJ POSPEŠIJO IN POCENIJO GRADBENA DELA.

ZAPISEK IZ DELOVNEGA KOLEKTIVA »TEOL«

Rešitev v kooperaciji

Delovni kolektiv tovarne Teol — tekstilnih in usnjarskih pomožnih sredstev v Ljubljani — se že vrsto let bori, da bi kljub težkim delovnim pogojem v polni meri opravičil zaupanje, ki mu ga je dala družba. Kako je do zdaj opravil kolektiv svoje naloge?

Leta 1952 je kolektiv, katerega obratni prostori so močno stisnjeni med Ljubljano in Zaloško cesto v Mostah, izdelal 806 ton raznih izdelkov, slaba štiri leta pozneje pa že 1680 ton. Če primerjamo proizvodnjo na enega zaposlenega leta 1952, vidimo, da je tedaj odpadlo nanj 16.450 kilogramov, leta 1956 pa je ta številka že narasla na 23.251 kilogram. To pomeni, da je v tem času narasla storilnost za dobrih 45 odstotkov.

Lani pa je bil ta vzpon še višji. Delovni kolektiv Teola je dosegel uspehe, na katere je lahko upravičeno ponosen. Če te primerjamo z letom 1956, potem vidimo, da je dosegel proizvodnjo s 144 odstotki, prodaja pa celo s 151 odstotki. Vzrok, da je odstotek prodaje, ki so jo dosegli, večji od odstotka proizvodnje, je v tem, ker so prodajali redne zaloge. Proizvodnje pa niso mogli zvišati, nasprotno, lani so jo morali celo ustaviti za 10 dni, ko so popravljali parni kotel. Tudi pomanjkanje surovin je zadajalo kolektivu precejšnje težave.

Storilnost se je lani povečala za 22%, kar pomeni, da je sleherni delavec napravil lani 29.344 kg izdelkov. Uspešno jim je tudi znižati proizvodne stroš-

ke in stroške uprave za 6%, kar gre deloma na račun dosežene storilnosti, deloma pa na račun znižanja drugih materialnih stroškov. Za letošnje leto pa si je kolektiv postavil še večje naloge, kot jih je dosegel lani; tako glede količinske proizvodnje kakor tudi glede uvedbe novih izdelkov.

In kje naj iščemo vzroke za uspehe, ki jih je ta kolektiv dosegel v primeroma kratkem času? Med prvimi je prav gotovo prenos pravic upravljanja podjetja na delovni kolektiv. Delavski svet tovarne Teol redno vsak mesec podrobno analizira obračun proizvodnje in prodaje ter tako lahko sproti odkriva vse slabosti, ki tu in tam ovirajo delo. Na osnovi tega dobijo organi delavskega upravljanja in seveda operativno vodstvo jasno sliko, kaj je treba ukreniti, da se odpravijo ugotovljene napake in pospeši proizvodnja.

Tudi nenehna skrb za izpolnjevanje organizacije in za večjo strokovno usposobljenost slehernega posameznika, s prirejanjem raznih tečajev in seminarjev v tovarni, je važen činitelj pri hitrem in odločnem reševanju problematike podjetja. Skrb za disciplino in pravilne medsebojne odnose spodbuje kolektiv k večjemu delovnemu poletu. Vsa važnejša vprašanja rešuje delavski svet v najtesnejšem sodelovanju s člani kolektiva. Jasno določeni cilji in upoštevanje slehernega dobrega predloga vplivajo na kolektiv ter ga silijo k zavestnemu izpolnjevanju danih nalog.

Pri vsem tem pa seveda ne zanemarjajo tudi skrbi za delovnega človeka. Za oddaj kolektivni odprl lani v Piranu počitniški dom. Da bi v okviru danih možnosti priskrbeli najbolj potrebnim udobne domove, je kolektiv nedavno kupil tudi

trinaest stanovanj. To pa je šele začetek.

Na koncu naj omenimo še nek posebno pereč problem:

Delovni kolektiv Teola je na sedanjem prostoru v glavnem že izkoristil vse dane možnosti in nima več pogojev za nadaljnji razvoj. Da ne bi zaostal v proizvodnji, bo potrebno vsekakor nekaj ukreniti. Delavski svet in ves kolektiv je že večkrat razpravljal o tem vprašanju in s temi težavami seznanil tudi ljudski odbor. Menijo pa, da bi bila najboljša rešitev za nadaljnjo rast proizvodnje kooperacija s kakim sorodnim podjetjem. Tako bi ustvarili nove pogoje za nadaljnji razvoj industrije. Seveda pa bodo morali o vsem tem reči besedo tudi drugi činitelji, saj to vprašanje presega možnosti in pristojnost kolektiva. S. K.

PRED 8. MARCH

RAZGOVORI Z DELAVKAMI

Pred dnevi se je v Zvezarni Store prvič sestala komisija za ženska vprašanja pri sindikalni podružnici. Razpravljali so o nalogah in delovnem programu komisije za leto 1958. Sklenili so zahtevati, da vodstvo podjetja v šamotarni čimprej zgradi kopalnico in garderobo. Komisija bo skušala pritegniti k aktivnemu sodelovanju vse zaposlene žene. Sklicevala bo redno na posvetovanja, na katerih se bodo pogovorili o delu, stali pa o problemih žena. Že sedaj se pripravljajo na proslavo 8. marca.

Predstavnice občinske in okrajnega odbora Ženskih društev so imele te dni po končanem delu prvi takšen razgovor z ženami, zaposlenimi v šamotarni Zvezarni Store. V razgovoru je sodelovala tudi poslanka Zvezne ljudske skupščine, tovarišica Helena Borovšak.

Ing. Slavko Marjanovič: PROUČEVANJE DELA

Metoda proučevanje dela

Splošno — analiza

Razčlenjevanje je osnovna metoda vsakega proučevanja in torej tudi proučevanje dela. Toda pri proučevanju dela ni potrebno vedno razčlenjevati činiteljev do vseh podrobnosti. Če obsega analiza več podrobnosti, potem je težja in dolgotrajnejša in torej tudi dražja. Zato je treba pri proučevanju dela poprej določiti kakšna analiza je potrebna in ali je ta koristna za sestavljanje boljšega načina dela.

Analitičar mora imeti smisel za analiziranje. Analitičar ne sme biti konservativen, ne sme imeti predsodkov — duh analitičarja je realen.

Analizo je treba opraviti zato, da pridemo do podatkov in pogojev, na temelju katerih bo moč predvideti pojave, tako da se izognemo presenečenjem in nepredvidenim dogodkom. Organiziranje dela se sestoji v predvidevanju postopkov in aktivnosti, ki jo je treba opraviti zato, da lahko opravimo določen posel. Zato, da bi lahko predvideli vsako podrobnost posla, in sicer, kdaj, kje, kdo in kako ga mora opraviti, zato, da bo delo opravljeno, je treba, z analizo določiti vse pogoje, od katerih je vse to odvisno.

Organiziranje dela je predpogoj za to, da dosežemo rezultate, analiziranje dela pa je pogoj za organiziranje dela.

Analizo je moč univerzalno uporabiti. Ta je koristna pri proučevanju vsakega dela, ne glede na strokovnost in

trajanje, ne glede na to, ali gre za oranje njive ali za delo s strojem v industriji ali pa za prodajanje bencina na bencinski postaji.

Analiza obsega vse potencialne činitelje dela: človeka, material, stroj (orodje) in metode.

Sistematičnost

Vsako proučevanje mora biti sistematično. To pomeni, da je treba problem proučevati po določenem, vnaprej načrtovanem planu, s katerim je treba predvideti, kaj in kako naj bi raziskovali zato, da bi prišli do zaželenih rezultatov.

Pri proučevanju dela je sistematičnost zelo pomembna, kajti uspeh pri delu je odvisen od velikega števila činiteljev z različnimi vplivi. V industrijski proizvodnji je uspeh dela posameznika na delovnem mestu odvisen od človeka (kvalifikacije, spretnosti, utrujenosti), potem od orodja (pripravnega, slabega, nevarnega), od materiala (standardiziranega, materiala, ki ga je lahko obdelati, dobrega), od delovnih pogojev (osvetlitve, ogrevanja, ro-pota, vlage, prahu itd.).

Sistematičnost nam mora zagotoviti, da pri proučevanju dela ne izpustimo katerega od vplivnih činiteljev, od katerih je odvisen uspeh pri delu.

Stalno izpolnjevanje načina dela in pojavi novih del pa zahtevajo, da se tudi sam sistem proučevanja dela menja in izpopolnjuje.

Ciklus

Vsako proučevanje začnemo z razčlenjevanjem — analiziranjem. Z analizo dela raziskujemo vse štiri elemente dela skupno s spremembami, ki jih doživljajo le-ti med procesom dela.

To, kar je značilno za proučevanje dela, pa je ciklus analiziranja. Tedaj namreč, ko na temelju rezultatov analize določimo način dela, analiziramo tudi tega, zato da bi spet našli nove možnosti za izpopolnitev dela.

Proučevanje dela obsega tele faze:

1. snemanje obstoječega načina dela,
2. analizo dobljenih — posnetih — podatkov,
3. sestavljanje izboljšanega načina dela,
4. poučevanje izvajalcev o izboljšanem načinu dela,
5. določanje standardnega časa — norme.

Ciklus proučevanja dela je v tem, da po peti fazi ponavljamo prvo, to je, da je peti fazi uvedemo izboljšan način dela in tudi zanj določimo norme, tega znova snemamo in analiziramo zato, da bi ga še izboljšali, kajti kot je dejal Ford, ni dela, ki ga ni mogoče bolje opravljati, kot se opravlja danes.

Tedaj, ko najdemo najboljše rešitve za obstoječe pogoje, je treba to predpisati kot standard, ki je obvezen vse dotlej, dokler se pogoji ne spremenijo. Ne smemo pa pozabiti, da je prepogosto analiziranje in spreminjanje metode lahko bolj škodljivo kot koristno. Ustvarja namreč nervoznost, negotovost in brezperspektivnost izvajalcev.

Snemanje obstoječega načina dela

Snemanje obsega ves posel: od tega, da nekdo vzame v roke material ali orodje, pa dotlej, da preda gotov predmet.

Delo lahko opravljamo na različne načine, vsak način dela pa imenujemo proces dela. Slika vsega procesa dela daje posnetek posla — sliko načina dela.

Proces dela je sestavljen iz postopka. Osnovni postopek je operacija. Ta predstavlja delo, ko se v določenem nepretrganem času na materialu dogajajo spremembe glede kakovosti ali dimenzij. Razen operacije pa vsebuje proces dela še druge postopke: prenos, kontrolno, čakanje tedaj ko se dogajajo spremembe stanja materiala.

Postopek izvajamo z gibi, navadno z gibi rok.

Skupno ponavljajočih se gibov, ki jih lahko organiziramo združimo, imenujemo prijem. Gibi so sestavljeni iz mikrogibov. Mikrogibi se nanašajo na elementarne gibe — terblige.

Snemanje se začne s tem, da najprej izberemo posel (v določen proizvodnji), ki ga hočemo posneti. Potem ta posel razčlenimo na postopke. Postopke popisujemo po vrstnem redu v obliki pregleda.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Kako otrok gleda film in kako film nanj vpliva

Preden spregovorimo o otroku, ki se znaide pred filmskim platnom, moramo na kratko povedati nekaj bistvenih misli, kako film sploh deluje na gledalca.

Danes je film narejen iz številnih sestavin, toda bistvena je kljub zvoku, barvam, različnim novim oblikam slike in zvoka — vendarlije slika. Film posreduje gledalcu misel, sporočilo, pripoved. Vzhaja torej v njem čisto določen vtis. Vsaka filmska slika — v zvočnem filmu se jih v sekundi 24 zvrsti pred našim očesom — je delček in nosilec tega vtisa, te misli in mi te drobne delčke, ki jih naše oko in naša zavest ločeno ne dojemata, sestavljamo v celoto. Film je fotografija, predvsem fotografija — toda ne tista statična fotografija, ki jo poznamo pod tem pojmom, temveč »oživljena fotografija«. Le-ta podaja in posreduje v trenutku (morebiti v tisočinski sekunde) uleto podobo resničnosti, kakor jo je videlo izredno občutljivo oko fotografske kamere, ki so ga vodili razpoloženje, miselnost in odnos človeka-fotograf-a do resničnosti.

Film pa je sestavljen iz tisočev drobni sli-čic. V vsaki izmed njih je tisti trenutek ujeta podoba resničnosti, kakor jo je videl ustvarjalec filma. Toda vse te drobne sličice spre-govore sele takrat, ko so med seboj povezane v takšno zaporedje, da človekovo oko ni več sposobno ujeti ločeno teh drobni sestavnih delčkov, temveč se mu prelijejo v živo podobo, ki se ustvarja v misli in v gledalcu. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da prav zato, ker film na vsem lepem v gledalcu ustvari vtis resničnosti, pogosto celo potencirane resničnosti, obstoji

— nevarnost, da resničnost spremeni, — možnost, da posreduje podrobno te resničnosti tako, da jih gledalec, ki bi jih gledal v vsakdanjem življenju sprejel brez nevspešnih vtisov, sprejema z neprijetnostnim občutkom,

— možnost, da gledalec (posebno mlademu) odpre oči za stvari, ki ga v vsakdanjem življenju niso zanimala, pa jih zdaj ta vtis, ki ga posreduje film, postavi na vsem lepem v središče zanimanja.

— možnost, da približa gledalcu zopet v novi luči stvari, ki se jih je v vsakdanjem življenju že navešal in nekam otopel zanje. Če upoštevamo vse to, nam ne bo težko spoznati, da ima film velike prednosti (tudi ugodnosti, če hočete) pa tudi pomanjklivosti (nevarnosti v nekem smislu). Gledalec vleče v kino — včasih za pretežno večino velja ta ugovoritev — nekaj drugega, kot v gledališče — namreč priložnost, da si brez truda (!) in pravzaprav z večjim ali manjšim užitkom ogleda »probec življenja«, ki ga film — tokrat odvisen od številnih čimbeljev — po svoji obliki v »resničnost«. Prav po odnosu gledalca do podobe življenja, ki jo čara film s svojo sliko na filmsko platno, je mogoče gledalce razdeliti v tri glavne skupine. Prvo skupino sestavljajo tako imenovani »realistični gledalci«. Ti opazujejo film kritično, kakor da bi motrili življenje okoli sebe. Dejavnost teh gledalcev in njihov odnos do vsega, kar vidi na platnu, ostane ves čas filmske predstave in po njej ne dotaknjena in zavesta — skratka pri njih ne prihaja do tistega, kar smo v prejšnjem sestavku kratko imenovali »polstovetenje«. Drugo skupino sestavljajo tisti gledalci, katerih samokontrola in aktivnost se med predstavo občutno zmanjšata, a vendarle ne zamrejo popolnoma. Kljub temu, da jih je film, ki ga gledajo, pritegnil, ne izgubijo povsem stika z okoljem, v katerem so, in reagirajo skupaj z njim. To so gledalci, ki se prav tako ne vživijo popolnoma v dogajanje na filmskem platnu. V tretjo skupino spadajo tiste gledalce, ki se med filmsko predstavo popolnoma ločijo od prvih dveh. Pri teh gledalcih popolnoma zamre in izgine zavest, da dogajanje na filmskem platnu ni resničnost, temveč »stvarnost«, kakršno je oblikoval filmski ustvarjalec po svoji želji, miselnosti itd. Takšen gledalec v trenutku, ko se vživi v dogajanje na filmskem platnu, postane popolnoma nekritičen, podzavestno se odprave lastnemu jaz, vse dogajanje — tudi povsem nemogoče stvari — sprejema kot golo in dejansko resničnost.

Razumljivo je, da meje med temi tremi skupinami niso strogo zadržane in da poznamo gledalce, ki med filmsko predstavo nihajo med enim in drugim tipom gledalca.

Ne pozabimo, da ima vsak film namen čim bolj vplivati na gledalca. Za filmske ustvarjalce in proizvajalce bi seveda bilo najbolj idealno, da bi imeli opravka samo z gledalci tretje skupine. Zal, je teh v — različnih načelih seveda

»ŽIVLJENJE« JE NOVO DELO ZEL-LO NADARJENEGA FRANCOŠKE-GA REŽISERJA ALEXANDRA AS-TRUCA, KI GA BOMO SPOZNALI PO NJEGOVI PRVI FILMU »ZLA SREČANJA«. NA SLIKI SO OD LEVE PROTI DESNI CHRIS-TIAN MARQUAND, ALEXANDER ASTRUC IN MARIA SCHELL.

— največ med filmsko publiko (za njih so in še izdelujejo n. pr. v Hollywoodu na tekočem trak-ko proizvode »stvarne sanje). Če bi pa imeli priložnost podrobneje analizirati te gledalce, bi videli, da imajo mnogo pomanjkljive ali sploh nobene filmske kulture.

Samo po sebi se seveda postavlja vpraša-nje, zakaj film tako raznoliko vpliva na člo-veka. Odgovor na vprašanje je kratak: film deluje na človekov čustveni svet. Čustveni vpliv filma je mnogo večji, kakor samo psihičen. Ne-kateri filmologi celo zatrjujejo — in praksa po-trjuje njihove trditve — da je čustveni vpliv filma mnogo večji kakor vpliv katerekoli druge umetnosti. To svojo trditev utemeljujejo tako-le: gibanje vpliva na človeka bolj kot mirova-nje, iluzija resničnosti ni nikoli tako močna kot v filmu, film prestavlja gledalca vedno v filmsko »sedanjost«, gledalec se polstoveti z oče-som filmske kamere, saj mora dogajanje na filmskem platnu gledati z njenimi očmi.

Zdi se mi zelo potrebno zapisati vsa ta do-gajanja in misli, ker so naravno ključ za razmišlja-nje o vprašanju, ki smo si ga zastavili.

Otrok dojemata film podobno kot primitiven človek. Govorim predvsem o otroku pred pu-berteto, ker se mi zdi, da je treba o tem film-skem gledanju posebej spomniti. To ugotov-itev mi je potrdila gospa Sonika Bo, ena izmed najzaslužnejših delavk na tem področju, ko me je povabila na filmsko predstavo kluba Cen-drillon, ki je bila namenjena otrokom te sta-rosti. Ze vnaprej mi je povedala, da kateri film jo bodo otroci prosili, naj jim ga še enkrat pokaže. Bil je to kratak filmček o dveh med-vedkih, ki sta se igrala, podila in zabavala po borovem gozdičku. Mislim, da so ga posneli Poljak. Otroci so prosili za ta film, ker je prikazoval njihovega ljubljanskega »vovca«, ki ga poznajo od doma, saj se z njim prebudi, preživlja z njim najlepše urice in z njim zvečer tudi zaspijo. Otroci te starosti ne more slediti filmskemu dogajanju, zato je zgoreno, ko ga jemljejo starši s seboj na predstavo fil-ma za odrasle.

Med sedmimi in dvajsetimi letom — torej v predpuberteti — se kaže vedno močnejša do-jemljivost otrok za dejanje. Seveda pa bi bilo zgrešeno misliti, da je tedaj otrok že sposoben objektivno razločevati posamezne stvari, osebnosti in dejanja. Ze tempo filma, ki je posnet za odrasle gledalce, je takšen, da bi ne ustrezal otrokovim sposobnostim dojem-a. Znanstveniki, ki so raziskovali duševne in fizične vzroke za to, da otroci ne morejo slediti filmskemu dogajanju, ki jih ne more domniti in vskladiti, toda vtisi ostajajo in se pozneje negativno uveljavijo.

Sele v puberteti začneja otroci sprejemati film v glavnem tako kot odrasli gledalec. Sele v tej starosti začne filmsko dogajanje in ga tudi razume. Film je pubertetnikom vrata v svet odraslih. Tu je skrivnost visokega odstotka pubertetnikov med filmsko publiko ne samo pri nas, temveč po vsem svetu. Zal, vse preradi pozabljamo na otrokovo željo, da bi približe spoznal svet odraslih. Mladí gledalec-pubertet-nik in v času neposredno po puberteti išče v filmu življenjsko resničnost. V tem iskanju vrat v svet odraslih ga večkrat prevarajo proizvodi »stvarni sanje« in spellejo na pot zlaganosti in izumetničenosti. Mladega človeka pelje v kino prava želja po doživljajih, fantaziji, ki se ravno v tem času prebujata tako močno v našem otro-ku, hoče dobiti v kinematografu odgovore, po-bude in snov za sanjarjenje. To je čas, ko vsak mladi človek doživlja obdobje velike si-larosti. Če upoštevamo razpoloženje otrok v tej starosti, nam bodo podatki o najprijetnejših filmskih vrstah, ki sem jih navedel v prvem sestavku, razumljivi, dobili določeno svojo psiho-logično utemeljitev. Nekateri celo menijo, da mladina zato v tem starostnem obdobju tako ljubi dinamične, akcijske filme, ker je v njih zabrano bogastvo dejanj, gibanja in doživljaj, ker ta ritmu ustreza razgibanosti, ritmu mlade-ga človeka.

Erotična plat filma zdravega otroka v tej starosti vabi samo zaradi njegove prirodne dovednosti. V Angliji so se prav posebej po-svečili raziskovanju vpliva erotičnih filmov na mladino, posebno med puberteto in v letih ne-matane študije so potrdile samo to, da vabi mladino k takšnim filmom le radovednost, ki je utemeljena v splošni težnji pri tej slabosti — odprti si vrata v svet odraslih. Zelo verjetno pa je — iz svojih skromnih pogovorov z mla-dimi ob takšnih filmih imam nekaj zgornjih primerov — da bi erotični filmi oziroma erotič-ni prizori v filmih mladine ne mikali tako, če bi poprej dobila v družini zdravo, pretehtano in pramerno splošno vzgojo.

Govorili bi lahko precej podrobno še o osta-lih motivih, ki vodijo mladino v kino, kakor so želja po razgledu v svet, po spoznavanju de-žel, ljudi, načinov življenja in drugih stvari, ki jih ne pozna. Toda na koncu bi vendarle lahko spravili vse te motive na isti imenova-lec — namreč na že omenjeno željo po spozna-vanju sveta odraslih.

Povedati moramo še nekaj kratkih misli o odmevih filmov, ki jih mladi ljudje gledajo, v njihovi duševnosti. Filmi oblikujejo okus in tudi značaj (t) mladega človeka. Vplivi filma so, žal, prebogost negativi. Kajti slabih ali vsaj podpopretnih filmov je več kot dobrih. Ne smemo pozabiti, da si mladina mnogo fil-mov ogleda dvakrat, trikrat ali celo večkrat. Isti motivi se pojavljajo v različnih variantah, vidi in z njimi vplivi se ne prestopno množijo. Ob ponavljanjem doživljanju filmskih zgodb pa se nalagajo v duševnosti in značaju mla-dega človeka toliko časa vtisi, da se iz njih razvije izkustvo, ki ga skuša mladi človek po-gosto uporabljati tudi v svojem vsakdanjem življenju. Stvar gre včasih celo tako daleč, da si pubertetnik gradi pogled na svet in življe-nje iz kamenčkov, ki jih je zbral po raznih filmih. Mlad, duševno in nazorsko še ne po-polnoma oblikovan človek namreč sprejema iz filmov le tisto, kar more s svojim miselnim svetom in znanjem razumeti, posebno pa tisto, kar njegovemu razpoloženju in splošni uresni-čtvi ugaia.

In še nekaj za konec tega poglavlja. V luči teh spoznanj o vplivih filma na otroka je od-govornost tistih, ki pri nas nabavljajo filme, izredno velika. Mar se je vsi zavedajo? Pa še to! Pri nas nimamo preventivne filmske cen-zure, ki bi prepovedala mladini v določenih starostnih obdobjih obiskovati nekatere filme. Osebnostni ne verjamem mnogo v takšno cen-zuro, ker vem iz lastnih izkušenj, da je bil v mojem času film, ki ga je spremljalo opozorilo »prepovedano mladini do 18. leta« najmlajše-je in s tem si ga zanesljivo ogledala. Toda organi, ki ocenjujejo in dovoljujejo predvaja-nje filmov — mislim, da so to predvsem zvezna komisija za pregled filmov in republikni sveti za izbor filmov — bi bili dolžni upravitelj star-še, vzgojitelje in na koncu tudi upravnik ki-nematografu na filmski in mladini v raz-ličnih starostnih obdobjih ne kaže priporočati. Pripombo bi bilo treba objaviti skupaj z re-per-toarjem, tako bi starši, ki jim ni vseeno, kod hodi njihov otrok in kakšne filme gleda, dobili vsaj skromno napotilo.

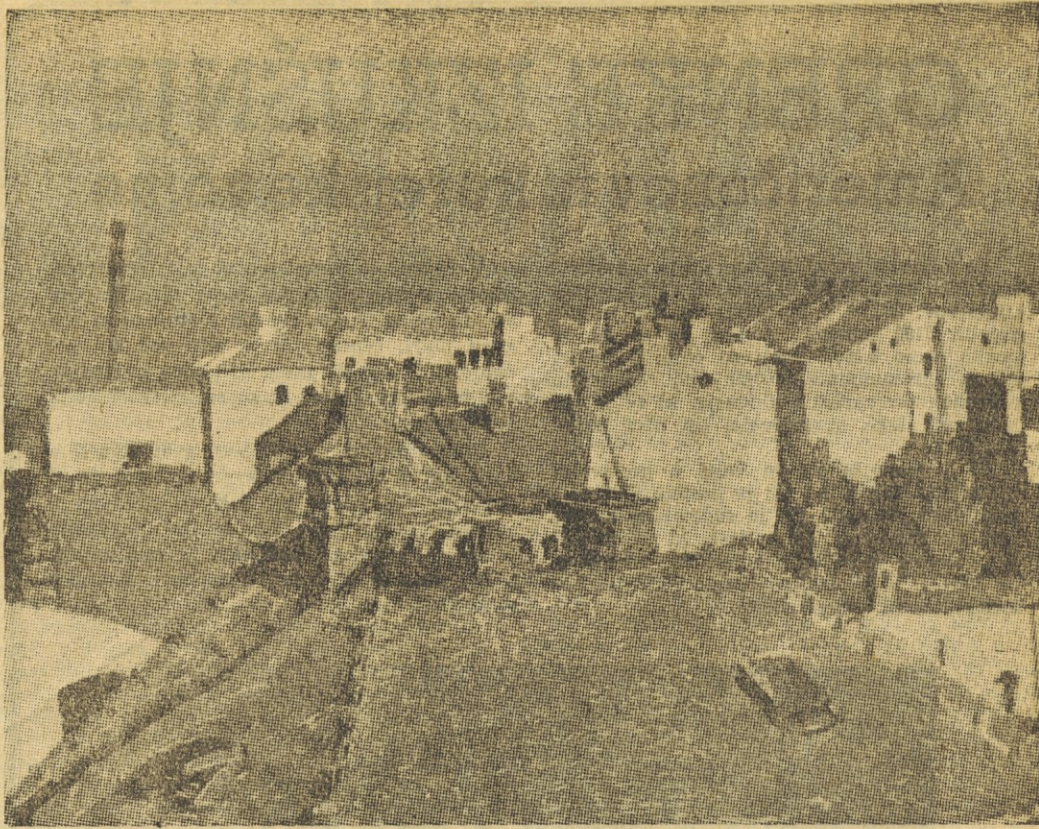
VITKO MUSEK

Razstava del Moše Pijada

»Kaj bi bil dosegel, ko bi bil delal nepretrgoma vseh dvainštirideset let? Pa to vprašanje je neumno. Mar ni očitno, da bi ne bil tisti človek, kot sem in zato tudi ne ta umetnik kot sem, ko bi se bil ves ta čas ukvarjal samo s slikarstvom. In v takem času!«

Tako je dejal o sebi slikar Moja Pijada v dne, ko se mu je želja, ki je tlela v njem, od-klar je prvič prijel za čopič, uresničila, ko je v svojem pr-vem in poslednjem ateljeju pred leti zbral vsa olja in risbe, da bi jih vsaj enkrat videl zbrane — on sam in njegovi prijatelji.

Da, v Moši Pijadi sta bila dva genija. Bil je človek, ki se je vse svoje življenje boril za pravice ponižanih in razžalje-nih, ki je za uresničitev svojih načel žrtvoval največ, kar je mogel — svoja najlepša leta. Njegova revolucionarna pot nam je vsem dobro znana. Se-daj pa je zaživel pred nami Moša Pijada kot umetnik, kot slikar, ki je svojo umetnost z realizmom dopolnil. Njega-va olja nam o tem iskrenem, resnicoljubnem človeku pove-jo največ. Ni sledil in ni se zgle-oval po modnih slikarskih no-votarijah, ki so vročino razgi-bale dobo, ko je še študiral v Münchnu, to je dobo, ki je za mladega človeka največkrat naj-

bolj usodna, če se ji prepusti. Takrat in vse svoje življenje je on ostal iskren do umetnosti in do samega sebe. Njegovi avtoportreti, krajine in tiho-nih, ki so dokaz, so izpovedi, v katerih je izpovedal svoje dru-go bistvo, bistvo tenkočutnega slikarja.

Na žalost je življenje terjalo od njega preveč. Kajti čimbolj je v njem dozoreval umetnik, toliko močnejše se je v njem oglašal revolucionar. Mnoga le-ta v njegovem življenju so po-tekla, ko ni imel časa za sli-kanje, ko je paleta stala suha in platno prazno... In prav temu se čudimo. Ko je zopet prijel za čopič, so bila njegova dela zrejšja.

Leta 1909. je odšel v Pariz, toda že naslednje leto se je vr-nil v Beograd. Kot urednik raznih delavskih glasil se je za-čel aktivno udeleževati kot bo-rec za pravice proletariata. Le težko si je odrgal kdaj pa kdaj čas za uresničanje svojih umetniških hotenj. Sele v lepo-glavski kaznili, v tistih mrač-nih in težkih dneh se je zopet oklenil slikarstva. Na strehi električne centrale, kjer je de-lal skupaj s tovaršem Titom, so mu sojetniki zgradili majhen atelje. In Moša Pijada je sli-kal, slikal... Iz teh časov nam je ostala vrsta portretov tova-rišev — robijašev ter številni lepi pejzaži iz okolice Lepo-glave.

Tudi v narodnoosvobodilni borbi je Moša Pijada svoje redke proste trenutke izrabljaj za slikanje. Po končani vojni pa se je lotil celo velike kom-pozicije »Vrhovni štab med borbo v Sutjeski«, ki je ostala nedokončana.

Taka je umetniška pot sli-karja Moše Pijada, in razstava v Moderni galeriji v Ljubljani je njegov pomemben delež v za-kladnico jugoslovanske umetno-sti.

Na sliki: »Strehe v Cviji-čevi ulici«, motiv iz priljublje-nega mesta Beograda, kateremu je ves pripadal, v katerem je zrasel in živel kot slikar Moša Pijada.

UMETNIŠKI FESTIVAL ZA DELAVCE

Posredujmo najboljše

Te dni se je rodila nova mi-sel: organizirati naj bi umet-niški festival za delavce in za-radi delavcev, in sicer vsako leto v drugem industrijskem središču. V socialistični državi ni nič naravnjeseja kakor to, da prizadevanja za kulturni dvig delavskega razreda dopol-nimo ali, bolje rečeno, »krona-

mo« z manifestacijo, ki je za-jela in prikazala največje do-slejše jugoslovanske kulturne dejavnosti.

Za sedaj težko kaj več pove-mo o realizaciji te ideje, ki jo je dal Centralni svet Zveze sin-dikatov Jugoslavije. Pač pa so se predstavniki sindikatov že sestali s predstavniki umetni-

kih združenj, ki naj bi sodelo-vala pri organizaciji tega festi-vala in skupno z njim sestavili osnutek festivalskega programa. Sodelovali naj bi glasbeniki, filmski in gledališki delavci, književniki, slikarji in kiparji. Po nekem predlogu naj bi na festivalu prikazali oziroma iz-vedli v Pulju, Dubrovniku in Srijerjenu pokorju nagradjena dela in druge vrhunske umet-niške dosežke. Književniki naj bi med festivalom vodili raz-govore o zanimivih vprašanjih iz domače književnosti, likovni umetniki pa razgovore o slika-rstvu in kiparstvu.

Pobudo Centralnega sveta ZSJ so v Beogradu navdušeno pozdravili. Podrobnosti gleda-

izvedbe festivala pa bo določil poseben pripravljalni odbor, ki bo po vsej verjetnosti organi-ziran pri Centralnem svetu ZSJ, sestavljen pa bo iz pred-stavnikov številnih ustanov in organizacij, katerih člani bodo izvedli festivalski program.

Posebej naj poudarim, da fes-tival ni zamišljen kot prilo-žnostna in didaktična manifesta-cija, ampak kot pregled resni-čno najboljših umetniških stva-ritev. Služil pa naj bi popula-rizaciji naše umetnosti in pri-bliževanju umetnosti našim de-lovnim ljudem. Prav zato po-buda za organizacijo tega festi-vala zasluži, da jo vsi pod-premo.

Z. Simić

15.100 knjig

so si lani izposodili bralci v tujski knjižnici

O delu tujske knjižnice ko-pirajo naslednje številke, ki pri-čajo o posredovanju čtiva bra-lecem ne samo za razvedrilo, temveč tudi za vzgojo, pouk in izobrazbo. Sedaj šteje oddel-ek za odrasle 5.437 knjig. Lansko leto je bilo nabavljenih 440 knjig. Od 4.348 slovenskih knjig je 3.263 leposlovnih, 841 poučnih in 244 mladinskih, srbskih oziro-ma hrvaških je 307, nemških 749, angleških 31, francoski 2.

V letu 1957 se je vpisalo v knjižnico 246 članov in je za več kot 100% presežen prirastek iz leta 1956. Tudi izposojevanje je bilo živahnije. 7882 bralcev si je izposodilo 15.101 knjig. Obisk je od prejšnjega leta povečan za 1.994 in izposojenih knjig je več za 3.450. Od navedenega šte-vila bralcev (7.882) je bilo 2.211 moških, 4.012 žensk, 668 mlad-nih in 991 mladink. Po poklicih pa se delijo: 6378 delavcev in uslužbencev, 216 kmetov, 1.580 dijakov in 2.708 ostalih. V zad-njem času se množe bralci de-

lavskega poretka bližnje in daljne okolice. Po knjigo pri-haja tudi preprosti haloški člo-vek in to celo peš. 150 knjig je bilo izposojenih tudi mladinski delovni brigadi.

Večina bralcev si želi novitet, toda čisto ni bralcu s čim po-streči. Zaradi neugodnega pri-ložnega stanja se nabavljajo knjige navadno v dveh ali kvečjemu v treh izvodih, po-trebno bi pa bilo vsaj po 5 iz-vodov.

Upamo, da bodo pristojni čit-nitelji to upoštevali in dodelili večjo subvencijo v ta namen.

J. D.

Obetajoč talent

V okviru likovne sekcije DVD Svoboda v Storah je de-veletnajstletni slikar — amate-r Cveto Vrečar letos od 1. do 9. februarja razstavljal 14 svojih olj in umetniško nadarjenost izpričal z motivi iz starega in novega dela Stor, iz same to-varne in s krajinami, ki prika-zujejo celjsko okolico. Mladi Vrečar je več sto medalcev pri-jetno presenetil.

Cveto Vrečar je doma iz Stor in dela v kemičnem labo-ratoriju štorske železarne. Ker tamkajšnja Svoboda do letos ni imela likovne sekcije, se je ne-kaj let samostojno umetniško razvijal. Ze 1956. leta se je udeležil natečaja »Mladina vse-ga sveta«, ki ga je priredil Ra-dio Beograd, in je bil ob tej priložnosti nagrajen s štiri-najstrednjim brezplačnim po-pustom na Vršču. Naslednje leto pa se je udeležil natečaja, ki so ga razpisale sarajevske »Mlade novine«. Tudi tokrat je dobil nagrado.

Tovaris Cveto je eden tistih mladincev, ki so dali pobudo, da je štorska Svoboda v začet-ku tega leta ustanovila likovno sekcijo. Le-ta bo s pomočjo akademskega slikarja Cveta Štuka lahko odkrila še marsi-kak likovni talent, ki se skriva med člani delovnega kolektiva štorske železarne ali kje drugje v bližnji okolici.

J. M.

»NA SLEPEM TIRU«

(GLEDALISKO PRESENECENJE V CELJU)

Doslej niti jugoslovanskega leposlovja niti dramatik se ni-č ne obogatil z delom, ki bi slikalo življenje pobežljih izda-jalcev, njihove duševne krize, ki jih povzroča zavest krivde in obutek, da so jim vrata v domovino za zmeraj zaprta. Pri-zato je drama »Na slepem tiru« Jura Kislingerja, mladega re-žiserja slovenskega ljudskega gledališča v Celju, ki so jo prav tam prvič uprizorili, zelo zanimiva in pomeni bogat pri-spevek v zakladnico slovenske dramatik.

Ta Kislingerjev odrski prve-nec prikazuje skupnico belo-gardističnih obupancev, ki so zaradi svojih zločinov pobežli čez mejo in v taborišču za kvi-slinše čakajo na svoj konec.

Dejanja skorajda ni — kolikor leposlovja niti dramatik se ni-č ne obogatil z delom, ki bi slikalo življenje pobežljih izda-jalcev, njihove duševne krize, ki jih povzroča zavest krivde in obutek, da so jim vrata v domovino za zmeraj zaprta. Pri-zato je drama »Na slepem tiru« Jura Kislingerja, mladega re-žiserja slovenskega ljudskega gledališča v Celju, ki so jo prav tam prvič uprizorili, zelo zanimiva in pomeni bogat pri-spevek v zakladnico slovenske dramatik.

Nekateri prizori v tej drami so naravnost pretresljivi, med-tem ko nas puste drugi hladne, kljub oblikovni brezhlbnosti di-alogov, kljub svetlobnim in slušnim efektom itd., ki se jih avtor — polidni režiser — po-služuje morda celo v nekoliko preveliki meri. Prav ta umet-niško različna raven prizorov

in zlasti v drugem dejanju pre-pogostno oživljanje preteklosti (tema, nato se ponovi prizor iz vojnih dni, kakor v Millerjevih dramah), nekako cepijo dram-sko dogajanje in nas morda celo nekoliko motijo. Kljub omenjenim pomanjkljivostim, ki jih bo avtor nedvomno še popravil, drama zasluži, da bi jo uprizorjali tudi drugi naši poklici pa tudi amaterski odr-i, saj je vsebinsko vseskozi na-predna, tehnično nezahtevna, zahteva pa veliko igralске spo-sobnosti, ki so jo Celjani, zla-sti nosilke ženskih vlog (An-gelica Hlebecetova in Marija Goršičeva) in glavna junaka Ludvik in Edo (Marjan Bačko in Pavle Jeršin) tudi dokazali.

GRENKE IZKUŠNJE

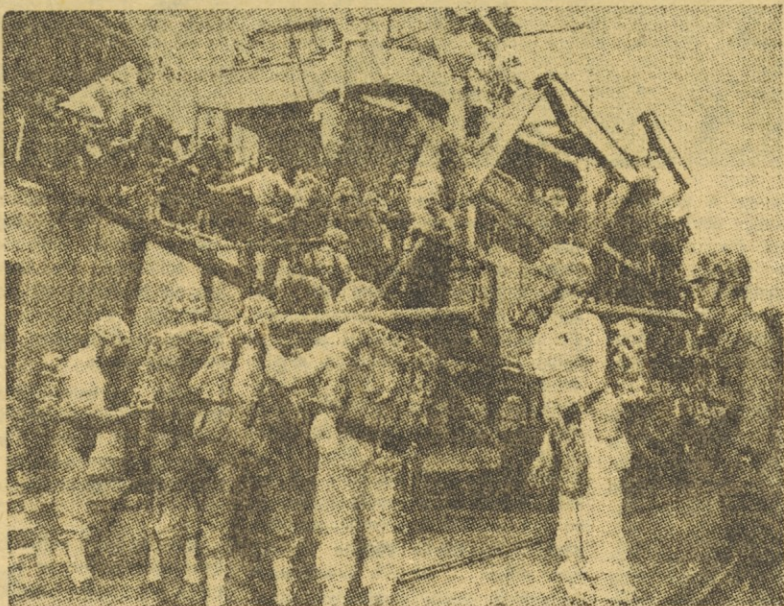
Američanov iz korejske vojne

Se v nobeni vojni, kolikor jih je zabeležila ameriška zgodovina, ni pomrlo toliko vojnih ujetnikov, kakor v korejski. Skupno je bilo zajetih 7190 vojakov, domov pa se jih je vrnilo samo 4.460. Ostali so pomrli večidel zaradi spremenjenih življenjskih razmer in prehrane ter zaradi malodušja, ki se je pri nekaterih tako stopnjevalo, da niso hoteli več jesti.

Se poraznejše pa so vesti o preživelih ujetnikih. Med njimi jih je postalo 650 veleizdajalcev, 3.300 pa jih je sodelovalo s sovražniki. Polkovnik John Both, ki je objavil dolg članek o vedenju ameriških ujetnikov na Koreji, je pripisal »nečastno vedenje« pomehuženosti Američanov.

V dokaz, da ujetništvo ni bilo nevzdržno, navaja polkovnik Both, kako disciplinirani so bili zajeti Turki. Od 229 ujetnikov ni niti eden umrl, čeprav jih je bilo več kot pol ranjenih, ko so jih ujeli. Niti eden ni izdajal, bili so disciplinirani in so se veskozi vedli kot vojaki.

Polkovnik Both je objavil svoj članek v času, ko so v Sovjetski zvezi izpustili drugi sputnik, Američani pa doživeli neuspeh s svojim »kaputnikom«. Zato zaključuje pisanje takole: »Korejska vojna nam je dala mnogo bolj grenak nauk kakor neuspeh z umetnim satelitom.«

TAKOLE SO KORAKALI AMERIŠKI VOJAKI NA KOREJSKO BOJIŠČE, NE DA BI PRAVZAPRAV VEDELI, ZAKAJ JIH POŠILJAJO V VOJNO

Koliko prirodnih lepôt je še pri nas doma, za katere še nismo nikoli slišali in ne vedeli! In koliko jih je skritih na vsem našem planetu! Pogledajte, to je posnetek neznane pokrajine iz daljine Kitajske. Priroda je tukaj ustvarila čudovite oblike: z ravnega sveta se dvigajo strmi skalnati osamelci in kot čuvarji bde nad mirom divje in hkrati skrivnostno prijazne doline, po kateri se pretaka po dolžini četrta reka sveta, ki je s svojo močjo pomagala drugim naravnim silam izoblikovati to pokrajino. Naša slika kaže obalo reke Jangcekiang ali kot jo imenujejo Kitajci Jangsu — v njenem gornjem toku blizu velikega mesta Likiang. To je v jugozahodnem delu Kitajske, v pokrajini Jinan, ki obsega visoko planoto, znano po rudnikih svineca, cinka, kositra in volframa, na meji »strehe sveta« — Tibeta na zahodni strani in gorskega venca na jugu, ki se nadaljuje na polotok Indokina. Sicer je svet, čeprav na nadmorski višini čez 1000 metrov, precej suh, s skromnim, ob neki nekoliko bujnejšim rastlinstvom. Ta reka je skupaj z drugimi kitajskimi rekami (predvsem z Rumeno reko) včasih prinašala vse bogastvo in revščino kitajski deželj in njenemu človeku.

PRISPEVEK NAŠIH GEOLOGOV

Nova rudna ležišča

Naša zemlja skriva v svojih nedrih ogromno rudnih bogastev. Zato ker uporabljamo moderne naprave, ker si naši geologi in geofizičisti stalno prizadevajo odkriti nova ležišča surovin, je naša surovinska baza, da tako rečemo, vse večja. V zadnjih desetih letih so rezerve premoga pri nas večje za 60%, železnih rud imamo odkritih več za 350%, svinčenih rud za 65%, boksita za 300%, magnezita za 80% in bakra za 350%. Pred vojno tako rekoč nismo niti ve-

deli, da imamo velika ležišča ognjevarnih glin. Sedaj pa nam geologi zatrjujejo, da lahko ta ležišča izkoriščamo 50 let. Prav tako so odkrili velika ležišča plemenitih surovin, kot molibdena, titana, volframa, bizmuta, nikla, grafitu itd.

Z obnavljanjem del v Srebrnici, s proučevanjem zemljišč v Kišnici in z odkritjem novih rezerv v rudniku Lece in Blagodat se Jugoslavija uvršča med največje proizvajalce svinca v Evropi. Eden izmed največjih vulkanskih področij na Balkanu je timočki eruptivni masiv v vzhodni Srbiji. To je tudi eno izmed največjih ležišč bakra. V okolici Majdanpeke je odkrito novo veliko ležišče bakra. Dinarsko področje pa je znano kot največje področje boksita na kontinentu.

Dosedanje vztrajno delo naših geologov je torej kronano z uspehi. S tem pa so si tudi omogočili delo na Bliznjem in Srednjem vzhodu, kjer bodo prav

gotovo kmalu dosegli velik ugled in priznanje. M.N.

SONČNI HLADILNIK

V francoskih Pirenejih znanstvenik Trombè s svojo delovno skupino že več let lovi in izkorišča sončno energijo. Zadnje čase, odkar je skonstruiral sončni hladilnik, jo uporablja tudi za hlajenje.

Na poseben način postavljena ogledala usmerjajo sončne toplotne žarke na zapleteni sestav cevi, ki so napolnjene z amonijakom. Pri toplotni amonijaka nastaja tak hlad, da dnevno strdi 35 kg vode v led.

Za zdaj šele preizkušajo sončni hladilnik, predvidevajo pa, da bo v bodoče močnejši serijsko proizvajati take aparate, ki bodo zlasti dobrodošli tropskim krajem.

ALI ŽE VESTE?

Avstraleci bodo zgradili prvo avtomatično meteorološko postajo na svetu. Ta postaja bo tri leta redno vsake tri ure dajala vremenska poročila z Antarktike.

Strokovnjaki beograjskega observatorija so z adaptacijo aparatov napravili več uspešnih fotografskih posnetkov sovjetskega umetnega satelita.

Od 30 milijonov otrok, kolikor se jih letno rodi na Kitajskem, jih polovica ali 15 milijonov pomre, preden doživi eno leto starosti.

Na severni polobli Zemlje živi devetkrat toliko ljudi kakor na južni. Južno od ekvatorja jih živi okoli 276 milijonov, severno pa več kot dve milijardi 83 milijonov.

Morje narašča

Znanstvenik dr. Kurz in dr. Kenneth ki sta proučevala rastlinstvo v Mehikem zalivu, trdita, da se je morska gladina v zadnjem stoletju dvignila za okoli trideset centimetrov in da se zadnje čase hitreje dviga kakor nekdaj. Baje je od 1900. leta morje naraslo za deset centimetrov. — Ugotovitve omenjenih znanstvenikov so vzbudile veliko zanimanje zlasti med oceanografi, ker govorijo v prid hipotezi, da se začneja razdobje toplejše klime. Morska gladina naj bi se dvignila zaradi tega, ker še topi polarni led.

Antibiotiki v čebelnjakih

Skorajda ne mine teden, da ne bi znanstveniki odkrili kak nov antibiotik. Iščemo ga v najdejo jih tudi na kaj čudnih mestih. Tako so na primer v Franciji ugotovili, da je čebelnjak pravi rudnik antibiotikov. V cvetnem prahu, ki ga zbirajo čebele, je baje nekaj antibiotik, ki zatira povzročitelje doslej neozdravljivih drisk. Ugotovili so tudi, da čebele pokrivajo plast antibiotikov, ki ščitijo te živalice pred različnimi boleznimi.

Vreme vpliva na plin v rudnikih

Znanstveniki so ugotovili, da so eksplozije v premogovnikih tesno povezane z vremenskimi razmerami. Ob spremembi zračnega pritiska se namreč plin metan, ki povzroča eksplozije, širi ali krči. Prav to raztezanje ali krčenje plina pa povzroča eksplozije.

Dolžnike so včasih trdo kaznovali

Nekdaj so dolžnike, ki niso pravočasno poravnali dolga, trdo kaznovali. Najkrutejši so bili Rimljani, saj so smeli po Zakonu dvanajstih tablic dolžnika prodati kot sužnja ali pa ga odprejati v klanico, kjer so ga esekali na kosce. Upniki so dobili namesto denarja — kos človeškega mesa; velikost kosa so odmerjali po višini dolga.

V srednjeveški Rusiji je moral dolžnik po razpravi ostati pri sodnem slugi. Če do določenega roka ni povrnil dolga, so ga zaprli v »stolp dolžnikov«, ga sleherni dan vodili po trgu in ga šibali po nogah. Iznajdljivejši dolžniki so si tako otaj-

šali bolečine, da so si obušili vejeve kosti zavarovali z usnjeninami ali s pločevinastimi ščitniki.

Pri Indijancih je smel upnik dolžnika odsekati roko ali mu iztakniti oko, če ni pravočasno povrnil dolga. Podobno so ravnali tudi Feničani, medtem ko v Grčiji dolžniki niso smeli hoditi po javnih krajih. Upniki so jih lahko privezovali na sramotni steber in jih bičali. Če je kak dolžnik umrl, ga svojci niso smeli pokopati v družinski grobnici.

V srednjeveškem Hamburgu so morali dolžniki toliko let presedeti v ječi, kolikor tisoč

lubiških mark so dolgovali, v Indiji pa je upnik zarisal okoli dolžnika krog, iz katerega ni smel, dokler ni plačal dolga. Svojci so mu prinašali tja hrano in se trudili, da bi čimprej zbrali ustrezno vsoto za poravnavo dolga. Če dolžnik ni imel nikogar, ki bi mu pomagal, je v tistem krogu umrl od lakote.

Na Ceylonu je vlada nekdaj določila svojevrstno kazen za dolžnike. Če je vladni predstavniki srečal dolžnika, ki ni državi povrnil izposojenega denarja, mu je naložil na hrbet velik kamen, vrhu tega se ni smel ganiti z mesta, kjer mu ga je naložil. Če ni bilo niko-

gar, ki bi namesto njega poravnal dolg, se mu je nabralo na plečih toliko kamnov, da je umrl pod težo neprijetnega trenena

Vsak deseti Američan se še ni vozil z vlakom

Ameriški inštitut za proučevanje javnega mnenja je objavil zanimive podatke o Američanih. Na splošno menimo, da Američani mnogo potujejo, statistike pa kažejo, da jih potuje le majhen odstotek, vsak deseti pa se sploh še ni vozil z vlakom.

Od treh Američanov nosita kar dva očala, vsak peti je naglušen, polovica jih trpi zaradi nespečnosti, ki jo povzroča živčnost.

Američani so dobri sosede. Tri četrte ameriških družin prevzame skrb za sosedovo hišo in živali, kadar je sosed na dopustu, polovica pa jih hodi celo nakupovat za sosedo, kadar ti nimajo časa.

Po statistikah sodeč bi dejali, da so Američani dobri zakonski možje in družinski očete (vemo pa tudi, da ni nikjer na svetu toliko zakonskih razvez kakor prav v Ameriki), 62 odstotkov

zakonskih mož pomaga v gospodinjstvu, skoraj tretjina jih redno pomiva posodo, dva od treh pomagata celo pri kuhi. Intelektualci kažejo veliko več razumevanja za delitev gospodinjstva dela kakor drugi. Isti statistični urad pa je anketiral tudi mladino, ki je to družinsko »idiliko« prikazala v drugačni luči. Mladina namreč trdi, da ne dobi niti pri očetih niti pri materah dovolj podpore in da je mladinskih prestopkov kriva predvsem slaba družinska vzgoja.

GOSPODINJE!

ZADOVOLJSTVO JE ČISTITI Z

ISOL

ČISTILO ZA KOVINE IN STEKLO

Podmornica za mir

Letos poleti bo odplula iz Sovjetske zveze podmornica, ki jo je vojna mornarica odstopila v znanstvene raziskovalne namene.

Podmornico bodo opremili z vso potrebno aparaturjo in napravami za fotografiranje morskega dna in morskega živalstva ter rastlinstva. Mimo tega bodo povsod analizirali vodo in zemljo, merili temperaturo, ugotavljali odstopke soli in kisika v morski vodi ter smer in hitrost morskih tokov.

V ta premični laboratorij bodo vgradili tudi nekaj novozumljenih instrumentov. Količino soli in temperaturo vode bodo na primer merili z elektronskim indikatorjem, ki v trenutku pokaže odstopke soli in temperaturo vode v poljubni globini in ob poljubni hitrosti podmornice.

ŠKORNJI

F. KUZNECOV

Ivan Ivanovič je stopil v poštni urad in se napolnil k okencu za poštno ležeča pisma.

Ko je prišel na vrsto, se je znašel pred uradnico, lepim dekletom rdečih las.

»Osebnostno izkaznico, prosim,« je reklo dekle in mu vrnilo tovarniško propustnico, ki ji jo je izročil.

Ivan Ivanovič se je vznemiril.

»Veste... Stvar je taka... Prišel sem zaradi prvomajskih praznikov... na pismo od doma čakan.«

»No, imate osebno izkaznico ali ne?«

»Seveda jo imam.«

»Potem mi jo dajte.«

»Ne morem.«

Ivan Ivanovič je vtaknil glavo v okence, se nagnil k dekletu in mu zašepetal:

»Skril sem jo v škorenj.«

»Kaj me pa to briga? Pisma ne smem izročiti, če ne vidim osebne izkaznice.«

»No... bodite dobri... za enkrat...«

»Ne morem. Taka so pravila.«

»Prav. Potem si moram sezuti škorenj.«

Ivan Ivanovič se je odstranil od okenca in se ozrl okrog sebe. V veliki dvorani ni bilo niti enega praznega stola. Slekli si je plašč in ga položil na tla. Nato je sedel nanj, postavil torbo poleg sebe in si začel sezuvati škorenj.

Takoj se je zbrala okrog njega gruča ljudi. Vsevprek so spraševali:

»Kaj se je pa zgodilo? Zakaj si sezuvate škorenj?«

»Nogo si je zvil pa jo skuša zravnat.«

»Neumnosti! Je dejal nekdo z žalostnim obrazom.« Kurje oko ima.

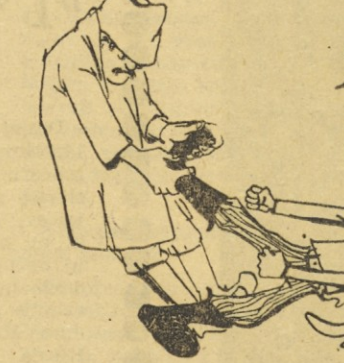
Rdečelasa uradnica je pomolila glavo skozi okence in radovedno pogledala Krutilkina.

Ivan Ivanovič je bil ves poten. Ni in ni mogel sezuti škornja.

Ko je spoznal, da ne bo šlo, če mu ne bo kdo pomagal, je proseče pogledal okrog sebe in vzkliknil:

»Državljani, tovariši!... Pomagajte mi!«

Iz gruč je stopil neki možak

prej. Potegnil je še enkrat in zgodilo se je isto.

»Se dva fanta sem! Je zarjovel velikani.«

Iz gruč je stopilo pet ljudi in zagrabilo Ivana Ivanoviča.

Petim ljudem, ki so držali Iva-

na Ivanoviča, so se pridružili še trije. Možak ga je spet zagrabil, potegnil in padel vzrak s škornjem v roki.

Ivan Ivanovič je vstal in vtaknil roko v škorenj. Nato ga je obrnil in stresel: ničesar ni bilo v njem.

»Ni ta pravi, ni ta pravi!« je vzdihnil.

»Kaj ni ta pravi? Kaj je zdaj?« je vprašal miščasti mož.

»Sezuli ste mi napačni škorenj.«

Ivan Ivanovič je spet sedel na tla. Bil je tako utrujen, da se še ganiti ni mogel.

Rdečelasa uradnica se je začela norčevati iz ljudi, ki so še vedno stali okrog njega z odprtimi usti.

»Kaj pa delate? Zakaj mu ne pomagate?«

Tedaj je stopil k Ivanu Ivanoviču majhen človek, si zavil rokave in zagrabil levi škorenj. Ljudje so ga pazljivo gledali. Možiček je potegnil in zlahka sezul škorenj. Navzoči so osupnili. Prilikavec je zaničljivo pogledal okrog sebe in se brez besede zmagovalno napolnil proti izhodu.

»Kakšna moč!« je nekdo dejal Ivanu Ivanoviču. »Rad bi vedel, zakaj je bilo treba desni škorenj toliko vleči, medtem ko je tale možiček levega takoj sezul.«

»Zato, ker je desni manjši, številke 39, medtem ko je levi številke 41.«

»Kako pa to?«

»Pomotoma sem kupil različne.«

S škornji pod pazduho je šel k okencu in pokazal osebno izkaznico.

»Pismo...«

Rdečelasa dekle je najprej pogledalo izkaznico, nato v predal, končno pa je brezbržno odgovorilo:

»Nič za Krutilkina...«

V BOTANIČNEM VRTU, KI SO GA PO VOJNI UREDILI KAKE TRI KILOMETRE OD BRATISLAVE, GOJIJO V CVETLIČNJAKIH RAZNE EKSPOTIČNE VODNE IN SUHOZEMSKESKE RASTLINE, MED NJIMI CELO BANANE IN ANANAS. NA SLIKI VIDITE LETOSNJE PRVE PLODOVE (ZGORAJ BANANE, SPODAJ ANANAS)

KDO JE IZDAJALEC?

ČE JE STANOVANJE NEUREJENO, ČE NI PROSTORA, POTEM JE TO VČASIH TUDI RAZLOG ZA DRUŽINSKE RAZPRTIJE.

Zastrupljeno ozračje v družini

(Piše dr. Iva Segula)

Zadnjič smo govorili o tem, da je treba medsebojne odnose v družini zavestno negovati in da se ne smemo zanašati na to, da se bodo dobro razvijali sami od sebe. Rekli smo, da je sožitje dveh ljudi neproblematično — vsaj po njunem občutku — dotlej, dokler sta drug drug drugega popolnoma izpolnjujeta, dokler jima njune lastnosti, navade, prepričanja in vrednotenja niso v breme, ampak v radost, ki ima na sebi še ves čas novosti. Neizbežno pa pride čas, ko se drug drugemu privadita, ko jima vse, kar je bilo do sedaj novo, postane znano, nato vsakdanje; od tod je samo korak do tja, ko si postane dolgočasna, nato nadležna in končno zopna. Tada ne moreta iti vsakebi tako enostavno, kakor grede vsakebi tuji ljudje, ki so si nadležni ali zopni. Poročena sta in sta si po tem dejstvu uredila življenje; skupno imovino imata; morda so se rodili že otroci. Zato ne moreta pograbiti vsak svojega kovčka in oditi drugam. Če naj se izkaže, da ni sredstva, ki bi njuno skupnost zlepilo v znošno, če že ne dobro sožitje, je treba sredstva preizkusiti. K tem sredstvom spada v prvi vrsti zavest, na nega medsebojnih odnosov. Seveda ta nega ni potrebna le mlademu sožitju, ki je prišlo do kritične življenjske točke, ampak vsakemu sožitju ljudi, zlasti še intimnemu sožitju v družinski skupnosti, če naj se morda sicer dobro družinsko življenje ne skrha na nepazljivosti in lahkomišljenosti njegovih članov.

Mislím, da sta v glavnem dve smeri, v katerih poteka to negovanje. Prva izmed njiju je razumno in aktivno urejanje vseh okoliščin družinskega življenja, druga pa človekovo zavestno kultiviranje samega sebe.

Večkrat že sem videla žetvi družine v težkem, nervoznem, neprijetnem, celo histeričnem ozračju, iz katerega ni bilo videti nobenega izhoda, ker je bilo zastrupljeno s težavami od zunaj in so se člani družine predajali tem težavam brez boje, brez upanja, da bi jih bilo mogoče omiliti, brez trmatega prizadevanja spoprijeti se z njimi, zlasti pa brez znanja o tem, kako bi se jih bilo treba lotiti.

Ena takih zunanjih težav je neprimerno stanovanje. Pri nas je življenje premoglih družin zastrupljeno z nervoznostjo in iz nje izvirajočimi vsakodnevnimi spori, s histeričnimi reakcijami, s kroničnim občutkom tesnobe, z neznosnim nemirnostjo — vse to iz preprostega, pa na svoj način strašnega razloga, da je stanovanje neprimerno. V mnogih primerih so to družine, katerih člani so sicer ljubeznivi, prilagodljivi, dovolj skituvirani ljudje, pa jih silna tesnoba ali kakka druga neugodnost stanovanja iz dneva v dan muči in jih izmuči in razkroji do take mere, da se spreminjajo do neopoznavnosti: postanejo neprijazni, razdražljivi, zadržani, sovražno razpoloženi do drugih članov družine.

Čuditi se temu ne moremo. Pohištvo je v stanovanju nagradeno kakor v kakem skladišču, človek nima kam stopiti; nima kam sedeti, ker je povsod nekdo sedi; stanovanje je vlažno, vsa obleka ima zadah, vsaka stvar splesni; stanovanje je polno neznosno vroče ali se pozimi sploh ne da prekuriti; v njem je treba imeti vso hrano, ker ni ne shrambe, ne kleti; prostora za kurjavo ni; stranišče je nekje daleč, na spodnjem hodniku ali na dvorišču, včasih celo odprtem; vsako kapljico vode je treba v kuhinjo prinesiti in zjutraj se mora 5 ali 6 članov zvrstiti pri umivanju v enem samem prostoru, v katerem stoji eno vedro čiste vode in eno vedro za porabljeno vodo za vse, ker ni prostora za več kakor za dve vedri. Kako družina spi, kako živi, kadar je v hiši bolezen, kakšno življenje ima član družine, ki ga boli zob ali naj o teh stvareh govorim?

Ali ima prebavo v neredu. — Strašno so nelepe in prozaične, toda za družino so resnične, čeprav še tako nelepe in gola. V tej resničnosti se morajo zmrčariti blaga čustva, doživljaja, razpoloženja in hotenja v odurno spoko nestrpnosti, zadušljive tesnobe in neprijaznih odnosov. Ne čudim se očetom, če uhajajo od doma: vrišči otrok in nervozno tarnaenje utrujene žene pač ni oziračje, v katerem bi se razcvetela njihova očetovska ali moška čustva. Ne čudim se materam, da jim postane močnejše in otroci breme: one ne morejo nikamor uiti; zapirajo jih delo, ki praktično sploh nima konca, ker se tak dom sploh ne da dokončno spraviti v red. Končno se tudi otrokom ne čudim, če so neprijazni, jezivi, neurejeni. Kolikokrat doživijo, da sede mati nasmejana mednje in se z njimi pogovori? Kolikokrat se zbero okrog prijaznega in umirjenega očeta? Kolikokrat doživijo, da se očetov in materin pogled ujmeta in zaiskrita?

Taka družina nima prostora za dihanje in si ga v težkih stanovanjskih prilikah, v katerih smo, tudi ne more priboriti. Nima smisla filozofirati, da bi ga morala dobiti, če ga ne dobi, ker ga ni kje vzeti. Smisel ima vprašati se: ali lahko družina kaj stori, da si v težkih pogojih življenja olajša? Mislím, da lahko, če zavestno in pametno mobilizira svoje notranje sile. Navedla bi nekaj takih možnih ukrepov: stanovanje, ki je podobno skladišču pohištva, se da včasih po pametnem premisleku vendarle spremeniti v znošno bivališče, če premagamo v sebi romantično tradicijo in nekoliko velikopoteznejše izločimo vse tisto iz stanovanja, na čemer visimo, a nam dela hudo napoto in se brez haska iz leta v leto zadevamo oženj — nerodna omara, ki so jo uporabljali že naši starši, pa je nič moč ekonomsko izrabiti, ker so je sami okrasili; zaboji in skrinje s staro kramo, ki leta leži nedotaknjena in čaka na tisto sedmo leto, v katerem vse prav pride. Če izločimo vse take, rekla bi, mrtve predmete, ki nam žro prostor in živce, se stanovanje preprosto, v njem je več prostora in zraka. Res je sicer, da grozi stanovanju nered, če so v njem samo predmeti, ki jih družina dejansko neuporablja. A zoper nered se je lažje boriti kakor zoper živčnost: vsi člani družine naj se navadijo, da postavijo ali položijo vsak predmet, ko so ga uporabili, na njegovo mesto, pa bo življenje v družini enostavno in umirjeno.

V tesnem stanovanju, ki v njem živi številna družina, je treba gojiti disciplino gibanja. Prav nič ni potrebno in razvoju otrok prav nič koristno, če si posvojijo stanovanje do pretirane mere, če se večno motajo med nogami odraslih, vlačijo svoje igrače po vsem stanovanju, lezejo po vseh stoli, se obešajo na vse mize, divjajo iz kota v kot. Oče in mati naj ne postanejo sužnja svojih otrok, ne mlajših, ne starejših. Urediti naj problem prostora v stanovanju tako, da bosta imela svoj stoli, kamor bosta sedla in si oddahnila in imela mir, kadar si ga lahko privoščita, brez otroškega vpitja in letanja in brez neusmiljene otroške brezobzirnosti. Otroci ne bo umrli, če se mora disciplinirati, se gibati na odrejenem prostoru, kdaj naj molči. Naj se kdaj v miru in molče igra v svojem kotu ali bere na svojem koncu mize, na mestu da ves dan razsaja in brezobzirno uveljavlja svoje neurejene potrebe.

Med vnanje okoliščine ali pogoje družinskega življenja spada tudi družinski proračun. Tudi to je stvar, iz katere se da s pametjo, uvidenostjo in blago strpnostjo za srečo in mir družine marsikaj izbiti. Majhen družinski proračun je strahoten vir okužbe družinskega ozračja. Mnoga nerazpoloženja v družini, prekanja, srditi prepri,

Ko bi bil cel, tako si je mislil, bi bil v četi, morda bi bil komisar, poveljnik, a takole... delaj, kar ti drugi zapovedo. Tiho, a stanovito notranje trpljenje, občutek, da je pomanjkljivost, ki jo je sam najmanj zakrivil, v vojnem času velik minus, da mora v sebi dušiti nagibe in želje, o katerih naprej ve, da se ne bodo nikoli izpolnile, to se je zagrizlo vanj. Ko je katerikoli od tem daljša razmišljala, je zapadel v nekakšno čudno stanje molče, tope odpovedi, vendar se je vedno varoval, da bi kdorkoli opazil, kaj preživlja v sebi. To je bila njegova osebna, strogo zasebna zadeva, ki mora ostati v njem zakopana, njegova osebna življenjska nesreča, za katero ne more nikogar kriviti pa tudi od nikogar pričakovati kakšnega posebnega razumevanja. Zato je brez ugovora sprejemal vse, vse zadeve, vse naloge, pa če so še tako nasprotovale njegovi nravi in nagibom. Le sem pa tja so se mu precej zaostriale blage poteze obličja, dobile so kruti videz resnosti in nekakšne mračne osamljenosti. V odredu so ga le malo cenili, četudi je njegovo delo vedno zelo zasluženo priznaje štaba. Nanj so gledali nekako zviška, očitno prepričani, da naloga obveščevalca ne zasluži resnejše pozornosti. Še več, nemalokrat je naletel tudi na pikre pripombe, da je obveščevalni častnik pravzaprav nekakšna zvrst štabnega zabušanta v zaledju.

Takšne misli so tudi zdaj rojile Djuru po glavi, ko sta mu zaupala komisar in poveljnik odreda protivohunsko nalogo. Pomena te naloge ni podcenjeval, vendar je pomišljal, da bi bil kdo drugi morda primernejši za to vlogo. Denimo, Danilo, ki lahko vse zajame s svojim treznim presojanjem in postavi vsako reč na pravi kraj. Danilo ima v odredu največ veljave in ugleda. Ali pa kdo drugi, samo on ne. Ne le, da ta naloga presega njegove telesne in umske zmognosti, marveč bo tudi bolj ali manj pristavila piko k njegovim skrivnim sanjam, da bo konec koncev prenehal z obveščevalnimi opravki in dobil kakšno drugo delovno območje. A mar more zavrniti, mar more reči, da temu ni kos? Seveda ne more. Komendant in komisar mu zaupata, vanj polagata upe in od njega pričakujeta, da bo uspel v tistem, o čemer sam sodi, da bo le težko uspel. In k temu tisto najtežje: kaj, če bo ves moj trud jalov in bo sovražnik začel ofenzivo, oskrbljen z dragocennimi informacijami vohuna, ki bo še nadalje v osrčju odreda? Posledice — to je tisto, kdo bo zanje odgovoren? Kdo drug kakor jaz, kajti vse, kar bo posledica dejavnosti neodkritega agenta, bo mene obremenilo, pripisali bodo moji nezmožnosti, da bi ga bil odkril. Se to: ali je v odredu en sam vohun ali celo omrežje, kdo bi mogel vedeti? Morda imajo celo radijsko postajo? Morda se lopov krije v podobi enega izmed tistih, o katerih ne smeš posumiti? Morda... morda...

Cutil je, kako naglo mu je upadala telesna toplota. Hladilo ga je po čelu in tam, kjer leži srce. Vtem je Danilo zaključil razlago, prijel Djura za roko in rekel:

»Zdaj razmisli o vsem, pa napravi načrt za nasprotno akcijo. Slišal si, kaj vse je odvisno od tebe. Časa nimamo niti toliko, — je končal in pokazal na konec palca, da je tako nakazal strahotno tiskos časom.

»Počakajta,« se je zganil Djuro. Toplota se mu je povrnila. »Počakajta, predvsem moramo razčistiti nekatere reči.«

»Kaj imaš v mislih?« je vprašal Danilo. »Ali bi rad kaj nasvetoval?«

Djuro ni takoj odgovoril, marveč šele po daljšem napetem premišljevanju. Možgani so mu spet delovali natanko in zanesljivo. »Poslušajta, kaj mislim. Matilda je napisala v poročilu, da pričakuje pošiljko 23. maja ponoči. Danes je 17. maj. Se pravi, da je malo verjetno, da bi sovražnik začel ofenzivo pred trindvajsetim, ker pričakuje Matilda pošiljko prav tam kakor doslej, a v primeru ofenzive bi se to moralo spremeniti, ker se bodo naše čete in štabi razgibali. Seveda, to velja samo za primer, da je Matilda obveščena o ofenzivi. Potemtakem moramo do 23. maja ugotoviti, koliko sovražnih vohunov je v odredu. Za zdaj sodim, da je Matilda v tretjem bataljonu. Toda vsakogar moram preveriti tudi prvi in drugi bataljon in dognati, ali so agenti tudi v teh dveh. Četrti bataljon so po porazu na Marinem pobočju umaknili iz prednjih črt, zato bi ga zdaj pustili ob strani. Sicer pa ga niti Matilda ne omenja v poročilu.«

Poveljnik je takoj pritrdil.

»Prav,« je rekel, »ampak kako naj to preverimo?«

»To bosta morala vidva opraviti,« je odgovoril Djuro. »Jaz bom takoj prevzel tretji bataljon, kjer se najverjetneje skriva Matilda. Delati pa moramo vsi trije hkrati.«

Danilo se je namrščil, ker mu zadeva ni bila jasna, Mitar pa si je počasi brisal pot, ki mu je stopal na čelo.

»Prav,« je rekel, »ampak še ne razumem, kako bi mogla midva to dognati.«

Djuro je pomislil. Razvil je zemljevid z odsekom Romirja in pokazal s prstom na postojanke prvega bataljona.

»Bataljon je razmeščen na odseku med Resiči in Loganjem. Nasproti, onkraj reke, je ustaško oporišče Klanec. Kolikor vem, brani oporišče četa ustašev. Zapovedta prvemu bataljonu, da bo 20. maja zvečer napadel, vzel Klanec in se še tisto noč spet umaknil na svoje postojanke. Povelje odpošljita jutri. Če bomo od jutri do 20. maja opazili, da dobivajo ustaši na Klancu pomoč, bomo vedeli, da je tudi v prvem bataljonu vohun, ki jih je obvestil o napadu. Takisto bo treba z drugim bataljonom. Ta je na odseku med Kandovim in Dolgim dolom. Tam blizu je železniška proga. Najbližje ustaško gnezdo ob progi je Topuh. Utrdbe so čvrste, brani pa jih ena sama četa ustašev, ne več, to zanesljivo vem. Če bo naletel bataljon v Topuhu na močnejše sovražne oddelke, bo jasno, kaj se je zgodilo. Organiziral bom, da bodo pri Klancu in Topuhu opazovali, ali bo sovražnik dobil naslednja dva dneva pomoč.«

Mitar in Danilo je bil njegov nasvet povšeči. Saj drugače zlepa ne bi mogli dognati, ali tudi v teh bataljnih deluje sovražna agentura. To pa je bilo v teh trenutkih poglavito.

»Še nekaj,« je pristavil Djuro. »Napada na progo pri Malem potoku, ki naj bi ga izvedel tretji bataljon 21. maja zvečer, o čemer je Matilda že obvestila sovražnika, ne bi smeli odgoditi. Ne smemo dopustiti, da bi Matilda zasumila, da smo ji na sledi. Naj je napade tretji bataljon, ampak previdno in z manjšimi močmi.«

»V redu,« je zagodel Mitar, ampak nekako brez volje, očitno nezadovoljen z odgoditvijo akcije, za katero je bil načrt že izdelan.

Djuro je vstal.

»Jutri zarana se bom napotil v štab tretjega bataljona. O vsem, kar bom storil, vaju bom obvestil.« Danilo je položil Djuru roko na ramo.

»Srečo ti želim. Ne pozabi, da moramo imeti vohuna do trindvajsetega v rokah. Ne smemo čakati na ofenzivo, ne da bi prej opravili z njim.«

Do trindvajsetega. Lepo, je pomislil Djuro. To je lahko reči. Danes je sedemindajseti. Torej v pičlih petih dneh. Pet dni — kako malo je to, strahovito malo!

Ko je stopil na sveži zrak, je začutil, da ni posebno čvrst v kolenih. Majsko sonce je bilo preslabotno, da bi bilo mogoče ogreti njegovo shajeno telo. Gestapo, je pomislil. Prepričan je bil, da je Matilda gestapovski agent. Za hipec se je zamajal. Z ustaši bi še kako, je rekel sam pri sebi.

Nejasno je v njem dozoreval sklep: brž ko bo opravil nalogo v zvezi z Matildo, bo odločno zahteval, da ga premešajo na drugo delovno območje.

11.

Kakšen konj! To sploh ni bilo konju podobno. Zival je sicer res imela vse ude in povrh še celo cele, ampak po lenobi in podobni daleč naokoli ni bilo take. Grdoba, da ji ni para. Griva razredčena, skoraj da je ni več, glava nenormalno dolga, vedno sključena k tlom, tako da bi jezdecu prej roke odpadle, če bi potežoval za vajeti, preden bi nesrečno kljuse dvignilo vrat. Noge habave, v kolenih nerodne in ukrivljene navzven, diaka razmršena, repa skoraj nič. Nihče ga še ni slišal hrzati in nikomur se še tudi ni ponudila priložnost, da bi ga videl teči. Galop — to bi bila že fantazija. Po apetitu pa med konji v odredu ni bilo večjega požruha. Tu je kazal izredne zmognosti. Prav za nič drugega ni bil v odredu kakor za posmeh. Djuro je že stokrat sklenil, da ga bo nekomu obesil in zamenjal, pa mu doslej še nikakor ni uspelo.

To jutro mu je s petami odrgnil vsa rebra, toda kljuse se je vztrajno in dosledno držalo svojega ritma, ne za las hitreje ali počasneje, ostalo je ravnodušno in se ni zmenilo za vse nečloveško priganjanje. Če mu je Djuro prejšnje čase odpustil toliko vztrajnost, ga je to jutro res dražila, ker se mu je hudo mudilo v štab tretjega bataljona, zato je naposled zabudral nekaj grdega na račun Zaima, komisarja tretjega bataljona. Imel je precej vzroka za to, kajti Zaim in nihče drugi je osrečil Djura s tem kljusem, vsi pa so vedeli, da je Zaim to storil iz same hudobije, ker obveščevalni častnikovi niti vohani ni maral v bližini. Morda bi bil Djuro že kako izplačal Zaima, pa mu ni šlo v račun, ker se je bal, da bi mu to zapisali v greh glede narodnostnega vprašanja, kajti Zaim je bil musliman.

Bil je na poti v Gornje Gorovo, k štabu tretjega bataljona. Popotoval je po slikoviti pokrajini, polni naravnih lepot, in jutro je bilo čudovito vedro in razkošno. Oko kar ni vedelo, kam bi se najprej zagledalo — v skrivnostno gibanje ozelenega gozda, v pobilskavanje sinjega ozorja skozi trepetljive krošnje jelk, v tiho porajanje življenja v neskončni naravi. A Djuro vsega tega niti opazil ni. Kar naprej je poganjel kljuse, premišljal o stanju v tretjem bataljonu in v glavi koval načrt, kako bi vohuna ujel. Kakor v romanih te zvrsti je spočetka slutil, da mora Matilda biti v tretjem bataljonu. Ta domneva je tako prevzela, da je vse drugo vnaprej zavrgel. V dirki s časom, ki mu ga je preostalo,

jalo obupno malo, je Djuro sam pri sebi izbiral može, katerim bo zadevo zaupal in z njimi sodeloval. Hkrati je izločeval tiste, ki jih je najprej osumil. Četudi ni imel stvarnih dokazov, je izbral nekatere, ki jih bo strogo opazoval. Zlasti trindvajsetega zvečer — to noč bo Matilda prejela pošiljko iz neznanega centra. Na to noč se je Djuro pravzaprav najbolj zanašal. Bo že poskrbel, da bodo osumljeni tisto noč kar najbolj nadzorovani. Še na nekaj je pomislil: pri vseh, na katere bo letel sum, bo treba natanko in skrivno preiskati prtljago.

Ko je zbiral v glavi vse te misli in načrte, je prišel na koncu do prave klavne sklepe: to vse skupaj ni nič, več vohun se ne bo dal kar takole ujeti na trnek. Djuro pravzaprav nima še nikakšnega sledu in tudi ne otipljive indicije, najhuje pa je, da sum ne bo šel niti mimo članov štaba, saj kdo bi pa konec koncev vedel — v njegovih očeh morajo biti vsi sumljivi. Bedasto, nesmiselno in brezglavno, je pomislil, kje pa sem vsemu temu kos? Pokazale so se prve vaske hiše. Štab je bil sredi vasi. Djuro se je napotil tja. Neke kmetica, ki je gnala kravo na dvorišče, ga je ustavila.

»Tovariš, zaboga, ali nisi iz prvega bataljona?«

»Nisem, tovarišica, a kaj bi?«

»Svojemu Mladenu bi rada poslala pismo, je komandir prve čete, gotovo ga dobro poznaš; ali ga boš kmalu videl, bog te dal?«

Djuro je prvič slišal za Mladena, toda žene ni hotel užititi.

»Poznam ga,« je rekel, »kaj ga ne bi, ampak ne bom ga kmalu videl. Daj pismo kurirjem tretjega bataljona, ti ga bodo najraje odnesli.«

Žena je sklenila roke nad glavo in se zazibala v pasu:

»Kakšni kurirji, da bi jim seme zatrl, ne omeñaj mi jih! Prej se bo vrba razcvetela, preden bomo od njih kaj dobrega ućakali.«

Djuro je pognal, ampak ženska se je pokazala bolj zgovorna, kakor bi bil mislil.

»Tovariš,« je kliknila za njim, »kje si pa vzel to pokveko? Pa menda ne jezdiš v svate?«

»Lej si jo!« je zdajci stopila druga ženska s sosedskega dvorišča, podbotila roke in se bojevit obrnila k sosedu. »Lej si jo, da bi jo zloze! Pusti vendar človeka na miru, mar ne vidiš, da je pohabljen? Samo o kljuseh besediš. Vsak jezdi tisto, kar ima.«

Prva žena je stresla krepki trebuh in takoj dokazala, da nima dlake na jeziku, toda kljuse je že odneslo Djuro. Pred štabom mu je stopil naproti vojak otroških let, komaj nekaj malega višji od puške, ki mu je visela z desnega ramena kar do tal. Poprijel je konja pod njim.

»Zdravo, tovariš Djuro!« je pozdravil s širokim smehljajem.

Djuro ga je pogledal.

»Lej ga, Radojica! Kje si se pa vzel?«

»Kurir sem. Kurir v štabu.«

Zdaj se je tudi Djuro zasmejal. Ljubo mu je bilo, ker je dečka vnovič srečal. Radojica je lanksop letje zbežal pred ustaši in taval od vasi do vasi, izgubljen in lačen. Djuro ga je našel na terenu, prevzel ga je in ga napotil na partizansko ozemlje. Zdaj je deček za svoja leta, ki jih ni moglo biti več kakor štirinajst, že precej zrasel, postal je postaven in lica so mu začela rdeči. Kar naprej se je smejal, čisto moč srečen, ker je vnovič zagledal Djura.

Pomagal je Djuro stopiti s konja in ko je ogledoval kljuse z vseh strani, je porogljivo iztegnil spodnjo čeljust.

»Mar nimaš boljšega konja, kakor je ta? Ej, prečudna mrha!«

»Eh, kaj boš ti!« ga je podražil Djuro in ga ljubezno potegnil za uhlje, kajti Radojica se mu je lani globoko vtisnil v srce. »Kaj se pa ti spoznaš na konje!«

»Kdo, ali jaz?« se je uprl dečko in se takoj izprsil, da je zrasel kar za ped. »Ga ni konja, ki ga ne bi jaz prenožil. Ampak za tole mrhovino, po pravici povem, ne bi dal niti potenege groša.«

»Junak si, Radojica! Res mi je všeč, da si pri štabu. Tu bom ostal nekaj dni pa se bova že še pogovorila. Nekaj malega mi boš tudi pomagal, samo za zdaj nikomur ne črni o tem. Je kdo v štabu?«

»Komendant in komisar,« je odgovoril Radojica in odgnal konja. »Stopi noter, jaz pa stečem h kuharici. Boš videl, če jo podrezam, — ne boj se, pri nas ne boš lačen. Hej, mra... lej, saj se sploh ne premakne... Ježeš, le kje si našel to strasilko!«

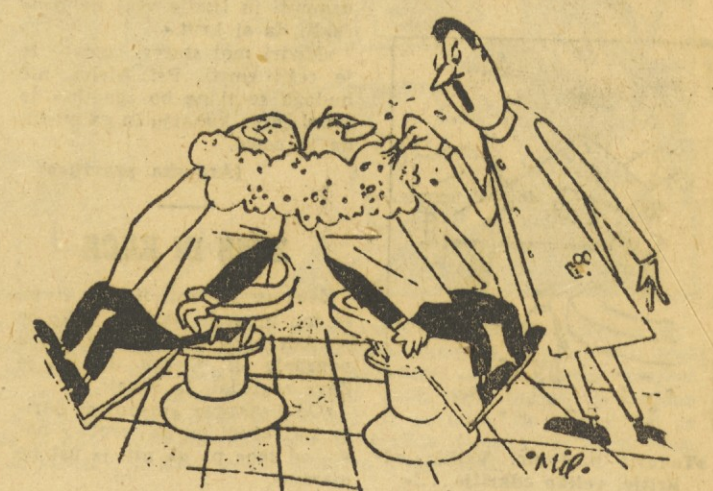
Djuro se je povzpnil na široki hodnik, ki je vodil naravnost v izbo. Tu je našel poveljnika bataljona Stevana in komisarja Zaima. Stevan, čvrst in postaven kmet, kakor da si ga od gore odčesnil; nasršeni brki so ga krasili kakor resje snopove zrele pšenice. Pozdravil je Djura prijateljsko in prisrčno. Zaim, nekako komandantovih štiridesetih let, samo da precej nižji in šibkega života, pa ni niti skušal prikriti ravnodušnosti in nekakega zvzisenega prezira nasproti Djuru. Roko mu je dal prav medlo, samo zavoljo spodobnosti, in rekel podcenjujoče:

matji spet ponudila žganja ali pa mu namesto steklenice ponuja kos belega kruha?

PRIZNANJE

Da, ženske so klepetave. Toda možki so tisti, ki so iznašli dnevnike in radio. Da, ženske so sladkosnedne. Toda možki so iznašli vina.

KADAR JE DELOVNI TOVARIŠ NA DOPUSTU

Otrok

Sedimo v kupeju: dva starejša možka, ženska z otrokom in jaz. Prijetno toplo je in enolična pesem koles nas uspava. Nasproti mene sedi ženska z otrokom in naračju. Otroci pa ni kot so drugi. Kakor da se je vsega naveličal. Brez leska v očeh, brez ljubkosti, brez volje. Jezi materi v naračju. »Ja ženjen!« vpraša mati. »Ja, sem,« odgovori malo uvelo bitje. Ko zagleda steklenico, se predrami iz otopenosti. Oči

mu zagore in z obema rokama jo poprime. V kupeju zadisi po žganju. »Od kod pa ste?« vprašam mater.

»Iz Haloz. Saj mu ne bo škodilo. Pri nas smo tega navajeni,« mi je odgovorila mati in se nasmešnila.

Vlak še vedno drvi po dolni. Sopotniki so zadremali. Tudi mali je zaspal. Osinele ustnice so se mu zakrožile v topel smehljaj. Morda je v sanjah

KDO JE IZDAJALEC?

»Spet se smukaš okoli nas. Prav praviš: če poprima kaj opraviti...«

Djuro je z enim očesom zamisljal.

»Taka je moja služba, tovariš Zaim. Če bi bil pisarnik, ko se je začela vstaja, bi bil morda tudi jaz komisar.«

Porog je bil očiten, ker se je vedelo, da je Zaim šele lani poprijel in se naučil abecede. Po naravi nadarjen je bil kmalu tako naučil pisati, da je posekal tudi šolane ljudi v bataljonu. Pred vojno je bil dolga leta agitator in praktik, bil je znan kot dober partijski delavec. Djuro je bil drugače všeč, cenil ga je in mu izkazoval dolžno spoštovanje, dokler ni začutil, da se mu Zaim posmehuje in da ga gleda po malem zaničljivo.

Zdaj je sklenil, da mu ne bo popustil, tem manj, ker je pooblaščen, da vzame tudi štab tretjega bataljona malo na muho. Počakaj malo, bratec, je rekel bomo videli, kdo se bo poslednji smejal. Pri tem je pogledal Zaima naglo, nemirno, kar sumno.

Zaim mu ni ostal dolžan.

»Je pač zmerom tako; če pustiš petelina na prag, ti bo tudi v hišo skočil.«

Poveljnik se je zanimal, kakšno je stanje.

»Gjuro, kaj je novega pri vas v odredu? Ali se bomo kmalu zlasali? Slišim, da Nemci kar naprej dovažajo okrepitve.«

Gjuro se je zagonetno smehljaj.

»Veliko novih je, a vse kaže da jih bo še več,« je rekel, zatezal besede in si gladil brado. »Ampak, je Milan tu? K njemu sem pravzaprav prišel, z njim sem zgovorjen.«

»Milan je sinoči odšel k prvi četi. Danes se bo vrnil,« je rekel poveljnik.

Gjuro je s pogledom poiskal, kam bi lahko sedel.

»Nič zato, bom počakal nanj. Morda bom pri vas ostal več dni. Z Milanom morava opraviti neko nalogo.«

»Pa menda ne zastran menze?« je zajedljivo škrnil Zaim. »Tistih iz odreda sam Egipt ne bi nahranil.«

Gjuro je preslišal pikre besede in spraševal poveljnika, kako je po posadkah čet.

Zaim pa je bil nestrpen:

»Kaj se boš ti mešal v vojne reči! Ne bi rajši pogledal, kaj počenja Nemci v Romirju?«

Poveljniku je bilo neprijetno, vendar se ni upal ukoriti Zaima, ker je bil Zaim intelektualno višji in poveljnik se mu je v vseh vprašanjih, razen samega vojskovanja, molče podrejal. Zato je Stevan, zasukal oči in iskal v mislih kak drug razgovor, tudi Gjuro se znova ni zmenil za Zaimovo zbadanje.

Ostali je docela miren, kakor da je preslišal opazko, na tihem pa je mislil: kaj otepaš se, dokler te Gjuro ne spodnese. In zopet mu je bilo gledati v Zaimove vodene, brezbarvne oči, v katerih ni videl nič drugega kakor topoglav oholost, ni hotel opazovati njegovega obličja, polnega grdih mozoljev in poslušati piskavega glasu, kakor bi prasketala suha drva. Brž se je pokesal — morda grešim, si je rekel, Zaim je komisar, stari kader, preteklost je preverjena, čista, kdo mu more kaj? Razen tega mu bo moral zaupati svojo nalogo, brez njegovega sodelovanja težko da bi mogel karkoli opraviti v bataljonu.

Ko je Gjuro začutil v sebi omahljivost in negotovost, je sklenil, da se bo držal spočetka zadržano, da bo sodeloval z Zaimom, hkrati pa bo na preži. Se sam ni vedel, od kod se je vzelo, ampak prevzel ga je občutek, čuden občutek, da je Matilda blizu, tu v štabu, da sliši njen pritašeni dih in da vidi v ozračju njene ugasle zenice. Nato se je stresel in skušal preprediti takšno grdo misel iz glave. Nato je pogledal komandanta. A ne, o komandantu, teje dobričini Stevanu, mu ni bilo treba niti za las podvomiti. To je možak in pol, njegovega mu poštenju in predanosti lahko popolnoma zaupa, ampak v tej zadevi je nekoristen in odveč. Vsa čast njegovemu talentu za gverilsko vojskovanje, ampak zaradi preproste naivnosti in priske odprtosti bi lahko preiskavi bolj škodoval kakor koristil. Vsekakor pa bo tudi njega moral seznaniti z zadevo.

Tile prvi trenutki v štabu so bili za Gjura zelo mučni. In vsak naslednji trenutek je postajal še mučnejši. Ko je prišel sem, je mislil, da bo drugače, da se bo počutil kakor vedno, kakor med tovariši, med svojimi najbližjimi. Ali kakšen vrag mu je začel vrtati po glavi? Matilda, oštudna prikazen, mu je nepričakovano zamračila vid in se začela pojavljati pred njim v vseh mogočih znanih potezah in podobah. Kakor nekakšna mračna sila s sto obličji, da bi človek kar ponorel; njeni pridrvi se mu kažejo tam, kjer je ni ali kjer gotovo ne more biti — med tovariši.

Poveljnik se je pripravljaj, da bo obiskal postojanke tretje čete, ko je vstopila strojevska z radijskimi poročili. Osemnajstletno dekle v temnozeleni italijanski bluzi in dolgem črnem krilu, obuta v grobe vojaške čevlje. Kljub nerodni noši je zbujala pozornost njene vitkosti, lepo okroglo obličje z velikimi globokimi očmi takšne barve kakor razburkana morje, nad očmi pa so se kakor prilipljene bočile dolge, pravilno zaokrožene obrvi. Kratko ostrženi lasje, očitno zanemarjeni, so se črnili kakor smola in so razkuštrani imeli svojstven čar. Tisto, kar je bilo na njej najbolj očitno, je bilo ljubko, nekako udružano, gosposko vedenje, brez vsakršne domišljivosti in premišljene narejenosti.

Položila je nekakšne papirje pred Zaima. Njen glas je plaho drhtel: »Tovariš komisar, razmnožila sem poslednja radijska poročila.«

Gjuro, ki je sedel nasproti Zaima in levo od komandanta, je izpod čela ogledoval dekle. Zadržal je pogled na njenem zatilju, ki je bilo prenežno in pretanko za široki ovratnik bluze, a ko se je obrnila, da bi šla, se je Gjuro zganil na stolu in se začel brezskrbno igrati s praznim rokavom svoje bluze. Dekle ga je mimogrede pogledalo. Gjuro je naglo in spretno izpustil rokav in ga spet ujel in skušal skriti. Rahlo zardel je pogledal in rekel:

»Tako, tako, Mirjana, niti starih znanec ne opaziš več? Kako je kaj, si se privadila?«

Dekle je obstalo, hotelo je nekaj odgovoriti, a Zaim jo je prehitel:

»Mirjana, pošli četam vesti po kurirju,« nato pa se je obrnil h Gjuru: »Zakaj jo tako ogleduješ? Saj je že stara partizanka. Sele tri mesece je tu, pa ti lahko povem, da je postala boljši vojak, kakor si ti.«

Mirjana je še stala. Spet je skušala spregovoriti, tisti mah jo je zbudil v grlu, ker je opazila, da je Gjuro ne gleda kakor po navadi. To ni bil pogled tovariša in znanca. Res sicer, da pozna Gjura šele od nedavna, zato je tembolj čudno, da se usipa iz njegovega pogleda nekakšen čuden sijaj po njej, kakor da jo proučuje, analizira, skuša prodreti skozi njeno obleko in kožo, globoko vanjo. Hkrati pa je bilo v tem pogledu tudi nekaj zmedene udruženosti, topline, nerazumljivega občutka, strahu. To jo je čisto zmedlo. K sreči se tudi Gjuro ni bolje počutil, venomer se je preseljal in se sukal, da bi prikrikl svojo levo stran; ni vedel kaj pravzaprav bi bilo treba reči, in da bi pretrgal mučno stanje, je vzklisknil:

»Všeč mi je, da se privajaš našemu življenju,« — na to je Mirjana samo pokimala in odšla.

Zaim ga ni pustil na miru.

»Vi iz odreda,« je rekel, »a zlasti ti, tovariš obveščevalec, venomer buljite v tovarišice; mislim, da so to ostanki starih nazorov o ženskah, posledice pomanjkljive marksistične vzgoje. Žena, borka, stokrat moram ponavljati, ni tisto, kakor nekoč, to je nova, višja stopnja razmerja.«

»Nikar no, Zaim,« je rekel poveljnik, segel po radijskih poročilih, ki jih je bila prinesla Mirjana, in jih začel prebirati naglas, počasi in trudoma. Vest z vzhodne fronte. Nemci na južnem krilu fronte spet napredujejo. Ruska vojska se načrtno umika.

Nato je huknil, polbskal z očmi in odrinil poročila daleč od sebe. Obraz mu je zalila temna rdečica. S pestjo je pritegnil desni brk in si ga vtaknil med zobe, nato pa razprostri roke proti Gjuru.

»Rdeča armada se spet umika. Kako dolgo še?« Gjuro je skomizgal z rameni in premišljal, kako bi odgovoril, ko se je Zaim sikaje vpletel:

»Kako, umika se. Ta že vé, kaj dela. Sovražnika je treba pritegniti in primorati, da bo razmetal svoje sile. V tem je smisel umika.«

Stevan je zajčkal kakor bolnik in zgrabil z zobmi še levi brk.

»V vojni znanosti se ne spoznam, kmet sem, ampak brate, srce mi poka, kadar slišim, da se Rdeča armada umika pred Nemci. Zakaj se ne zbere na enem kraju?«

»Nikar tako,« je piskavo rekel Zaim. »Razumeti je treba smisel, smoter strateškega umika. Rusi vedó, kaj počno.«

»Salo stran, Zaim,« je vzkipek Stevan. »Smoter razumem, smisel tudi, če že hočeš, ampak brate, boli me, lej... tule me tišči... zakaj se Rusi umikajo, če jih je več kakor Nemcev? Paži, toda ne umakni se! Ne daj, da bi ti domove zažigali... Kaj bi napravili mi, če bi nas bilo več...«

Zaim je dvignil roke in tako zamišljal, da je imel čisto majhne oči.

»Strategija,« je rekel. »Ta ima svoja načela, to je treba razumeti.«

Poveljnik je umolknil, toda brke so mu še nadalje sršele v vse smeri, goste obrvi pa so ostale nabrane. Malo je pomolčal, pobrskal po vojaški torbi, nato pa vstal, opasal pištolo, vrgel torbo čez ramo, vzela daljnogled in brzostrleko. Tako postaven, dolgokrak, z rokami, ki bi zid prebile, v uniformi, ki je lahko samo na pol pokrila njegove ude, je spominjal na ukročenega velikana. Ko je odhajal, je rekel, da bo pregledal čete in se vrnil do pol dneva, ob času kosila.

Gjuro in Zaim sta ostala sama. Zaim se je takoj pogledal v prebranje vesti in se ni zmenil za Gjurovo navzočnost. Gjuro ga je ogledoval izpod čela. Premišljal je, ali naj mu takoj pove, ne glede na poprejšnjo nestrpnost. Bilo bi brezpomembno, dokler ne pride Milan, ker kdo ve, kako bo Zaim to sprejel. Gjuro se je rahlo prijel za glavo in se krčevito trudil, da ne bi mislil na tisto prečudno domnevo, ki se mu je vsiljevala sama po sebi, iz nekakšne notranje, nedoumljive, napete previdnosti ali morda iz strahu, in je obletavala možgane nadležno in vztrajno kakor čmrlj. To ni bil sum, nikakor ne, a nekaj prav blizu tega. Vstal je in naglo pristopil k oknu, zagledal se je v naravo. Dolgo pa ni zdržal. Moral je obrniti glavo in pogledati Zaima. Sam sebi se je upiral, a moral je tako. Srce mu je močnejše bilo. Kakor da spet prihaja tisto, česar se je najbolj bal, tista grozna, pregrešna, bogokletna skušnjava. Dihal je teže in globlje. To še ni sum. Za kaj takega ni imel nikakšne opore, tudi ne kakšnega sledu; kdo bi vedel, mar ni to strahovita šovinistična obremenitev? Zaim je musliman. Res, član Partije je pa tudi komisar, a bodi kakor hti, v vojni je vse mogoče, in tole, da je Zaim musliman, se mu venomer plete po glavi, čeprav to nič ni, saj smo konec koncev vsi enaki, saj ne priznavamo življenjskih in narodnostnih pregrad, to je orožje buržoazije. Vnovič se je skušal otresti, zavreči vsako umazano misel, povezano z Zaimovim muslimanskim poreklom, a naj se je še tako trudil in sam sebe prepričeval, bilo je ta trenutek vse zaman, ta misel se mu je venomer vračala pred oči, se vthotapljala v možgane in ustvarjala nemogoče prizore in privide.

Sad tega neslišnega notranjega boja je bil naposled sklep, da bo Zaimu zaupal, po kaj je prišel, a da bo tudi njega neopazno nadzoroval. Sklenil je, da mu zdaj ne bo ničesar rekel, dokler se ne vrne Milan, obveščevalni častnik bataljona; z njim, s poveljnikom in Zaimom bo prerešetal zadevo in začel akcijo, nato pa bo na tihem in na lastno pest izvedel neopazno preiskavo v štabu. Se njemu samemu je bilo nepojmljivo, ampak venomer ga je obsedala misel, da Matilda mora biti tu, v štabu, med njegovimi člani.

Truden od razmišljanja in samopremagovanja, nezadovoljen z začetkom tega dne, osemnajstega maja, ko mu je preostalo samo še malo časa do tridvajsetega, je stopil k visoki kmečki postelji, ki je stala v kotu sobe, pri oknu.

»Malo bom legel, Zaim. Ponoči nisem zatisnil očesa. Ko bo prišel Milan, mu reci, prosim, naj me takoj zbudi.«

»Paži samo, da se ne boš zalezal,« je rekel Zaim neljubezljivo, ne da bi dvignil glavo.

»Zakaj pa ne? Tebi ne bom napotoval.«

»Boš že še slišal.«

Gjuro se je oblečen zleknil na posteljo. Namesto zglavnika si je dal torbo pod glavo, odločen, da Zaimove osornosti ne bo jemal resno. Tišina, ki je zavladala v izbi in okoli domačije, ga je kar uspal. V glavi ga je neveselno tiščalo. Vse je omrtvilo. Ves, kakor da sploh ni dihal. Sonce se je povzpelo posevno v pozlačeni bleščavi. Skoz okno je prihajal v sobo samo ostri vonj orehovega listja.

Zgledi

Najsi je razlika med dobrimi in slabimi zgledi še tako velika, bomo opazili, da so tako eni kot drugi rodili skoraj enako slabe posledice. Ne vem niti, ali nas Tiberijevi ali Neronovi zločini ne oddaljujejo bolj od izpričnosti, kakor nas spoštovanja vredni zgledi največjih ljudi približujejo kreposti. Koliko bahačev je rodila Aleksandrova srčnost! Koliko napadov na domovino je bilo izvršenih v imenu Cezarjeve slave! Kolikokrat okrutnim krepostim sta pela hvalo Rim in Sparta! Koliko nebodijih treba modrijanov je povzročil Diogenes, koliko širokoustnežev Ciceron, koliko mlahavih in nedejavnih ljudi Pomponius Atticus in maščevalcev Sulla in Marius, sladostnikov Lucullus, razvratnežev Alkibiades in Antonius in trmoglavcev Katon! Vsi ti

Kakor spoznamo velike duhove po tem, da v malo besedah mnogo povedo, tako imajo mali duhovi dar, da mnogo govore, pa nič ne povedo.

Če bi ne bilo bedakov, bi bil pametni večkrat v zadregi.

Če bi ne bilo bedakov, bi bil pametni večkrat v zadregi.

Če bi ne bilo bedakov, bi bil pametni večkrat v zadregi.

Če bi ne bilo bedakov, bi bil pametni večkrat v zadregi.

Če bi ne bilo bedakov, bi bil pametni večkrat v zadregi.

Če bi ne bilo bedakov, bi bil pametni večkrat v zadregi.

Če bi ne bilo bedakov, bi bil pametni večkrat v zadregi.

Če bi ne bilo bedakov, bi bil pametni večkrat v zadregi.

Če bi ne bilo bedakov, bi bil pametni večkrat v zadregi.

Če bi ne bilo bedakov, bi bil pametni večkrat v zadregi.

Če bi ne bilo bedakov, bi bil pametni večkrat v zadregi.

Če bi ne bilo bedakov, bi bil pametni večkrat v zadregi.

ZDRAVO TELO

ZDRAV DUH

PISMO IZ CELJSKE CINKARNE

Bil je skrajni čas

Zelo sem bil vesel, ko sem zagledal v našem listu rubriko z naslovom »Zdravo telo — zdrav duh«. Bil je že skrajni čas, da smo dali prostor tudi tej dejavnosti sindikatov v naši listu, kajti že tako smo imeli športni delavci v delovnih kolektivih dokaj preglastic in naleteli smo premnogokrat na nerazumevanje tako kolektivov kot vodstev podjetij in ustanov. No, pri nas v Cinkarni je bilo drugače in smo počeli doslej že nekaj lepih uspehov.

Ob tem se mi porajajo še nekatere misli, ki bi jih rad povedal. Na raznih sindikalnih posvetovanjih in zborovanjih se pogovarjamo o proizvodnosti, organizaciji dela in delovni storilnosti. Le malokdo v proizvodnji pa pomisli, kako močno lahko vpliva zdravo športno razvedrilo na delovnega človeka in na njegovo delovno sposobnost. In še na nekaj drugega mislim. Glejte, človek ponavlja v proizvodnji dan za dnem iste gibe in sčasoma se nekateri deli telesa nesorazmerno razvijejo, drugi pa zastojajo v rasti, zlasti pri mladem človeku. Skoraj bi po te-

lesnih napakah lahko ugotovili, kaj kdo dela in kakšen je njegov poklic. Včasih pa slišimo v kolektivih tožbe, češ saj se ljudje ne zanimajo, nimajo smisla za take reči, mislim pa, da brez truda in organizacije tudi v tem ne bomo napredovali. Če smo že govorili o športu, smo se zadovoljili s tem, da smo za to določili posebnega človeka, ki pa sam ni mogel kaj prida storiti, če ni užival podpore kolektiva in vodstva podjetja. Tako ne moremo naprej, marveč se morajo v kolektivih dokopati do spoznanja, da je šport prav tako potreben kot je vsakodnevna hrana. Seveda pa je treba prej proučiti, kakšen šport je primeren za posamezne poklice, duševnim delavcem, menim, je treba takih iger, s katerimi so združeni tudi določeni telesni napori, težkim fizičnim delavcem pa so primerne igre, v katerih se predvsem duševno razvedri. No, nisem strokovnjak in naj o tem sodijo predvsem zdravniki, psihologi in športni strokovnjaki. Opozarjam le na to vprašanje, kar čutim glede tega še precejšnjo vrzel.

PRED SVETOVNIM NOGOMETNIM PRVENSTVOM NA ŠVEDSKEM

Francoske skrbi

Pri žrebanju parov za osmi-nega finala svetovnega nogometnega prvenstva v Stockholmu je prišla Jugoslavija v skupino, v kateri so še Paragvaj, Škotska in Francija. Za naše nasprotnike bil žreb dokaj srečen, saj se lahko nadejamo, da bodo naši nogometaši prišli do polfinala. Francozom pa povzročajo srečanja, zlasti z Jugoslavijo, velike skrbi.

Z Jugoslavijo so igrali doslej sedemkrat: trikrat so izgubili, trikrat je bil izid boja neodločen in je enkrat so zmagali (6. februarja 1951. leta). Dva poraza z Jugoslovani so doživeli

prav v zaključnih tekmovalnih dveh dvojicah svetovnih prvenstev, v Firenci 1949. leta so izgubili s 3:2, v Lausanne pa z 1:0, 1954. leta. S Škotoj so po vojni doživeli tri poraze in le eno srečanje odločili v svojo korist, medtem ko se s Paragvajem tako kot Jugoslovani po vojni niso imeli prilike srečati.

Zato so se prav ta dni zbrali vodje francoske reprezentance na bojni posvet, kako bi ugnali Jugoslovane v kozji rog hkrati pa so že začeli s treningom. Mi smo optimisti, kdo je močnejši, bomo videli pa na tekmovalnih na Švedskem.

Sličice z zimskega Pohorja

Pri umerjenem smuku čez zasneženo Pohorje doživljamo smučar pogosto marsikaj iz zimskega življenja pohorske divjadi, za kar so »zapečkarje« prikrajšani. Ob hudem snežnem meteu poseda veliki divji petelin tudi na tleh, ker je tu pred viharjem varnejši kot na drevesu. Sede namreč na gozdna tla in je kmalu ves pokrit s snegom. Le značilno oblikovana kupica snega ga izda. Če smučar tega pravi čas ne zapazi, ga lahko dobesedno povzroči.

Divje koze ali gamsi se ob sončnih dneh radi sončijo in tudi pasejo po prisojnih pobočjih golega Jezerskega vrha (1522 m). Če smučarja ob ugodnem vetru zavohajo, vodnik črede glasno zabrligne in koze jo na mah potegnejo v nižje ležeči gozd.

Mali divji petelini se pozimi najraje drže obširne pritičnega ruševja pri Lovrenskih jezerih, na Planjini in okrog Ribniškega jezera pod Jezerskim vrhom. Tu so varni pred zimskimi viharji in snežnimi zameti. Skrijejo se namreč pod gosto ruševje, kjer jih ne dosežejo niti mraz, niti sneg, niti vihar. Tu najdemo tudi kaj užitega. Če zapelje smučar na ruševje, povzroči svojevrsten

šum, ki se ga petelini ustrašijo in zlete iz svojih skrivališč.

Na valoviti pohorski planoti med Velikim vrhom in Roglo, kjer izvirajo potoki Bistrica, Oplotnica, Lobjnica in Radoljina, naletijo izletniki poleti na velika marjavišča, visoka tudi po en meter. Ko jih zagrne pozimi sneg, jih opazi le vajeno oko. Gozdna kura pa jih dobro pozna, razkopije sneg in zoblje mravlje. Oprezni smučar že od daleč opazi premikajočo se piko v snegu.

Na skoraj neskončnih snežnih poljanah zahodnega Pohorja vlada mir in samota, da postane smučarju, če je sam, kar tesno pri srcu. Tedaj prekine tišino čudno vrešanje in zamolklo klicanje. Velika jata kričavih krivokljunov se podi in šumi nad njeovo glavo v odsekanem poletu ter se naposled zažene v nižje smrekovje, kjer obirajo semena na storžih.

Največja privlačnost Pohorja pa je pozimi in naletijo na gova vzpenjača. Dr. Fr. Mikšič

Anekdote

V Twainovi družbi je nekdo trdil, da so nekatere ženske pravi angeli.

»Poznam samo enega človeka, čigar žena je pravi angel,« se oglasi pisatelj.

»Kdo je to?« vprašajo vsi hkrati.

»Gospod Smith.«

»Gospod Smith? Saj ta je vendar vdovec!«

»Tako je!« pritrdi Twain.

»Kdo je to?« vprašajo vsi hkrati.

»Gospod Smith.«

»Gospod Smith? Saj ta je vendar vdovec!«

»Tako je!« pritrdi Twain.

»Kdo je to?« vprašajo vsi hkrati.

»Gospod Smith.«

»Gospod Smith? Saj ta je vendar vdovec!«

»Tako je!« pritrdi Twain.

»Kdo je to?« vprašajo vsi hkrati.

»Gospod Smith.«

»Gospod Smith? Saj ta je vendar vdovec!«

»Tako je!« pritrdi Twain.

»Kdo je to?« vprašajo vsi hkrati.

»Gospod Smith.«

Cesar in kuhar

Zivel je nekoč silen in nadvse krut cesar. Nekega dne mu je kuhar prinesel kosilo in ko je hotel postaviti jed pred cesarja, je kaplja jedi padla na njegovo roko. Cesar je pri mrki pogledal in kuhar je pri priči vedel, da ga bo dal usmrčiti. Tedaj je pograbil skledo, vso jed zil cesarju na glavo, potem pa zbežal, ko da bi mu gorelo pod podplat.

»Primite ga!« je zavpil cesar.

Ko so kuharja pripeljali, mu je cesar rekel:

»Dobro, vem, da mi nisi nalašč kanil tisto kapljo na roko. Ampak povej, zakaj si mi potem vrnil vso skledo na glavo?«

»Oh, cesar moj,« mu je odgovoril kuhar, »nisem si mogel dovoliti, da bi mene, tako starega in zvestega služabnika, usmrtil cesar samo zato, ker mu je kanila kaplja jedi na roko. To sem storil, da me ima vsaj za en usmrtili in ljudje vsaj ne bodo rekli, da si krut.«

»Modri moj starec, izgovor te je rešil smrti. Pri Alahu, nič hudega se ti ne bo zgodilo,« je rekel cesar kuharju in ga pustil, da je odšel.

(Arabska pravljica)

ZEVS IN KAČA

Zevs se je ženil in vse živali so mu prinesle darove. Tako se je tudi kača z vrtnico v gobcu povzpela k njemu. Ko jo je Zevs zagledal, je rekel:

»Od vsakogar sprejemam darilo, pa četudi mi ga izroči z no-go, od tebe pa ga niti iz ust ne maram.«

»Tovariš profesor! Veliko odkrijte, veliko odkrijte...!«

»Tovariš profesor! Veliko odkrijte, veliko odkrijte...!«

»Tovariš profesor! Veliko odkrijte, veliko odkrijte...!«

»Tovariš profesor! Veliko odkrijte, veliko odkrijte...!«

»Tovariš profesor! Veliko odkrijte, veliko odkrijte...!«

»Tovariš profesor! Veliko odkrijte, veliko odkrijte...!«

KLINIKA POD JURTO

KRIZANKA ŠTEV. 6

Svojo potujočo poljsko bolnišnico smo prvič postavili v bližini rečice Beloksu. Po naše bi to pomenilo ribji potok. Vseeno je bila valovita ravan severozahodnega Sinkianga z zasneženimi gorami v ozadju, po katerih poteka kitajsko-sovjetska meja. Lesena kočica, osemnajst okroglih šotorov iz posebnih kiobučevine, ki jim pravijo jurte, ter 65 ljudi — to je bila naša odprava. Zdravstvena ekipa je štela dvajset ljudi, in sicer študentov medicine iz Pekinga ter zdravstvenih delavcev iz Urumčija, glavnega mesta te pokrajine. Bili so različnih narodnosti — Ujguri, Kozaki, Mongoli, Uzbeki in Tatarji. Ena izmed naših nalog je bila praktično usposabljanje te ljudi in hkrati pripraviti pet novih laboratorijskih tehnikov.

Jurte uporabljajo domačini za bivališča. Narejene so iz debele klobučevine, ki je v obliki harmonike napeta čez ogrodje iz dolgih palic. Te se stikajo obročno na vrhu. Vsa stvar je zakoličena v tla, z vrha pa visita v notranjost dve vrvi, ki ju stanovalec ob hudem vetru tiščijo navzdol in tako preprečijo, da bi jim odneslo dom.

Zred našim prihodom je šla manjša skupina širit med pastirje zdravstveno propagando in pripravo, naj bi se prišli vsi družinski člani pregledat, kakor je bilo domenjeno. Akcijo smo izvedli v mrtvi pastirski sezoni, da ne bi nikogar ovirali pri delu.

Prvi smo vstali ob pol sedmih zjutraj, ko je sonce pravkar obsijalo zasnežene gore. Pastirji so že prihajali na konjih z vseh strani. Okrog pol devetih se je zbralo okoli 180 ljudi, mladih in starih, in približno toliko konj. V teh krajih vsi jezdejo, celo dojenčki. Prišlo je po več družin hkrati, pod vodstvom svojih krajevskih poglavarjev. Ljudje so posedli v travo in čakali, da bi prišlo na vrsto.

Naša šotorska bolnišnica je stala v polkrogu. V prvem šotoru so ljudi popisovali, v drugem pregledovali, v naslednjem specialno zdravili, medtem ko je bilo naslednjih pet šotorov namrečenih splošni preiskavi, zadnji pa je bil opremljen z lekarniški rekviziti. Laboratorij je bil v koči. Imeli smo lasten generator, ki je vse jurte oskrboval z elektriko in nam omogočal, da smo delali ponoči in podnevi. Pacienti so vstopali na enem koncu polkroga, izstopali pa na drugem, tako da so šli »skozi ves obrat«.

Vsak dan se je enako pričelo. Najprej so tumburazi (naš kuhar) in dva mandolinista (šoferja) zaigrali uroke. Zatem je vodja našega mostva predaval o zdravstveni zaščiti, o zdravju matere in otroka, o zatiranju bolezni in podobnem. Razdelili smo brošure in razstavili vošene modele. Natančno smo razložili namen zdravstvene preiskave in nato se je pričelo pregledovanje: najprej smo vsakomur vzeli kri in zapisali glavne podatke v diagram. Družine so prihajale skupno na pregled.

Za 99% obiskovalcev je bil ta pregled brzakone prvi v življenju. Delegate posameznih čakanj skupin smo povabili v laboratorij, da so si ogledali naše delo. In ko so se vrnili, so drugim pripovedovali o mikrobih, »velikih kot žrebec« in o tem, kako so morali pregledovanci »skozi tovarno s petimi zdravniki, ki jih pihajo skozi nekakšne steklene stvari« (pipete).

Medtem so prve družine že opravile pregled, zajahale svoje konje in odšle domov čakati, če bodo morda laboratorijske preiskave pokazale kakšne prikritke težave. Pregledovali smo jih namreč zaradi splošnih in splošnih bolezni — slednje so zgodovinski bič teh krajev. Vsi tisti, pri katerih smo odkrili znake spolne bolezni, so se morali čez tri dni vrniti na nadaljnji pregled in preiskavo.

Med bivanjem v teh krajih smo pregledali dnevno dve sto pacientov. Zdravniki so med opravljanjem službenih dolžnosti poučevali študente medicine in jim dajali navodila. Vsak dan ob štirih popoldne so bila tudi predavanja.

Tak je bil v grobem naš delovni dan, vendar je prišlo zmede kaj takega vmes, da življenje ni bilo enolično. Nekoč nas je zajela polurna toča. Pokrajina slovi ne le zaradi številnih čred, ampak tudi zaradi obilnega dežja in toče. Ko se je vsula toča, so vsi pacienti navali v jurte in celo nekaj konj se je skušalo zateči vanje pred neurjem. Zato smo morali seveda prenehati z delom. V obrambo pred dežjem nosijo domačini poletni in pozimi debele kožuhovinate klobuke, usnjene hlače in vatirane plašče. Sprva smo se zelo čudili, ko so šli med najhujšim nalivom na prsto in so tam živahno kramljali. Kasneje smo se temu privadili in smo se še mi v dežju sprehajali. Namaj, namesto da bi bežali pred naravno prho. Tako smo se »prekalili«.

Drugo pogostno oviro so povzročali domačini sami. Nemalo krat so prišli v šotor z velikim usnjenim vrčem, polnim kumisa (skisano kobilje mleko, približno tako alkoholno kot pivo) in povabili zdravnika, naj pijejo z njimi. Pač njihova navada; kumisa dajejo celo petmesečnim do-

jenčkom. Če vstopiš v pastirsko jurto, zahteva oljka, da na dušek spiješ štiri vrče kumisa — v vsaki roki držiš dva, polita pa ne smeš niti kapljice. Sprva smo že zaradi vljudnosti poskušali piti, pa nas je pijača tako omamljala, da smo morali po vsakem vrču počivati četrte ure. Zato smo sklenili — nič kumisa med deiovnim časom. Po dveh tednih pa se nismo več držali tega pravila, kajti navadili smo se na kums in ga pili, kadar je poneslo, kot bi pili vodo.

JEZDECI IZ CHAOSUJA

Delo se je zataknilo tudi takrat, kadar je kak Kozak prišel s pripravljenim osedlanim konjem brez jezdeca in prosil zdravnika, naj gre z njim na dom. Ko ga je zdravnik vprašal, kje je to, je Kozak zamahnil z roko in dejal: »Tamle čez, to pa je pomenilo tri ali štiri ure jeze. V tej travniški pokrajini ni tolikšna ježa nič posebnega. Po navadi je šlo za težje bolezenske primere, na primer za zlom roke, za pljučnico, kačji pik, izpahnjeno ramo ali za nenadno ohromelost. Nekateri naših zdravnikov, ki dotle še nikoli niso bili na konjskem hrbtu, so postali med Kozaki kar dobri jezdec.

Prvo nedeljo, ko smo imeli kliniko še ob Beloksu, nas je prišel obiskat poglavar okrožja s svojim spremstvom. V pokrajini Chaosu, kjer smo taborili, žive večidel Kozaki in Mongoli in je skoraj izključno pastirska, s 40.000 ljudmi in s sto tisoč čredami. Poglavar ali predsednik je bil Kozak, po imenu Sha, poglavar pa je bil Mongolec in se je imenoval Ah. Sha je bil pri se, medtem ko je bil Ah stara delovna moč — prejšnji konjeniški oficir Ljudske osvobodilne armade, ki je 1950. leta pomagal iztrebljati in potolči bandite in je potem ostal v teh krajih. Vsi so ga imeli radi. S seboj je nosil dve sedelni vreči z dokumenti, pečati in ostalimi potrebščinami. Ko je razjahal, je počenil v travo, si položil eno izmed torb na kolena in njegova pisarna je bila nared! Vkljudni predstavniki potujejo tu skupaj s pastirji in spotoma opravljajo svoje posle, tako da so zares tesno povezani z ljudstvom.

Ta dva sta nas prišla torej obiskat in ugotovila, da sta stara prijatelja našega vodje Mosajeva, predstojnika Inštituta za pobijanje spolnih bolezni v Sinkiangu. Seveda smo po kozoško-ujgurski navadi žrtvovali jagnje za svoje goste. Priredili smo pravo gostijo.

Kako poteka takale gostija? Po travi razgrnejo dve veliki preprogi. Castni gost sede na zgornji konec, nato mu ponudijo kumis — štiri vrče obvezno, ostalo po želji. Slane štručke kruha, maslo, kislo mleko, čaj in sladkor leže na razprostem prtu vrhu preproge. Čez nekaj časa privleče gostitelj — taka je pač navada — jagnje za parkle in ga pokaže gostom. In ti stegnemo dlani in izrazijo svoje zadovoljstvo nad jagnjetom s »vzklikom« Ahmena. Nato mora žival pod klavčev nož. V presenetljivo kratkem času že kroži med gosti ražen s »šaslikom«. Sledijo mu »sendviči«, narejeni iz jagnječje masti in iz jetrnih rezin, ki nadomeščajo običajni kruh.

Vrčem s kumisom sledi velik bronast pladenj s kuhanimi kosi jagnjeta. Castni gost si vzame glavno in si z nožem odreže ušesa in del goltanca, ostalo pa izroči gostitelju. Zatem si vsakdo odreže kos mesa. Ostanke zrežejo na tanke rezine in jih stresejo v posodo, kamor so že prej zvrnili v ovčji juhi kuhane rezance. Namesto žlice uporabljajo vsakdo svoje prgišče in si z mesom in rezanci napolni usta ali obraz, odvisno od spretnosti.

Sledijo skodelice ovčje juhe, potem pa močan rdeč čaj — in obed je pri kraju. Gostje morajo tedaj spet stegniti dlani in se zahvaliti z besedo »Rahmat!« Ko je bila pojedina za nami, smo posedli v krog in se pogovarjali. Obiskovalci so nam pripovedovali o svojih težavah, o sporih med prebivalstvom, o bojih z ostanki protiljudske armade, o težavah, ki jih imajo pri

prosvetljevanju tega večidel nomadskega ljudstva. Sedaj, so dejali, so odnosi med manjšinami urejeni. Okrožje Chaosu ima šole tako za Mongole kakor za Kozake, v vseh pa se uče obeh jezikov in se seznanjajo z obema kulturama. Mongolska šola ima avditorij za filmske predstave.

Največja žrebečarna v teh krajih je v Sinkiangu, kjer redijo žrebece plemenitih pasem; tamkajšnji strokovnjaki so res izvrstni. Tam sta še poskusna

njem in s prodajo. Nekatere teh trgovin so kar v jurtah, druge v lesenih kočah, nekatere pa potujejo na kamelah in so dobro založene z blagom. Vsa roba je poceni; volno, kožo in maslo pa dobro plačujejo. Medtem ko smo se zadrževali v teh krajih, so pastirji z območja Chaosu zborovali zaradi ustanavljanja pastirskih zadrug.

TABORIŠČE OKOLI KLINIKE

Po treh tednih smo ob Beloksu opravili svoj posel, zložili jurte na vole in kamele, sklicali več shodov, da smo domačinom povedali vse potrebno o našem delu, in odpotovali k naslednji postaji Seksenbel («Osemdeset sotesk in gora»). Naš novi taborni prostor je bil lep, skladi podoben travnik, obdan z zasneženimi gorami in borovimi gozdovi. Kraj nas je spominjal na švicarske gorske predele. Tu smo spet sklicali pokrajinske glavarje ter jim obrazložili namen naše akcije in jih prosili za sodelovanje.

Tokrat nas je doletelo nekaj nepričakovane. Izbruhnila je epidemija kolere med živino. Pokrajinski veterinarji so si prizadevali, da bi jo zatrli. Toda že dan potem, ko smo odprli kliniko, se je zatekel k nam bolnik s kolero. Pri priči smo prenehali s splošnim pregledovanjem in se lotili zdravljenja kolere. Okrožna zdravstvena služba nam je poslala svoje ljudi na pomoč. Člani naše ekipe so odhajali na vse strani, kjer se je pojavila bolezen, in urejali vse potrebno za karanteno, dajali injekcije in razlagali, kako je ravnavati z bolniki. Po desetih dneh trdega dela je bilo vse za nami. Prezrli nismo niti enega bolnika.

V Seksenbelu smo pregledali okoli sto petdeset pacientov na dan. Vest o našem prihodu se je hitro razširila, tako da so se zatekli k nam celo taki bolniki, ki niso mogli sami hoditi. Morali smo prosti okrožne oblasti vse organe, naj ljudem odsvetujejo prinašati težje bolnike, ker bi se jim utegnile med potjo zdravje poslabšati. Hkrati smo seveda obljubili, da bomo tako bolnike obiskali na domu. Kljub temu pa so ljudje iz oddaljenih krajev še vedno prinašali svoje bolne sorodnike, prihajali z jurtami in taborili z nami, dokler niso prišli pri pregledu na vrsto. Tako se je števil naših »bolniških oddelkov« zelo povečalo. Zame ni bilo to nič novega. Podobna taborišča

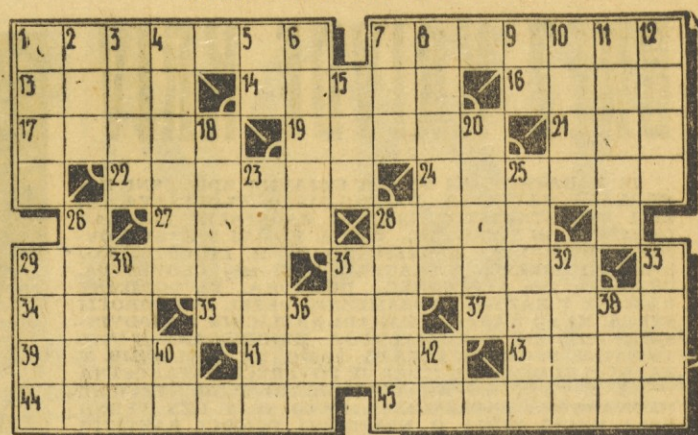
sem videl že v avtonomni mongolski pokrajini, kjer je zdravstveno osebje stanovalo v grajenih stavbah, v katerih so bili tudi operacijska soba, laboratorij, lekarna, ambulanta, ni pa bilo bolniških sob. Bolniki so si prinašali šotore s seboj, prignali pa so tudi kravo in nekaj ovac ter se utaborili ob stalnih stavbah. Tako je zrasla »bolnišnica«. Včasih se je nabralo toliko bolnikov, da so jih zdravnik kar na konjih pregledovali.

VRNITEV

Skupno smo pregledali okoli 10.000 ljudi. Ko smo z delom končali, so pripravniki iz pokrajine, ki smo jih obiskali, srečno opravili praktične in ustne izpite. Nato smo napravili obracun svojega dela, se pogovorili o izkušnjah in izbrali rezultate celotne akcije. Najprej so naši študentje povedali, kaj mislijo o takem načinu strokovnega usposabljanja, katere so njegove dobre in slabe strani, potem smo zbrali mnenja pacientov, pri čemer so nam krajevne oblasti zelo pomagale; naposled so nam še predstavniki oblasti povedali svoje mnenje o takih akcijah. Tako smo ob koncu lahko napravili izvleček, napisali poročilo, ga prebrali na množičnem sestanku in vse pripombe tudi upoštevali ter jih vnesli v poročilo. Ko je bilo vse to opravljeno, smo poročali okrožnim oblastem in se vrnili v Peking.

Vso pot proti domu sem nosil vezeno pokrivalo, »karkršnega nosijo v Sinkiangu. Ker so me imeli za Ujgura, Uzbeka ali Tatarja, sem naletel pri svojih sopotnikih, pri letalskem osebju in pri vsakomur, ki sem ga srečal, na nenavadno vljudnost. V letalu so mi dali najboljši prostor in mi izkazovali izredno pozornost, ko mi je prišlo slabo, skrbeli so za mojo prtljago in mi v vsakem hotelu postregli, kolikor je bilo v njihovih močeh. Vse je šlo kakor po maslu, edina nevednost je bila ta, da so mi povsod postregli z bravino, ker so menili, da je to moja nacionalna jed. Jaz pa sem si glede na to, da smo tri mesece natepal skoraj samo ovčje meso, želel vse kaj drugega. Počutil sem se kot slepar. Vendar sem vesel, da sem nosil tisto vezeno pokrivalo. Tako sem se namreč najbolje prepračil, kako globoka in vsestranska je zaskrbljenost za kitajsko narodno manjšino.

MA - HAT - TEH

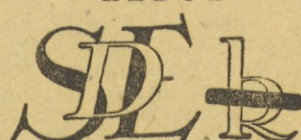
Vodoravno: 1. dan početja v Grabeljska — Gabra, 20. razrednu, 7. vozilo za otroka, 13. ime pesnika Zupanciča, 14. močan človek, športnik, 16. znatnost, 17. igra s kartami, 19. urformiran strežnik, 21. eden od cutov, 22. kozaski pogovor, 23. pojedina od slovesu (na primer: po maturi), 27. grški bog ljubezni, 28. vrh glave, 29. zvezda premičnica, 31. gladiti perilo, 34. »kralje« živali, 35. osnovna mera za tekočino, 37. priimek narodnega heroja Lole, ki je bil voditelj jugoslovanske mladine med NOB, 39. pripadnik indijanskega plemena, 41. »evna oseba Levstikove povesti (Martin), 43. gole, 44. mizna mesna jed, 45. lih (o številkah).

Navpično: 1. glasbeno znamenje, 2. grška črka, 3. žensko ime, 4. složen, enovit, 5. ljudska pritrilnica, 6. knjiga z zemljevidi, 7. doba, stoletje, 8. trava, ki se nakosi še po otavi, 9. rimsko število štiri, 10. vojaške edinice, 11. tuje žensko ime, 12. vrsta pokrivala, 15. rastlina, ki daje surovino za tkanje platna, 18. ime partizanskega pisatelja.

Rešitev križanke štev. 5

Vodoravno: 1. prozalk; 7. čelist; 13. raport; 14. pedanti; 15. idila; 16. kop; 17. skop; 18. meta; 19. Karol; 21. Ir (idij); 22. uki; 23. pomivam; 24. np; 26. so; 27. teleban; 28. pir; 29. nn; 31. teram; 32. Miro; 33. očak; 35. sum; 36. karat; 37. kapitan; 39. kopati; 40. oratar; 41. palatin.

REBUS

MODERNIZIRANI DIVJI ZAHOD

SIN BRIGADE

PISE: TONE SELISKAR

RISE: MARIJANCA JEMEL

43. Zima pa se je razrasla v pravcato mrzlo in lakotno pošast. Kruha ni bilo, zabele ni bilo, ne mleka, le krompir so otepavali, vse drugo je zgorelo ali pa je sovražnik izropal. Okoli majhne železne pečice so sedeli in včasih je prav do kovačnice priplazil volk in zatulil, da ga je bilo groza slišati. »Ali je volk hudoben?« je vprašal Tinek. »Le kadar je lačen,« je odgovorila babica. »A ljudje so lahko hudobni tudi, kadar so siti. Vidiš, taki so fašisti!«

48. Sovražnik je organiziral mogočen pohod na partizane. Martinček, Tinek in Mojška so z vrha opazovali kolone tankov in nepregledne vrste sovražnikov. Tudi babica je prilezla na vrh. Stisnila je pesti in z njimi zažugala sovražniški vojski. Tudi otroci so s stisnjenimi pestmi zagrozili sovražniku. »Ali nas bodo?« je vprašal Tinek. »Ne bodo nas!« je vzkliknila babica. »Ali ne slišite, kako jih sprejema brigada?«

44. V postojanki pa so imeli poveljniki sovražnikov velik posvet. Pripeljal se je njihov general in ko so se posvetovali, so imeli na mizi razgrajen velik zemljevid. »Področje bomo obkolili z velikimi silami,« je razlagal general. »Mar nas ni lahko sram, da ne zmoremo uničiti teh par sto partizanskih razbojnikov? Uničiti do poslednjega moža, tak je ukaz. Ne prizanašajte nikomur!«

47. Nove vasi so gorele. Novi grobovi so se odpirali, a za čudo, v Hrastje jih ni bilo. Nekega dne so zagledali skozi okence svoje podrtje, kako se kovačnici približuje majhna kolona partizanov. Strašno so bili utrujeni, nekateri so bili obvezani, nekateri so šepali, na mršavi muli pa je jahala partizanka, ki je bila videti na smrt izmučena. Martinček jim je stekel nasproti.

45. Spet je bil Martinček tisti, ki je prinesel komisarju brigade zanesljivo poročilo. Nekaj naš železničar mu je povedal, koliko vojakov, topov in tankov se je zbralo v trgu, da uničijo brigado. Komendant brigade je z daljnogledom opazoval premikanje sovražnih čet v dolini, komisar pa je dejal Martinčku: »To pot bo hudo! Morda se bomo morali prebiti na Gorjanec. Boste vzdržali sami v vasi?« — »Brez skrbi, tovariš komisar, saj sem kovačev sin!«

46. Bilo jih je osem, vsi bolj ali manj ranjeni, a najhujše je bila ranjena partizanka, ki je imela obe nogi prestreljeni. V jopli kovačnici so se na smrt utrujeni in lačni borec zgnelili okoli tople pečice, a ranjeno partizanko so položili na posteljo. In babica jim je skuhala velik lonec krompirja. Zunaj pa je padal sneg. O, kako je bilo prijetno v topli izbi!

